

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961105341

๖๓๗๖

พลอากาศเอก หาริน หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรักษาสถา

วันที่ 11 150137
เลขทะเบียน 0682
เลขที่ ๐๑
มี 6592!

2575

เรื่อง

ประชากรกับการ ออมทรัพย์ : หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล
วิวัฒนาการสร้างพระพุทธรูป : นายมานิต วลิตโกดม
เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับไต : พ.ท. นายแพทย์ ชนะ แย้มบุญเรือง

สมเด็จพระสังฆราช
ธนาการ ออมสิน

พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชมงคล
หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ป.ช., ป.ม.
๗ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันจันทร์ ที่ ๑๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕

หมายรับสั่งที่ ๑๗๒๔

(แบบ ข.)

สำนักพระราชวัง

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

พระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ป.ช.ป.ม. ที่เมรุ
หน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันเสาร์ ที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๑๕ เวลา ๑๔.๐๐ น. เจ้าพนักงานจัดการเปิด
เครื่องศุภกัศพ ที่ศาลาพระสิทธิพยากรณ์ วัดราชาศุภทอง แล้วเชิญศพไปทำการเผาที่เมรุวัดราชาศุภทอง

วันจันทร์ ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๕ เวลา ๑๔.๓๐ น. เเชิญโกศศพขึ้นรถวอประเทียบ
จากวัดราชาศุภทอง ไปยังวัดเทพศิรินทราวาส ตั้งกระบวนแห่ศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นคังบนจิกกาชาน
เวลา ๑๗.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินทรงจุดน้กัณฑ์และพระราชทานเพลิง

วันอังคาร ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๑๕ เวลา ๗.๐๐ น. เก็บอัฐิ.

ปิยะ/พิมพ์/ ๐๗๖/ทาน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล
	เลขา
	เครื่องประกอบเกียรติยศพระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงาน
	ที่มานับถือ เจ้าภาพไม่ตองเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

หน้าที่ราชการ

ทรงให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดไว้ตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับรับสั่งโดย

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๑๗๒๕

สำนักพระราชวัง

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
จะเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ป.ช.,ป.ม.
ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันจันทร์ ที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๑๕ เวลา ๑๗.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่
พลับพลาอิศริยาภรณ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานผ้าไตรของหลวง ๕ ไตร และของ
สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ๕ ไตร โห่ท้ายทูลนำไปทอดที่โกศศพ พระสงฆ์ ๑๐ รูป
บังสุกุลเสร็จแล้ว ทรงจุดน้กัณฑ์พระราชทานเพลิง สมควรแก่เวลาเสด็จพระราชดำเนินกลับ

แต่งกายเครื่องแบบปรกติขาว ไว้ทุกข์.

ปิยะ/พิมพ์/๑๗๒/ทพ.

วัน	หน้าที่.....พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าอาวาส หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับสั่งโดย

หน้าที่ราชการ

ผู้รับสั่ง

ผู้รับสั่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
“ประดมาภรณ์มงกุฎไทย” แก่ ม.ล. ปิ่นไทย มาลากุล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชนัดดาเครื่องหมายสมนาคุณ แก่ ม.ล. ปิ่นไทย มาลากุล
ในนามของธนาคารออมสิน ที่ได้บริจาคเงินโดยเสด็จพระราชกุศลสร้างตึกวิทยุประสาท

ม.ล. บัณฑิต มลาลกุล ทนเกล้าท่นกระหม่อมถวายของพระลูกแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในวันงานสังคีตมงคล เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2509 ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานอนุโมทนาบัตรและเข็มสมนาคุณ แก่ ม.ล. ชื่นไทย มาลากุล ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ที่ได้บริจาคเงินบำรุงศูนย์ศก อาชีวพลนดาบอด นนทบุรี

พระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ

ตามที่หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ป.ช., ป.ม. ได้กราบถวายบังคมลา
ถึงอนิจกรรม เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๑๕ และได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำอาบศพ และเครื่องประกอบเกียรติยศศพ
ตลอดจนพระราชทานพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมกำหนด ๓ คืน
นอกจากนี้ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาติ
ให้ประกอบกรับพระราชทานเพลิง ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์
วัดเทพศิรินทราวาส ทั้งยังได้ทรงพระมหากรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนิน
มาพระราชทานเพลิง และพระราชทานผ้าไตรทอดถวายพระบังสุกุลที่โกศศพ
เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๕ อีกด้วย

ข้าพระพุทธเจ้าพร้อมด้วย บุตร ธิดา ญาติ พี่ น้อง และมิตรทุกคน
ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบถวายบังคมใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น และจะขอเทอดทูนไว้
เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมตลอดไป.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า นางศรียา มาลากุล

หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ป.ช., ป.ม.

ชาติะ ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๕๕

อนิจกรรม ๘ มกราคม ๒๕๑๕

สมเด็จพระภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพัณณวดี เสด็จมาในคืน
สวดพระอภิธรรม ณ ศาลาพระสิทธิพยากรณ์ วัดธาตุทอง

ฯพณฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร วันรคนาศ

ภาพถ่ายของสมาชิกครอบครัวหน้าโกศ

โพธิ์ โพธิ์ปราชญ์

**ผู้สว่างมา สว่างไป หรือ มาที่ ไปที่
ได้นักผู้บวชนิสิตบวชได้ ไฉนกระทำความคิดชั่ว กาย วาจา ใจ
ครั้นกายแตกทำลายขันธ์ไป ย่อมถึงสคติโลกสวรรค์**

คำไว้อาลัย

ของ

จอมพล ถนอม กิตติขจร

แต่

หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล

ข้าพเจ้าเริ่มรู้จัก หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล เมื่อหม่อม ฯ ได้ร่วมในการรัฐประหาร ครั้ง ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ด้วย ตั้งแต่นั้นเราก็มักมีความใกล้ชิดสนิทกันตลอดมา จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๕ ทางคณะรัฐประหารได้พิจารณาเห็นว่าสหธนาคารกรุงเทพ มีฐานะการเงินไม่ดี เพราะผู้บริหารงานมิได้ยึดถือระเบียบข้อบังคับโดยเคร่งครัด จึงได้ให้ข้าพเจ้าไปเป็น ประธานกรรมการ และเปลี่ยนกรรมการอื่นบางท่าน หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ซึ่งมีความรู้ในกิจการธนาคาร ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการผู้จัดการ จึงมีความสนิทสนมกันยิ่งขึ้น เราได้พยายามแก้ไขปรับปรุงระเบียบการต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติกันมาในทางที่ไม่เหมาะสม เป็นผลให้ฐานะของสหธนาคารกรุงเทพดีขึ้นตามลำดับ ครั้น พ.ศ. ๒๕๐๐ พระยาเชาวนานาสถิติ ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ต้องพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากสูงอายุ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๐๐ ในการรัฐประหาร เมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ และการปฏิวัติ เมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ก็ได้มีส่วนร่วมในงานนั้นด้วย หม่อมหลวงปิ่นไทย ได้พยายามใช้ความรู้ทางกิจการธนาคารที่ได้รับการศึกษาและที่ปฏิบัติงานมาตลอดจนสิ่งที่ได้รู้เห็นจากการประชุมและการดูงานเกี่ยวกับกิจการธนาคารออมสิน ในต่างประเทศมาใช้ในการบริหารงานของธนาคารออมสิน จนกิจการได้ก้าวหน้า มีสาขาธนาคารเพิ่มขึ้นมากมายและมีเงินฝากเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนหลายพันล้านบาท

เมื่อ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล แก่กรรมเสียชีวิตแต่อาลัยยังอยู่ในวัยที่ยังจะปฏิบัติงานต่อไปได้ จึงเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานให้คุณความดีที่ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ได้ประกอบมา และบุญกุศลที่บรรดาญาติมิตร และผู้สนิทชิดชอบทั้งหลายได้บำเพ็ญให้จงเป็นพลบ่จ้ายส่งให้ดวงวิญญาณของหม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

จอมพล

คำไว้อาลัย

ผมทราบข่าว หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล
ถึงแก่อนิจกรรมด้วยความเศร้าสลดใจ หม่อมหลวงปิ่นไทย
เป็นบุคคลพลเรือนที่ร่วมกับคณะทหาร เอเชียตะวันออกเฉียง
เป็นเดิมพันทำงานให้แก่ประเทศชาติตลอดมาตั้งแต่

พ.ศ. ๒๔๙๐

หม่อมหลวงปิ่นไทย เป็นผู้มีอุปนิสัยสุภาพอ่อนโยน
ละมุนละไม และเปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อ
เผื่อแผ่ต่อมิตรสหายตลอดจนผู้น้อยเสมอมา ทั้งเป็นผู้ที่
ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อดทน
และขยันหมั่นเพียร

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย
จงได้ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ หม่อมหลวงปิ่นไทย
มาลากุล ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

พล เอก

(กฤษฎา สีระรา)

คำไว้อาลัย

ของ

ประธานกรรมการธนาคารออมสิน

ข้าพเจ้าได้รับการขอร้องจาก คุณศรียา มาลากุล ว่า จะได้ทำการขอพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล อดีตผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ในเดือนมีนาคม ๒๕๓๕ และในโอกาสนี้ใคร่ขอให้ข้าพเจ้าได้เขียนคำไว้อาลัยในฐานะที่หม่อมหลวงปิ่นไทยได้รู้จักมักคุ้นกับข้าพเจ้ามาเป็นเวลานาน และเคยทำงานร่วมกับข้าพเจ้าอย่างใกล้ชิด ข้าพเจ้าขอขอบคุณในความปรารถนาดีของคุณศรียา มาลากุล ที่ให้เกียรติแก่ข้าพเจ้า และข้าพเจ้าได้เขียนคำไว้อาลัยด้วยความรู้สึกอย่างจริงใจต่อเหตุการณ์อันแท้จริงที่หม่อมหลวงปิ่นไทยได้ประกอบคุณงามความดีไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

ข้าพเจ้าเริ่มรู้จักกับหม่อมหลวงปิ่นไทย ตั้งแต่ครั้งที่ได้เคยร่วมกระทำการรัฐประหารมาด้วยกันก่อนที่หม่อมหลวงปิ่นไทยจะมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารออมสิน และได้เคยประกอบภารกิจของประเทศไทยด้านการเมืองร่วมกัน ในฐานะที่ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเมื่อปี ๒๕๐๒ จนกระทั่งเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้ว ก็ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาด้วยอีก

โดยที่เราทั้งสองได้เคยปฏิบัติงานในหน้าที่สำคัญของบ้านเมืองร่วมกันมาเป็น เวลานาน และหม่อมหลวงปิ่นไทยเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยสุภาพอ่อนโยน มีอัธยาศัยไมตรี อันดีงามต่อบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่น เป็นผู้ที่มีเมตตาจิตและมีคุณธรรมสูง เข้าได้กับบุคคลทุกคน จึงทำให้เราทั้งสองมีความสนิทสนมและรักใคร่นับถือกันเหมือนญาติสนิท

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ หม่อมหลวงปิ่นไทยได้เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ ธนาคารออมสิน ซึ่งในขณะนั้นข้าพเจ้าอยู่ในวงการธนาคารออมสินในฐานะ กรรมการอยู่ก่อนแล้ว และเป็นระยะเวลาที่กิจการของธนาคารออมสินเริ่มจะมีความ เจริญก้าวหน้าขึ้นบ้างแล้วพอสมควร แต่ยังไม่ถึงกับเจริญก้าวหน้ามากเท่าที่ควร นับ ตั้งแต่หม่อมหลวงปิ่นไทยได้เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ก็ได้ พยายามศึกษาค้นหาทางที่จะบริหารงานธุรกิจของธนาคารให้เจริญก้าวหน้าขึ้น โดยทุกวิถีทาง เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่รัฐบาลและประชาชนส่วนรวมให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม

ต่อมา เมื่อประมาณกลางปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งประธาน กรรมการธนาคารออมสิน เราทั้งสองได้มีโอกาสร่วมงานกันอย่างใกล้ชิด จึงทำให้ เพิ่มความสนิทสนมรักนับถือกันมากยิ่งขึ้น นโยบายต่าง ๆ ของฝ่ายบริหารกับคณะกรรมการ ฯ ได้ดำเนินการไปด้วยความสอดคล้องต้องกันดี ดังใดที่เป็นปัญหาใดมี การปรึกษาหารือเพื่อจัดปัญหาขึ้น ๆ ให้หมดสิ้นไป ทำให้การทำงานทั้งหลายได้ประสบ ผลสำเร็จลุล่วงมาโดยตลอด ซึ่งพอจะเห็นได้จากผลการดำเนินงานในระยะที่หม่อมหลวง ปิ่นไทยได้เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ปรากฏว่ากิจการ ของ ธนาคารออมสินได้เจริญก้าวหน้าเรื่อยมาเป็นลำดับ ดังสถิติต่าง ๆ ซึ่งพอจะนำมา

เปรียบเทียบให้เห็น ณ ๒๕๒๖ เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ก่อนที่หม่อมหลวงปิ่นไทย
จะมามีตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ธนาคารออมสินมียอดเงินฝากอยู่รวม
ทั้งสิ้น ๑,๐๑๓ ล้านบาท จำนวนผู้ฝาก ๑.๘ ล้านราย จำนวนสาขา ๑๒๗ สาขา พอมา
ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ หลังจากหม่อมหลวงปิ่นไทยเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ
ธนาคารออมสินแล้ว ๕ ปี ปรากฏว่ายอดเงินฝากเพิ่มขึ้นเป็น ๑,๘๒๖ ล้านบาท
จำนวนผู้ฝากเพิ่มขึ้นเป็น ๓.๗ ล้านราย และจำนวนสาขาเพิ่มขึ้นเป็น ๑๘๖ สาขา และ
เมื่อเขาพาเจ้าเข้ารับตำแหน่งเป็นประธานกรรมการธนาคารออมสิน ในราวกลางปี
พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นต้นมาจนถึงต้นปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ก่อนที่หม่อมหลวงปิ่นไทยจะถึงแก่
อนิจกรรมเพียงเล็กน้อย ปรากฏว่ายอดเงินฝากได้เพิ่มสูงขึ้นถึง ๖,๖๓๖ ล้านบาท
จำนวนผู้ฝากเพิ่มขึ้นเป็น ๘.๑ ล้านราย และจำนวนสาขาก็ได้เพิ่มขึ้นสูงที่สุดถึง ๒๘๒
สาขา นอกจากนั้นแล้วก็ได้มีการเพิ่มประเภทธุรกิจการรับฝากเงินขึ้นอีกรวม ๓ ประเภท
คือ การรับฝากเงินประเภทส่งเคราะห์หวนกลับมา เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ฝากเมื่อถึง
แก่กรรมลงให้ได้รับเงินส่งเคราะห์เป็นศพ การรับฝากเงินประเภทส่งเคราะห์หวนกลับมา
และการศึกษา อันเป็นธุรกิจในด้านประกันสังคมเพื่อการศึกษาให้กับเยาวชน และการ
รับฝากเงินประเภทเคหะสงเคราะห์ เพื่อเป็นการส่งเสริมสวัสดิภาพในเรื่องที่อยู่อาศัยแก่
ประชาชน นอกจากนั้นยังได้มีการปรับปรุงขยายงานด้านสลากออมสินพิเศษให้ประชาชน
นิยมมากยิ่งขึ้น ตามสถิติและผลงานในด้านการปรับปรุงและการขยายธุรกิจประเภท
ต่าง ๆ ของธนาคารดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นปรากฏอย่างชัดแจ้งแล้วว่า
เป็นผลจากการดำเนินงานอย่างมุนะ โดยมีได้เห็นแก่เห็นดีเห็นงามของหม่อมหลวง
ปิ่นไทย จนได้ประสบผลสำเร็จถึงขั้นสูงสุด ทั้งในด้านการระดมทุน ด้านการขยาย
ธุรกิจและการบริหารงานบุคคล ตลอดจนบริการประชาชนให้ได้รับความสะดวกและ
รู้จักการออมทรัพย์มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ดังจะเห็นได้ด้วยการจัด

ให้มีการรับฝากเงินในวันเด็กและแจกของขวัญ จัดให้มีสัปดาห์แห่งการขอมรดกทรัพย์ รวมตลอดถึงการให้ความสนับสนุนในด้านสาธารณกุศลต่าง ๆ โดยธนาคารออมสินได้บริจาคเงินให้แก่หน่วยงานที่เป็นสาธารณประโยชน์ในปีหนึ่ง ๆ เป็นเงินจำนวนมิใช่น้อย ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนเป็นส่วนรวม อาทิเช่น บริจาคเงินเพื่อบำรุงโรงพยาบาล การส่งเสริมการศึกษาและสร้างโรงเรียน บำรุงวัดวาอารามและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ อนึ่ง ยังมีผลงานสำคัญชิ้นสุดท้ายที่ข้าพเจ้าจะลืมเสียมิได้ ที่หม่อมหลวงปิ่นไทยได้พยายามดำเนินการจนเป็นผลสำเร็จสัมตามความตั้งใจที่สุด ได้แก่การปรับปรุงเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ซึ่งนับว่าเป็นผลงานที่อำนวยประโยชน์ให้แก่ประชาชนผู้ฝากอย่างยิ่ง

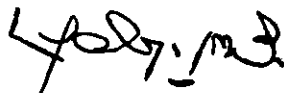
สำหรับในด้านการต่างประเทศ หม่อมหลวงปิ่นไทยก็เป็นที่รู้จักมักคุ้นของธนาคารออมสินต่าง ๆ ทั่วยุโรปและอเมริกา เป็นผู้เผยแพร่ธุรกิจธนาคารออมสินของประเทศไทยให้นานาชาติรู้จัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับเกียรติอย่างสูงและความไว้วางใจจากสถาบันการออมสินระหว่างประเทศที่กรุงเจนีวาประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ให้ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของสถาบันการออมสินระหว่างประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงแก่อนิจกรรม

เมื่อประมาณต้นเดือนธันวาคม ๒๕๓๔ ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวว่า หม่อมหลวงปิ่นไทยได้รับการรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมเยียนและได้ถามอาการ รู้สึกว่ายังมีสุขภาพดี และหลังจากนั้นก็ได้กลับจากโรงพยาบาล ข้าพเจ้าได้แนะนำให้พักผ่อนเพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์หายดีเสียก่อนจึงค่อยมาทำงาน แต่ด้วยความรักและห่วงงาน ขณะที่หม่อมหลวงปิ่นไทยอยู่ในระหว่างพักฟื้นก็ยังเห็นมาทำงานตามปกติ ไม่ยอมหยุด แม้กระทั่งวันประชุมครั้งสุดท้ายเมื่อปลายเดือนธันวาคม

๒๕๑๕ ข้าพเจ้าจำได้แม่นยำว่า หม่อมหลวงปิ่นไทยก็ยังได้มาร่วมประชุมด้วย
ข้าพเจ้านึกไม่ถึงเลยว่าการประชุมครั้งนี้จะเป็นการ ประชุมครั้งสุดท้ายของหม่อมหลวง
ปิ่นไทย เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบข่าวอนิจกรรมของหม่อมหลวงปิ่นไทยเมื่อเช้าตรู่วันเสาร์
ที่ ๘ มกราคม ๒๕๑๕ ข้าพเจ้าถึงกับตะลึงไปหมด เพราะไม่คาดคิดมาก่อนว่า
หม่อมหลวงปิ่นไทยจะด่วนจากไปในเวลาอันรวดเร็วเช่นนั้น จึงรู้สึกเศร้าสลดใจและ
เสียใจเป็นอย่างมากที่ต้องสูญเสียบุคคลที่มีความปรารถนาดีและสร้างความสำเร็จ
ก้าวหน้าให้กับธนาคารออมสินไปในขณะที่ยังไม่ถึงวัยอันสมควร แต่ทุกคนก็ไม่อาจ
ล่วงพ้นเสียได้ ดังคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ทรงตรัสไว้
ว่า การดับสูญของมวลมนุษย์ย่อมเป็นถึงธรรมดาที่คงเกิดขึ้นแก่ทุกคน สิ่งที่จะ
เหลือไว้เป็นอนุสรณ์ก็จะมีแต่ความดีเท่านั้น ในเมื่อการจากไปของหม่อมหลวงปิ่นไทย
ในครั้งนี้ เป็นการจากไปโดยที่ได้ประกอบกรรมดีไว้อย่างมากมายในขณะที่ยังมีชีวิต
อยู่ ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความอาลัยอย่างสุดซึ้งไว้ ณ ที่นบัด

และด้วยอำนาจแห่งกุศลผลบุญตลอดจนคุณงามความดีของหม่อมหลวงปิ่นไทย
มาลากุล ที่ได้กระทำไว้ในขณะที่มีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานอาราธนาคุณพระ
ศรีรัตนตรัย และอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก โปรดเป็นดวงประทีปเพื่อนำ
วิญญาณอันสงบและบริสุทธิ์ของหม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล ไปสู่สุคติ ดับปรายภพ
อันเป็นแดนเกษมด้วย เทอญ

พลอากาศเอก

(นาย) ทัตเทว เบงชา

ประธานกรรมการธนาคารออมสิน

ม.ล. ปิ่นไทย มาลากุล

เลดี้ฟ็อกทรวงเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า — “แม่ของเรามีเพื่อนสนิทในหมู่ข้าราชการฝ่ายในอยู่ ๔-๕ คน คนหนึ่งคือ คุณหญิงทราวดังวง อนาคตยกด เขาไปมาหาสู่กันโดยไม่จำกัดเวลา วันหนึ่งคุณทราวดังวงแะมาที่บ้านเวลาแม่ให้เรอกินนมอยู่ในมุ้ง คุณทราวดังวงไม่ยอมคอย บอกแม่เธอว่าให้ส่งลูกออกมา จะให้กินนมเอง ” เพราะกำลังมีลูกอ่อนเหมือนกัน (คือแม่ให้นานลูกคนเล็กของท่าน ซึ่งแก่กว่าข้าพเจ้า ๕ เดือน) แม่ข้าพเจ้าก็เปิดมุ้งออกมาส่งข้าพเจ้าให้ตามคำสั่ง คุณหญิงก็เอาข้าพเจ้าใส่ดักให้กินนมไปและคุยกัันไปจนหมดเวลา เป็นเหตุให้ข้าพเจ้าเรียกท่านว่าคุณแม่และเรียกคุณหญิงนงเยาว์ลูกสาวใหญ่ของท่านว่าคุณพี่ผู้หญิง เมื่องานศพคุณหญิงทราวดังวง เลดี้ฟ็อกทรวงสั่งให้ข้าพเจ้าแต่งขาวไปเผาศพ ตรัสว่าเพราะกินนมท่านมา (ตามประเพณีในเวลานั้น)

ข้าพเจ้าคุ้นเคยกับท่านผู้หญิงนงเยาว์ผู้เป็นมารดา ม.ล. ปิ่นไทย มาลากุล มาตลอดอายุท่าน คุณปิ่นไทยเป็นชนเล็ก ถึงรู้จักมาแต่เด็กก็ไม่คุ้นกันเท่าผู้ใหญ่ด้วยกัน จนถึงเวลาองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก จะจัดพิมพ์วารสารสำหรับให้นักเรียนตอบปัญหาพุทธธรรม เราจึงคิดหารางวัลจะให้เด็กนักเรียน เเลขาธิการเยี่ยม ดังขวาลี้เสนอให้ขอสลากขอมดินจากคุณปิ่นไทย ผู้อำนวยการขอมดิน เธอก็ตอบรับด้วยยินดี และได้มาเป็นผู้แจกรางวัลเองแทบจะทุกครั้ง ข้าพเจ้าจึงได้คุ้นเคยกับเธอมากในตอนนั้น ได้เริ่มทำการกุศลดินมาด้วยกันแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ จนถึง ๒๕๓๕ นี้ เป็นเวลาถึง ๒๕ ปี ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกว่ เธอมีโรคภัยไข้เจ็บแต่ประการใดเลย ยังได้คิดกับเลขาธิการว่า ถึงเวลาจะเชิญคุณปิ่นไทย มาให้รางวัลในเดือนหน้า นี้ แล้วยังได้ยื่นประกาศทางวิทยุว่าคุณปิ่นไทยถึงแก่กรรม จะรณาศัพทวดิชาติของวงน

ทั้งตกใจทั้งเสียใจจนต้องลงนั่งเรียกหาสติ, ได้รู้ตจากพระพุทธรธรรมว่า – ทุก
สิ่งเกิดทุกสิ่งดับ, รวมทั้งตัวเราเองด้วย, จึงค่อยสงบระงับอารมณ์ได้ แล้วดำนึกใน
พระพุทธรกรุณาคุณอันอันเหลือ ถ้าไม่มีพระพุทธรธรรมแล้ว น่ากลัวว่าอารมณ์อัน
ผันผวนของมนุษย์ที่ปราศจากสติ จะทำให้ต้องมีโรงพยาบาลโรคจิตขึ้นเต็มโลกเป็น
แน่แท้

คุณปิ่นไทย เป็นผู้เห็นประโยชน์ของ พ.ธ.ธ. และให้ความอดทนหนักแน่นที่เธอ
เข้าใจว่าประโยชน์อยู่ที่ไหน จึงมิได้เคยทักท้วงหรือไม่ร่วมมือเลย ขอขอบคุณเธอได้
ทำแล้ว จงเป็นแสงสว่างพาเธอไปสู่สุคติภพทุกชาติไป.

คุณพ่อปิ่น, จิตกุศล

คำไว้อาลัย

ดิฉันได้รู้จักคุณเคยกับ ม.ด. ปิ่นไทย มาลากุล มาเป็นเวลานานปีเนื่องจาก ม.ด. ปิ่นไทย มาลากุล ได้เคยทำการงานร่วมกับท่านจอมพลถนอม กวณิช ตลอดเวลาที่ ม.ด. ปิ่นไทย ได้เคยใกล้ชิดติดต่อกับท่านจอมพลถนอม กวณิช อยู่เสมอมา ดิฉันรู้สึกว่ ม.ด. ปิ่นไทย เป็นบุคคลที่น่าเคารพนับถือคนหนึ่ง ไม่ถือตัวและเป็นผู้ที่มีความสุภาพเรียบร้อยมีกิริยาในตระกูลสูง ในด้านการงานเมื่อได้รับมอบหมายก็ปฏิบัติได้ผลสำเร็จเรียบร้อยเสมอ ดิฉันไม่เคยได้ยินท่านจอมพลถนอม กวณิชตำหนิ ในผลงานแต่ประการใด

การที่ ม.ด. ปิ่นไทย มาลากุล ต้องมาด่วนจากไปในขณะที่ยังมีโอกาสดิ์ จะทำงานให้แก่ชาติบ้านเมืองได้อีกนาน จึงเป็นที่น่าเสียดายยิ่ง และนับเป็นการสูญเสียคนที่ดีไปอีกท่านหนึ่ง

ขอให้ผืนดินแห่งความดีและบุญกุศลที่ ม.ด. ปิ่นไทย มาลากุล ได้ประกอบไว้ในอดีต อีกทั้งบุญใด ๆ ที่ภริยา บุตร ญาติมิตรลงท้ายได้บำเพ็ญอุทิศให้แก่ท่านจงช่วยบันดาลให้ดวงวิญญาณของ ม.ด. ปิ่นไทย มาลากุล จงไปสู่สุคติในดัมปรายภพ.

วิจิตร

(ท่านผู้หญิงวิจิตร กวณิช)

๑๒๖

[illegible]

๓๕๕
 ๓๕๖
 ๓๕๗
 ๓๕๘
 ๓๕๙
 ๓๖๐
 ๓๖๑
 ๓๖๒
 ๓๖๓
 ๓๖๔
 ๓๖๕
 ๓๖๖
 ๓๖๗
 ๓๖๘
 ๓๖๙
 ๓๗๐
 ๓๗๑
 ๓๗๒
 ๓๗๓
 ๓๗๔
 ๓๗๕
 ๓๗๖
 ๓๗๗
 ๓๗๘
 ๓๗๙
 ๓๘๐
 ๓๘๑
 ๓๘๒
 ๓๘๓
 ๓๘๔
 ๓๘๕
 ๓๘๖
 ๓๘๗
 ๓๘๘
 ๓๘๙
 ๓๙๐
 ๓๙๑
 ๓๙๒
 ๓๙๓
 ๓๙๔
 ๓๙๕
 ๓๙๖
 ๓๙๗
 ๓๙๘
 ๓๙๙
 ๔๐๐

๒๕๖๕ (เมื่อมาขอมีอยู่ด้วย) จึงได้ไปขอขมา
 ต่อผู้มีอำนาจ เพราะอยู่คนเดียว ๗ ปีแล้วไม่มีคนมา
 ใจดีกัน เมื่อไปขอขมาต่อผู้มีอำนาจ ก็ไปขอขมา
 ที่บ้านมาตามที่มีอยู่ แต่ในที่สุดก็ได้มาหา
 อยู่ ณ ก.ก. ๑๑ แล้วกัน ข้างกันที่ทาง
 สหกรณ์ที่ในหัวไร่บ้านเดิมมา ตามที่
 กัน เมื่อ ๑ เม.ย.

[illegible][illegible]

742210

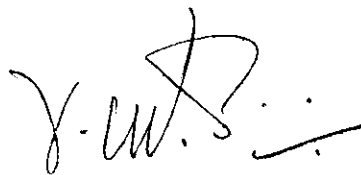
ԹԳ ՁԵՂԻՄԵՆԻՑԻ

คำไว้อาลัย

วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๕ เป็นวันที่ท่านผู้อำนวยการ ม.ล. บัณฑิตไทย มาลากุล
ถึงแก่อนิจกรรม และก่อให้เกิดความเศร้าสลดใจแก่พนักงานทุกคนซึ่งอยู่ภายใต้การ
บังคับบัญชาของท่านทั่วประเทศ

ตลอดระยะเวลา ๓๕ ปีที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสร่วมปฏิบัติงานกับท่านมาอย่าง
ใกล้ชิด ท่านได้บริหารงานในฐานะผู้อำนวยการด้วยความเข้มแข็งและอดทน ได้ดำริ
ปรับปรุงแก้ไขกิจการของธนาคารให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอมิได้หยุดยั้ง จึงจะเห็นได้ว่า
เมื่อต้นปี ๒๕๓๔ ธนาคารออมสินมีสำนักงานและสาขาทั้งหมด ๒๘๒ แห่ง รั้งฝากเงิน
ไว้ประมาณ ๖,๖๐๐ ล้านบาท และท่านได้เป็นผู้ดำริให้ตั้ง โครงการพัฒนาบุคคล
ปรับปรุงอัตราเงินเดือนการสวัสดิการและเรื่องอื่นๆ ให้เหมาะสมหลายครั้งตลอดมา

การที่ท่านได้ล่วงถึงอนิจกรรมลงในขณะที่เป็นที่เคารพนับถือของพนักงาน
ทั่วไป และกำลังทำประโยชน์ให้แก่สถาบันแห่งนี้ยิ่งอย่างเต็มกำลัง นับว่าเป็นการสูญเสีย
อันใหญ่หลวง ในนามของพนักงานธนาคารออมสิน ข้าพเจ้าขอแสดงความเศร้าสลดใจ
ไว้อย่างสุดซึ้ง ณ โอกาสนี้ หวังว่าคุณงามความดีที่ท่านได้สร้างไว้แก่ธนาคารออมสิน
และพนักงานผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเมื่อครั้งท่านมีชีวิตอยู่ และอำนาจบุญกุศลที่ภรรยาและ
ญาติมิตร ได้บำเพ็ญทักษิณานุปทานตลอดมา คงจะได้เป็นพลังบารมีเกื้อกูลให้ท่าน
ผู้อำนวยการได้ประคับซึ่งชีวิตนิรันดรมนุญผลตามคติวิสัย ขอวิญญานของท่านได้โปรด
ไปสู่สุคติในสันนิบาตตลอดกาลนาน.

(ธง เพ็งเพียร)

รองผู้อำนวยการธนาคารออมสิน

คำไว้อาลัย

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสไว้ว่า “สิ่งใดมีการเกิดเป็นธรรมดา ย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา”

พี่น้องไทย ผู้เป็นน้องของข้าพเจ้า ก็เป็นไปตามพระพุทธรจนชั้นนี้ แต่เพราะความที่ข้าพเจ้ายังเป็นปุถุชนอยู่ การจากไปหรือ “ความดับไปของพี่น้องไทย” นั้นค่อนข้างจะรวดเร็วและกระทันหันเกินไป จนข้าพเจ้าไม่สามารรถจะทำให้รับความจริงตามพระพุทธรจนได้ตามที่ควร จึงมีความสลดใจและเสียสหายพี่น้องไทยเป็นอย่างยิ่ง.

ม.ล. บุ่ม มาลากุล

19. 2. 2515 .

โทรเลขและจดหมายของบุคคลสำคัญจากต่างประเทศ

ON BEHALF OF MYSELF THE BOARD OF ADMINISTRATION
AND ALL MEMBERS AND STAFF OF ISBI I SEND YOU MY
CONDOLENCES ON THE SUDDEN PASSING OF MR. M.L. PUNTHAI
MALAKUL WHOSE LOSS HAS BEEN A GREAT SHOCK TO
US ALL AND WHOSE ADVICE AND GENTLENESS WILL BE
MISSED BY ALL OF US

PRESIDENT G. DELL AMORE ISBI

INTERNATIONAL SAVINGS BANKS INSTITUTE

THE GENERAL MANAGER

January 12, 1972

Dear Mrs. Malakul.

Even though mere words can do little to comfort you at a time as such as this, the International Savings Banks Institute and its members want you to know how much we sympathize with you in your bereavement. May the kind thoughts and sympathy of your husband's friends and associates help to give you courage and fortitude.

Yours sincerely,

Erwin SINNWELL

FAMILLE DE M. LE BARON M.L. PUNTHAI MALAKUL C/O
THE GOVERNMENT SAVINGS BANK
470 PHAHOLYODHIN ROAD
BANGKOK/THAILAND

TRÈS ATTRISTES PAR LE DÉCÈS DE NOTRE AMI LE BARON
M.L. PUNTHAI MALAKUL DONT NOUS GARDERONS LE
MEILLEUR SOUVENIR NOUS VOUS ASSURONS DE NOTRE
PROFONDE SYMPHATIE

M. ET MME. JACQUES ROUGEMONT

Genève, le 16 janvier 1972

Bien chère Madame,

L'Institut International et Monsieur Phadung Bhogavanija nous ont appris la tragique nouvelle du décès de Monsieur Malakul.

Croyez que nous sommes profondément tristes et que nous partageons votre grande douleur et celle de toute votre famille.

Nous n'arrivons pas à réaliser que Monsieur Malakul nous a quittés pour toujours et que nous ne le verrons plus lors des réunions de l'Institut.

Sa dernière lettre date du 4 décembre. A ce moment, nous ne pensions pas que c'était la dernière fois qu'il nous écrivait. Nous nous réjouissions de vous retrouver tous deux à Londres, au mois de mai ...

Combien nous regrettons d'être si loin de vous et de ne pas pouvoir vous entourer pendant cette douloureuse épreuve. Mais nous sommes bien en pensée avec vous, chère Madame, et vous assurons que toute notre sympathie vous accompagne.

Nous pensons que ce qui doit être une consolation pour vous, c'est que votre cher mari a eu une vie heureuse et bien remplie, tant sur le plan familial que sur le plan professionnel, et que vous avez beaucoup contribué à son bonheur.

Heureusement que vous avez pu faire ce dernier grand voyage auquel Monsieur Malakul a pris sûrement beaucoup de plaisir et qui fut si réussi, ainsi que tous les précédents.

Quant à nous, chère Madame, nous pleurons un véritable ami, qui nous a donné beaucoup de plaisir et à qui nous sommes redevables de cet inoubliable séjour qu'il avait organisé pour nous faire connaître et admirer son beau pays. Nous n'oublierons jamais tout ce que nous lui devons et lui gardons une très grande reconnaissance.

Pourquoi est-il parti si vite ? Nous ne comprenons pas et nous sommes remplis de tristesse.

Mon mari a pris sa retraite, à regrets, le 30 décembre, mais on lui a demandé de s'occuper un jour ou deux par semaine du nouveau bâtiment de la Caisse d'Épargne. C'est le jour où il était à son bureau (Mercredi 12 janvier) qu'il a appris le décès de M. Malakul. Cette triste nouvelle a été un grand choc pour lui, car il avait une très grande affection et un très grand respect pour votre cher mari.

Heureusement, chère Madame, que vous n'êtes pas seule et que vos enfants, vos petits-enfants, votre famille et tous vos amis, sauront vous entourer et vous aider à reprendre courage pour continuer la route en gardant en mémoire tous les beaux souvenirs des jours heureux. Veuillez m'excuser si j'écris en français, mais je sais trop mal l'anglais pour pouvoir écrire une lettre.

Nos petits-enfants ont été très tristes en apprenant le décès de M. Malakul et ma fille me prie de vous transmettre toutes ses condoléances.

Nous sommes tous bien en pensée avec vous, chère Madame, et nous mesurons tout le vide que le départ de votre très cher époux vous cause.

Veuillez recevoir l'expression de notre très vive sympathie et de toute notre affection.

Blanche et Jacques ROUGEMONT

Avenue Krieg 40

1208 Genève,

Suisse.

HILTON J. BARRETT OBE

59 Balmoral Road
Mount Eden
Auckland 3
New Zealand

February 4 th, 1972.

Madame Malakul,

BANGKOK.

Dear Madame Malakul,

It is with great grief that Mrs. Barrett and I learned of the death of your esteemed husband Baron Punthai Malakul.

As you know he and I were appointed to the Board of Directors of the International Savings Banks Institute at the same time.

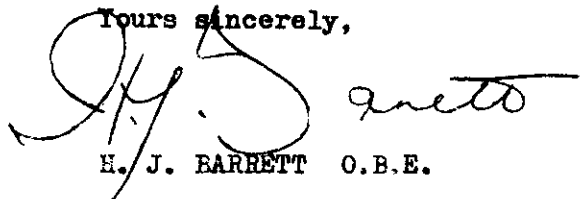
My many meetings with him confirmed that he was a gracious gentleman and a banker of outstanding ability.

His and your many courtesies to Mrs. Barrett and myself will always be remembered by us with the greatest feelings of friendship.

We extend to you and your family our very genuine sympathy in your great loss and trust that the affection of your many friends throughout the world will help you in your sorrow.

Your husband was a noble man and will be sadly missed by all who knew him.

Yours sincerely,

A large, stylized handwritten signature in dark ink, appearing to read 'H. J. Barrett', is written over the typed name.

H. J. BARRETT O.B.E.

คำไว้อาลัยของแม่และลูก

คำไว้อาลัย “พี่บ๊อบ”

เช้าวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๓๕ เป็นวันสูญเสียอันยิ่งใหญ่ของเอ็กและลูก ๆ พี่บ๊อบถึงแก่กรรมเวลาตี ๕.๓๐ นาฬิกา เป็นความเศร้าโศกอย่างกระทันหันซึ่งไม่มีใครได้คาดคิดไว้ก่อนเลยแม้แต่หมอซึ่งทำการรักษายู่ ขรรพดาปกติ พี่บ๊อบเป็นคนแข็งแรงไม่เคยเจ็บป่วยถึงล้มหมอนนอนเสื่อเลยตั้งแต่อยู่ด้วยกันมาตลอดเวลา ๓๐ ปี เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๓๔ พี่บ๊อบได้เดินทางไปประชุมคณะกรรมการธนาคารออมสินของโลก เป็นการประชุมประจำทุกปีที่เมืองบอสตัน สหรัฐอเมริกา และได้กลับมาถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ เมื่อก่อนเดินทางไปพี่บ๊อบก็พาเอ็กไปตรวจเลือดที่โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ และตัวเธอเองก็มีอาการคันตามผิวหนัง เอ็กก็ชวนเธอตรวจเลือดด้วย เธอก็ตกลง ขรรพดาแล้วเธอไม่ชอบตรวจร่างกายไม่ชอบพบหมอ ผลการตรวจเลือดไม่ให้นำตาลในเลือดเลยปกติ แต่ตรวจการทำงานของไตปรากฏพบค่ามีพิษอยู่ในเลือดถึง ๑๑๖. (BLOOD UREA NITROGEN) ปกติของบุคคลธรรมดาจะมีเพียง ๘-๓๐ เท่านั้น หมอก็ตกใจแล้วเธอผลัดหมอลงว่าขอเดินทางไปต่างประเทศก่อนกลับมาจึงจะรักษา เมื่อกลับมาถึงเรียบร้อยแล้วจึงชวนเธอไปตรวจอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่าผลของ Uric Acid ในเลือดยังสูงอยู่ หมอจึงนัดเข้าโรงพยาบาลเพื่อทำการตัดต่อเส้นเลือด คือเอาเส้นเลือดดำและแดงมารวมกันที่เหนือข้อมือซ้ายเพื่อเตรียมไว้ทำ Hemo dialysis (การล้างไตด้วยเครื่องไตเทียม) เข้าวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน เวลา ๘.๐๐ นาฬิกา หมอนัดพบที่โรงพยาบาลพระมงกุฎก็ได้ไปตามนัดเธอเข้าทำการผ่าตัดโดยนายแพทย์ บุญเกิด เหล่าวานิช ๒ ชั่วโมงแล้วก็กลับบ้านได้ ต่อมาวันศุกร์

ที่ ๒๖ หมอนัดเพื่อไปให้เลือด ๒ ขวด เพราะผลการตรวจปริมาณเลือดในร่างกายต่ำ
จนพบไปนอนให้เลือดที่โรงพยาบาล ๒ ขวดตั้งแต่ ๕ โมงเช้าจนถึง ๖ โมงเย็น
เขาก็ได้ไปนั่งอยู่ด้วยตลอดเวลา เมื่อกลับบ้านก็ปกติสบายตลอดวันศุกร์และเสาร์ พอ
ตกกลางคืนวันเสาร์ที่ ๒๗ พฤศจิกายน ราว ๒ ยาม เธอเดินเข้าห้องนากยังปกติ ต่อมา
ราวตีหนึ่งเธอเข้าห้องนากายอูจจาระแต่เป็นเลือดสด ๆ เต็มไปหมด เขาก็ไม่ได้นอนใจ
เลยรีบโทรศัพท์ถึงหมอชนะ แย้มบุญเรือง ทันที ทั้ง ๆ ที่เธอไม่ยอมเธอจะให้หมอชนะ
เมื่อนัดกับหมอได้เรียบร้อยแล้วพาเธอไปถึงโรงพยาบาลทันทีและเมื่อไปถึงหมอก็กรุณา
มาให้การรักษาดูแลเรียบร้อยทันที การอยู่โรงพยาบาลคราวนี้ประมาณ ๕ วัน ได้
มีการล้างไตตามที่กำหนดไว้ในวันจันทร์ที่ ๒๘ เป็นครั้งแรก หมอได้ตรวจค่าไตใหญ่
มีผลเลือดได้ออกจากผลในค่าไตใหญ่ หมอได้ให้การรักษาดูแลต้องรวดเร็วจึงอยู่
โรงพยาบาลเพียง ๕ วันและกลับบ้าน หลังจากกลับบ้านแล้วเธอก็ไปทำงานตามปกติ
เธอไม่เคยเจ็บและไม่ชอบการเจ็บป่วยและรวมทั้งรับสภาพการเป็นคนเจ็บไม่เป็นเลย
เธอจึงไม่ยอมนอน ยังคงไปทำงานตามปกติ งานทุกอย่างในชีวิตจิตใจของเธอและ
เธอไม่ยอมให้ใครทราบว่าเธอเจ็บป่วย ระหว่างนี้ได้มีการล้างไตเช่น มีการควบคุม
อาหาร หมอไม่ให้รับประทานอาหารจำพวกโปรตีน (เนื้อวัว เนื้อหมู เนื้อไก่) ห้าม
เกลือเพราะจะทำให้บวม ได้เริ่มทำงานเดวลง การล้างไตเช่นคืออาทิตย์ละ ๓ วัน
จันทร์ พุธ ศุกร์ วันไหนล้างไตก็ต้องไปนอนโรงพยาบาล ๖ ชั่วโมง รุ่งขึ้นก็ไปทำงาน
ไม่ยอมพักผ่อนร่างกายเลย เพราะงานกำลังประสบความสำเร็จ การชนดอกเบญจของ
ธนาคารออมสินจากร้อยละ ๕ เป็นร้อยละ ๗ จะเริ่มขึ้นในวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๓๕
วันอังคารที่ ๔ มกราคม เธอเพลียมาก เธอนอนหลับ เธอก็เห็นเธอตัวร้อนจัดต้องปรอท
๓๘.๕ เมื่อเห็นปรอทสูงได้โทร ๆ ถึงหมอทันทีและอ้อนวอนให้เธอเข้าโรงพยาบาล
ได้อ้อนวอนอยู่นานเธอไม่ชอบอยู่โรงพยาบาล เมื่อเธอตัดสินใจได้พาเธอเข้าโรง

พยายามในราว ๑๑ โมงเช้า หลังจากนั้นหมอกให้น้ำเกลือให้เลือด และเข้าล้างไตตามกำหนด ตั้งแต่เริ่มล้างครั้งที่ ๑ ถึงสุดท้ายก่อนถึงแก่กรรม รวม ๘ ครั้ง ล้างครั้งสุดท้ายวันที่ ๗ มกราคม การล้างครั้งที่ ๖-๗-๘ มีอาการหนาวสั่นมาก แพ้เลือดใช้สูงหลังจากล้างแล้ว หมอว่าเป็นไข้หวัดแทรก หลังจากล้างครั้งสุดท้ายตอนค่ำก็ยังดื้อยรับประทานอาหารได้บ้าง เมื่อใช้สูงก็เพ้อ ๆ ถึงงาน ถึงออมสินคนมาฝากมากใหม่ เพื่อถึงลูกออกที่อยู่ตอนกลับมาหรือยัง เมื่อใช้ลดกรู ลึกตัวดี เรียกหาเอกตลอดเวลา เอกเพี้ยนมากเพราะไม่ค่อยได้พักผ่อนหลับนอนตั้งแต่เข้าโรงพยาบาลครั้งแรก เอกได้ขึ้นมาพักผ่อนหลังจากให้รับประทานอาหารค่ำแล้วราวเกือบ ๓ทุ่ม ประมาณ ๕ทุ่ม ลูกบ๊นและเบ๊กได้ขึ้นมาบอกว่า พ่อกระดึบกระด่าอย่ากอดกลับบ้าน พ่อบอก “พอมักำลังภายในแล้วจะกลับบ้าน” พ่อยังมีอารมณ์เย็นอยู่เดี๋ยวนั้น พ่อถามถึงแม่ ลูกบ๊นเรียนพ่อว่าแม่ปวดศีรษะ พ่อลุกขึ้นทันที ๆ ที่ใส่สายออกซิเจนอยู่ บ๊นถามว่า “พ่อจะไปไหน พ่อใส่สายออกซิเจนอยู่ ไปไม่ได้จะ” พ่อบอกว่า “จะไปดูว่าแม่เขาเป็นมากหรือน้อย” เอกก็รีบลงไปดูพ่อทันที พ่ออยู่ห้อง ไอ. ซี. ยู. ตั้งแต่คืนวันพฤหัสบดี ๔ทุ่ม พ่อเห็นเอกก็รีบจับมือเอกนั่งอยู่ด้วยจนพ่อหลับ พ่อตัวร้อนไชยงสูง เอกอยู่ด้วยจนตี ๑ เศษ พ่อหลับได้ พยายามในห้องบอกเอกว่าอาการท้อไปดิ้น ความคันคันการหายใจดี “คุณควรไปพักผ่อนเสียบ้างเพราะเหนื่อยมานานแล้ว ไม่ต้องห่วง” เอกก็กลับขึ้นมานอน ราวตี ๔ เอกตื่นขึ้นแต่งตัวเพื่อจะไปถวายสังฆทาน ๕ องค์ แต่ได้ครุ่นคิดครุ่นมาตามว่า “ท่านอาการไม่ดี” เอกใจหายรีบลงไปทันที ได้ครุ่นหมอสุนะมา เอกเข้าห้อง ไอ. ซี. ยู. เห็นหมอ - พยายามกำลังทำการพยาบาลฉุกเฉิน เอกออกมาคอยข้างนอก ได้พักใหญ่ลูก ๆ ก็มาบอกพ่อเสีย ๆ แล้ว เอกใจหาย ใจเศร้า เอกร้องไห้ไม่ออกไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะรวดเร็วเช่นนั้น เอกเข้าไปหาและกราบศพพ่อ ลูก ๆ ทุกคน

กราบเท้าพ่อ เอ็กได้บอกลูก ๆ ว่า “พ่ออยู่เพื่อลูก ๆ เรียนจบเท่านั้นเอง และพ่อก็
จากเราไป” พ่ออยู่เพื่อความสำเร็จของลูก พ่อผู้นำส่งตำรวจ ลูกทั้ง ๕ คนไปเรียน
เมืองนอกคนดีต้องกลับมาได้ ๔ เดือนพ่อก็จากไป

ชีวิตร่วมกันตลอดเวลา ๓๐ ปี พี่กับและเอ็กไม่เคยจากกันเลย พี่กับไม่เคย
ทอดทิ้งบ้าน ทิ้งเอ็ก เวลาเอ็กเจ็บพี่กับเยี่ยมเอ็กวันละ ๔-๕ ครั้ง เมื่อเอ็กได้รับการ
ผ่าตัด ๒ ครั้ง พี่กับอยู่กับเอ็กตลอดเวลา คอยยอหน้าห้องผ่าตัดอย่างไม่เคยหิว
เคยเมื่อยแม้จะเป็นเวลา ๒ หรือ ๔ ชั่วโมง พี่กับอยู่กับเอ็กอย่างมากที่สุดไม่เคยให้
กระเทียมใจเลย เราทั้งสองไม่เคยทะเลาะกันหรือหันหลังให้กัน พี่ของเอ็กทุกคน
และเพื่อนของเอ็กทุกคนต่างยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่า จะหาสามีที่คอยง้อพี่กับไม่มี
อีกแล้ว เมื่อทำความผิดก็ยอมรับผิด เอ็กขออธิษฐานหาบุญใดที่เอ็กได้สร้างไว้แต่
ชาติปางก่อน และได้กระทำในชาตินี้ ขอกุศลผลบุญนั้น ๆ จงส่งวิญญาณของพี่กับ
ขึ้นสู่สวรรค์ชั้นสูงสุดด้วยเถิด.

นางดาหมากลิ้ง.

อึ้งโงก มาลากุล.

สุดท้ายนี้ แม่และลูก ๆ ทุกคนขอขอบคุณ พันโท นายแพทย์ ชนะ
แยมบุญเรือง พันตรี นายแพทย์ สุจินต์ อุบลวัตร และ พยาบาล หัสสา
จินรัตน์ ประไพพรรณ คลาเวช ประภาศรี เขื่อนเย็น และ สิบโท บุญมี
คงเทียบ แห่งหน่วยไตโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ที่ได้ให้การรักษาดูแลพ่อเป็น
อย่างดีที่สุดมา

กราบเท้าพ่อ

แม้จะพยายามอย่างที่สุด ลูกก็อธิบายไม่ได้ถึงจนถึงความรู้ลึกของลูกที่มีต่อ
มรณกรรมของพ่อ บอกได้แค่เพียงว่าในการจากไปของพ่อ ลูกมีความเศร้าสลดใจ
เป็นต้นพัน อีกทั้งอาลัยที่พ่อได้มาครองจากไปโดยที่ลูกยังไม่มีโอกาสได้ตอบแทน
พระคุณของพ่อที่มีต่อลูกอย่างเหลือคณานับ แต่แฝงอยู่กับอารมณ์เศร้าว่าลูกอดรู้สึก
ภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นลูกพ่อ และได้เห็นพ่อใช้ชีวิตของพ่อเสมือนผู้ทรงชีวิตอย่าง
แท้จริงและเห็นคุณค่าของชีวิต โดยมีได้ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยไร้ประโยชน์แม้แต่
น้อย นอกจากเวลาที่อยู่กับครอบครัวแล้ว ตลอดชีวิตพ่อได้ทุ่มเทเวลาให้กับหน้าที่
การงานเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของสถาบันที่เกยวข้อง และเมื่อมีโอกาสพ่อได้รับใช้
ประเทศชาติด้วยความกระตือรือร้นและมีเห็นแก่ความเหนื่อยยาก ซึ่งความภูมิใจที่
กล่าวมานี้ จะอยู่กับลูกไปชั่วชีวิต และแน่นอนที่สุดจะมีส่วนช่วยให้ลูกดำเนินชีวิตอย่างมี
ความหมาย สัมกับที่ได้เกิดมาเป็นลูกของพ่อ

สุดท้ายนี้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย พร้อมด้วยอานุภาพแห่งกุศลกรรม
และความดีที่พ่อได้บำเพ็ญไว้ในอดีต จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของพ่อสถิตอยู่ใน
สุคติสัมปรายภพชดวันรันดร.

จาก “ลูกขึ้น”

พ่อจ๋า

ในยามที่พ่อมีชีวิตอยู่ พ่อคงทราบถึงความรัก
และความเคารพ ของลูกที่จดจำพ่อ ในหนังสือ
เล่มนี้ ลูกขอกราบขอพระคุณ พ่อสุดที่รัก
อย่างสูงสุด ที่ได้โอบอุ้มเลี้ยงดู และสร้างเสริมชีวิต
ไว้ให้แก่ แม่ และลูก ๆ ทุกคน

จากลูก

“ลูกปบ”

คำไว้อาลัยแด่พ่อสุกกรกเกรพ

เมื่อลูกทราบผลสัจและแน่ใจว่าจะได้กลับบ้าน ลูกทั้งจิตใจและตระหนักรู้ว่า นับจากวันนี้ไปชีวิตที่แท้จริงของลูกได้เริ่มต้นแล้ว หนึ่ง เพื่อดำเนินมาตอบแทนพระคุณของพ่อที่ได้ออกทนต่ออุปสรรค เพื่อการศึกษาของลูกและ ต้อง เพื่อดำเนินสร้างตัวของลูกเพื่อสืบสกุล มาลากุล อันสูงส่งต่อไป

จากนี้เพียง ๕ เดือนเศษ ก่อนที่ความมุ่งหมายอันแรกจะได้เริ่มต้น ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนความตั้งใจของลูก จงมีอาจะสัมฤทธิ์ได้ เหลือแต่เพียงความเศร้าใจอย่างประมาณมิได้

ลูกจะยึดถือความดี—คำสั่งสอนของพ่อเป็นทพง เพื่อเทิดทูนพระคุณทมต่อลูก トラบชีวิตจะหาไม่ ขอพ่อหลับให้สบายเถิด ด้วยรัก — คิดถึงเป็นอย่างยิ่ง.

“ลูกเป็ก”

บ้านพงศศิริจันทร์ ๑

๘ ม.ค. ๑๕

“Neither in the sky, nor in mid ocean, nor by entering
a mountain cave, nowhere on earth is there a place
wherein one will escape death”

แม้แต่บนท้องฟ้าอันไพศาล กลางมหาสมุทรอันลึกลับ หรือ
ท่ามกลางหุบเขาอันไพโร จะไม่มีแห่งใดที่มนุษย์จะหลีกเลี่ยง
ความตายได้

Pravin Malakul Na Ayudhaya.
4th February, 1972.

ระลึกถึงพ่อสุดที่รักยิ่ง

ขณะที่เขียนคำไว้อาลัยอยู่นี้ วิญญาณของพ่อที่รักยิ่งคงจะอยู่ห่างไกลเกินกว่าจะทราบได้ว่า อ้อมมีความรัก - คิดถึง และอาลัยถึงพ่ออย่างที่สุด

ตลอดเวลา ๒๔ ปีมานี้ นับตั้งแต่จำความได้ พ่อได้ให้ความรัก - ความอบอุ่นแก่ฉันอย่างเต็มที่ ทุกสิ่งทุกอย่างที่พ่อไม่เคยลังเลที่จะตอบปฏิเสธ พ่อเป็นผู้ที่มีความนุ่มนวล, น่ารัก และมีความเข้าใจฉันดียิ่งในยามที่ฉันทุกข์และต้องการคำปรึกษา

นับตั้งแต่วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นมา ฉันเพิ่งจะเข้าใจอย่างซาบซึ้งว่าการสูญเสียผู้เป็นที่รักนั้น นำความเศร้าโศก, สลดใจมาสู่ฉันมากเพียงใด

ขอขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ช่วยลดบั่นทอนให้ดวงวิญญาณของพ่อสุดที่รักไปสู่สุคติ ขอจะระลึกถึงพระคุณของพ่อตราบนานชั่วชีวิตจะหาไม่

จาก “ลูกอ้อ”

แม่พ่อทรกและการพบบลูก

วันเสาร์ที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นวันแห่งการสูญเสียครั้งใหญ่สำหรับชีวิตของเอ๋ย พ่อจากไปอย่างรวดเร็ว ไม่มีใครได้ทันคาดคิดไว้ก่อนเลย ขณะที่เอ๋ยเข้าไปกราบศพพ่อ เอ๋ยรู้สึกใจหายและเศร้าสลดใจอย่างยากที่จะหาคำอธิบายได้ทั้งๆ ที่ขนาดหน้าเอ๋ยกราบเท่าพ่อสดทกรก เอ๋ยก็ยังมีความอดทนทำให้รับสภาพความจริงได้ว่า พ่อซึ่งเป็นเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของแม่และลูกๆ ทั้งห้าคนได้จากไปแล้ว หรือเอ๋ยดูจับตัวพ่อเหมือนครึ่งหลังครึ่งตน เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่งว่าพ่อได้จากไปแล้วจริงๆ

ชีวิตของพ่อและแม่เท่าที่เอ๋ยจำความได้ ได้อุทิศทั้งกำลังกายและใจให้กับลูกห้าคน ตั้งเสียให้ว่าเรียนอย่างดีที่สุดเท่าที่ความสามารถของพ่อแม่จะบันดาลให้ได้ตลอดเวลาสิบห้าปีเต็มๆ พ่อได้ตรากตรำทำงานหาส่งให้ลูกห้าคนได้เรียนอย่างไม่เห็นแก่เห็นดเห็นน้อย ลูกๆ ทุกคนได้จบกลับมาด้วยความภาคภูมิใจ จนกระทั่งเอ๋ยจบกลับมาเมื่อต้นเดือนที่แล้ว เอ๋ยได้มีความตั้งใจอย่างเต็มที่ว่าจะสนองพระเดชพระคุณของพ่อแม่ซึ่งมากล้นอย่างหาที่เปรียบไม่ได้ แต่เอ๋ยก็ต้องพบกับความสลดใจเป็นอย่างมากที่พ่อทรกมาด่วนจากไป ทั้งๆ ที่ยังไม่ถึงกาลเวลาอันสมควรเลย ชีวิตพ่อได้อยู่เพื่อลูกของพ่อห้าคนโดยแท้ พ่อเอ๋ยซึ่งเหลือเป็นคนสุดท้ายจนจบกลับมา พ่อได้จากไปเอ๋ยทั้งเสียใจและเสียตายพ่อเป็นที่สุด แด่นนแหละ เอ๋ยพยายามหักใจคิดเสียว่า ทุกคนมีเวลาเกิดก็ต้องมีเวลาตาย จะผิดเวลาอย่างอนยอมกระทำได้ แต่จะผิดเวลาตายนั้นเป็นเหตุอันสุดวิสัย ฉะนั้นวิญญาณของพ่อต้องลอยอยู่ ณ ที่แห่งใด คงจะได้รับทราบความโศกสลดและความอาลัยของเอ๋ยแล้ว นอนนึกที่เอ๋ยได้ทำให้กับพ่อ เพราะฉะนั้นเอ๋ยจะสนองพระเดชพระคุณกับแม่เอ๋ยซึ่งเป็นสดทกรกและตัวแทนของพ่ออย่างสุดความสามารถ

ด้วยความอาลัยรัก

“ลูกเอ๋ย”

ประวัติ

หม่อมหลวง ปิ่นไทย มาลากุล

ชื่อ **ม.ล. ปิ่นไทย ชื่อสกุล มาลากุล**
เกิดวันที่ ๒๑ เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๕๕
ตรงกับ วันอาทิตย์ ขึ้นแปดค่ำ เดือนแปด ปีชวด
บ้านเกิด ตำบลรองเมือง อำเภอปทุมวัน จังหวัดพระนคร

ประวัติส่วนตัว

เป็นบุตรเจ้าพระยาธรรมวชิรภินาธิปไตย ตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงการคลัง และท่านผู้หญิงนางเยาว์ธรรมวชิรภินาธิปไตย เป็นหลานทอดของเจ้าฟ้ามหามาลา ไชยกุลในรัชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา คือ

๑. ม.ล. ศิริปทุม มาลากุล (หญิง)
๒. ม.ล. ปัทมพิศ มาลากุล
๓. ม.ล. ปิ่น มาลากุล
๔. ม.ล. ปิ่นไทย มาลากุล (ถึงแก่กรรม)
๕. ม.ล. ประดิษฐ์ บุรณศิริ (หญิง)
๖. ม.ล. ประดิษฐ์ มาลากุล (ถึงแก่กรรม)
๗. ม.ล. ประทีป มาลากุล (หญิง)
๘. ม.ล. ปม มาลากุล

ได้สมรสกับ น.ส. ศรียา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ธิดาเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ และ คุณหญิง สวัสดิ์กษัตริย์ (เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๔๘๔ มีบุตร - ธิดา รวม ๕ คน คือ

๑. นายปรกรณ์ มาตากุล สัมรสกับ นางสาวพนอนจันทร์ มั่นประเสริฐ
๒. นายประพต มาตากุล
๓. นายประวิณ มาตากุล สัมรสกับ นางสาวอัมพิกา ตันะวัต
๔. นางอภินิษฐ์ โปษยานนท์ สัมรสกับ นายสุรพงษ์ โปษยานนท์
๕. น.ส. อภิรดี มาตากุล

ประวัติการศึกษา

- โรงเรียนอัสสัมชัญ ในประเทศไทย
- ๒๔๗๓ ไปเรียนที่ Lycée Henri Poincaré เมือง Nancy, France.
- ๒๔๗๖ เข้ามหาวิทยาลัย Ecole Libre des Sciences Politiques ที่ Paris, France ได้ Diplôme ของ Section Finances Publiques. ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑

ประวัติการทำงาน

- ๒๔๘๔ - ๒๔๘๘ กรมศุลกากร ตำแหน่ง หัวหน้าแผนกตำรวจบรรณ และ เลขานุการ-อธิบดี
- ๒๔๘๘ - ๒๔๙๕ ธนาคารไทยพาณิชย์ ตำแหน่ง ผู้ช่วยหัวหน้ากองกลาง
- ๒๔๙๕ - ๒๕๐๐ กระทรวงการต่างประเทศ ตำแหน่ง กรรมการผู้จัดการ
- ๑๒ ธันวาคม ๒๕๐๐ ธนาคารออมสิน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ

๒๕๐๖

เป็นกรรมการบริหารของสถาบันการออมเงินระหว่างประเทศ
International Savings Banks Institute สำนักงานตั้งอยู่ที่
18, rue de Marché
1204 Genève, Suisse/Switzerland.

วันเสาร์ ๘ มกราคม ๒๕๑๕ ถึงแก่กรรม

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

จักรัถราภรณ์ช้างเผือก

- ๕ ธันวาคม ๒๕๐๒ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย
- ๕ ธันวาคม ๒๕๐๓ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย
- ๕ ธันวาคม ๒๕๐๔ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก
- ๕ ธันวาคม ๒๕๐๖ ประดมาภรณ์มงกุฎไทย
- ๕ ธันวาคม ๒๕๐๘ ประดมาภรณ์ช้างเผือก

เป็นสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒, สมาชิกสภา
รัฐธรรมนูญ, สมาชิกวุฒิสภา, สมาชิกสภาการศึกษา.

ธนาคารออมสิน

สมัย

ม.ล. บินไทย มาลากุล เป็น ผู้อำนวยการ
(๒๕๐๐ - ๒๕๑๕)

ม.ล. บินไทย มาลากุล

๑. เข้าดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารออมสินในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๐๐
๒. พ้นจากตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารออมสินในวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๑๕
๓. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ๑๔ ปี ๒๗ วัน

ธุรกิจการรับฝากเงิน

๑. ในช่วงเวลา ๑๐ ปีแรก เงินฝากรวมได้เพิ่มขึ้น ๓,๕๐๔ ล้านบาท (ประมาณ ๓.๕ เท่า) โดยยอดเงินฝากในปี ๒๕๐๐ จำนวน ๑,๐๑๓ ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น ๔,๕๑๗ ล้านบาท ในปี ๒๕๑๐
๒. ในช่วงเวลา ๔ ปีหลัง เงินฝากรวมได้เพิ่มขึ้นมากกว่า ๒,๑๐๐ ล้านบาท เพียงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๑๔ มีเงินฝากทั้งสิ้น ๖,๖๐๐ ล้านบาท
๓. เมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๒ เริ่มทำการรับฝากเงินออมสินประเภทเคหสังเคราะห์ชนบทประเภทหนึ่ง เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพในเรื่องที่อยู่อาศัยแก่ประชาชน โดยให้ประชาชนกู้เงินจากธนาคาร ได้ดอกเบี้ยของยอดเงินที่ได้ฝากไว้กับธนาคารออมสิน เพื่อก่อสร้างซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ทำให้ธนาคารออมสินมีธุรกิจฝากเงินรวมเป็น ๑๒ ประเภท เพื่อบริการให้แก่ประชาชน

๔. เพื่อให้ผู้ฝากของธนาคารออมสินได้รับผลประโยชน์จากเงินฝากของตนในรูปดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจ และเพื่อเป็นการส่งเสริมการออมทรัพย์แก่ประชาชน จึงได้ทำการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากหลายระยะ ดังนี้

๔.๑ เมื่อ ๓ เมษายน ๒๕๐๘ เพิ่มอัตราดอกเบี้ยประเภทประจำ จาก ๓ % เป็น ๕ %

๔.๒ เมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๑๐ เพิ่มอัตราดอกเบี้ยประเภทเผื่อเรียก จาก ๒ % เป็น ๓ %

๔.๓ เมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๑๕ เพิ่มอัตราดอกเบี้ยประเภทเผื่อเรียก จาก ๓ % เป็น ๓ $\frac{๑}{๒}$ %

เพิ่มอัตราดอกเบี้ยประเภทประจำ (๖ เดือน) จาก ๕ % เป็น ๖ %

กำหนดอัตราดอกเบี้ยประเภทประจำ (๑๒ เดือน) เป็น ๗ %

การขยายงาน

๑. ในช่วงเวลา ๓๐ ปีแรก ได้ทำการเปิดสาขาที่ธนาคารออมสินดำเนินการธุรกิจเอง เพิ่มขึ้น ๑๒๑ แห่ง โดยในปี ๒๕๐๐ มีสาขาที่ดำเนินการเองเพียง ๑๒๗ แห่ง (รวมทั้งรถเคลื่อนที่และเรือ) แต่ปี ๒๕๓๐ มีสาขารวมถึง ๒๔๘ แห่ง และตัวแทนอำเภออีก ๘๐ แห่ง

๒. ในช่วงเวลา ๔ ปีหลัง ได้เพิ่มสาขาที่ดำเนินการเองอีก ๓๔ แห่ง ทำให้มีสาขาที่ดำเนินการอยู่ทั้งสิ้น ๒๘๒ แห่ง และตัวแทนอำเภออีก ๖๔ แห่ง

๓. ได้มีนโยบายในการจัดหาที่ดินเพื่อก่อสร้างเป็นสำนักงานและ บ้านพักของพนักงานเป็นของตนเอง จึงได้จัดซื้อที่ดินไว้ก่อสร้างสำนักงานสาขาเป็นการถาวร เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยมา โดยเฉพาะในปี ๒๕๐๘ ได้ก่อสร้างและเปิดทำการสำนักงานใหญ่ธนาคารออมสินแห่งใหม่ขึ้นเป็นการถาวรในที่ดินของตนเอง ณ ตีแยกสะพานควาย ตำบลสามเสนใน อำเภอดุสิต พระนคร

บริการพิเศษแก่ผู้ฝาก

๑. เพื่ออำนวยความสะดวกด้านความสะดวกรวดเร็วแก่ประชาชนยิ่งขึ้น และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานภายในวงการบริหาร ได้มีการติดตั้งเครื่องรับส่งวิทยุโทรศัพทตามสำนักงานสาขา เริ่มในปี ๒๕๐๖ จำนวน ๒๒ แห่ง และติดตั้งเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ปัจจุบันปี ๒๕๑๕ ธนาคารออมสินมีเครื่องวิทยุโทรศัพทประจำสำนักงานสาขาทั่วประเทศกว่า ๖๘ แห่ง
๒. เพื่อบริการรับฝากเงินแก่ ข้าราชการ นักเรียนนักศึกษา และประชาชน บางอาชีพที่ไม่สามารถฝากเงินในวันทำการได้ เป็นกรณีพิเศษ ได้ให้ธนาคารออมสินเปิดทำการรับฝากเงินในวันเสาร์อีกครั้งวัน
๓. เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของประชาชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ได้ขยายการรับฝากเงินพิเศษในวันออมสิน (๑ เมษายน) เป็นลำดับแห่งการออมทรัพย์ (๑-๗ เมษายน) เพื่อรำลึกถึงวันกำเนิดของธนาคารออมสิน
๔. เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ธนาคารออมสินได้จัดรับฝากเงินออมสินในวันเด็กแห่งชาติ เพื่อเป็นการจูงใจให้เยาวชนรู้จักการออมทรัพย์ และปลูกฝังนิสัยการประหยัดแก่เด็กไทยที่จะเติบโตเป็นกำลังของชาติในอนาคต

๕. ได้จัดตั้งแผนกประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นแหล่งกลางการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและธนาคาร กับประชาชน

การพนักงาน

๑. ได้จัดเพิ่มจำนวนพนักงานให้เพียงพอกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันปี ๒๕๓๕ ธนาคารออมสินได้เพิ่มจำนวนพนักงานปฏิบัติงานให้สูงขึ้นกว่า ๓,๕๐๐ คน
๒. ได้จัดให้มีการอบรมและสอบเพื่อการเลื่อนตำแหน่งของพนักงานในฝ่ายการออมสิน เฉพาะระดับพนักงานเงิน และผู้จัดการ
๓. ได้จัดให้มีการสอบคัดเลือกเข้าเป็นพนักงานออมสิน เพื่อให้พนักงานที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานในระดับเต็มขั้นและประจำแผนก
๔. ได้ตั้งโครงการพัฒนาบุคคลของธนาคารออมสินขึ้น มุ่งส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้น เพื่อเตรียมหาบุคคลที่มีความรู้และความสามารถไว้ เพื่อขยายงานของธนาคารให้ก้าวหน้าทันกับความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ
๕. ปี ๒๕๓๓ เริ่มเป็นปีแรกตามโครงการพัฒนาบุคคล ได้จัดการ ประชุมพัฒนาผู้บริหารงานระดับหัวหน้ากองขึ้น ๒ รุ่น จำนวน ๓๖ คน
๖. ปี ๒๕๓๔ เป็นปีที่สองตามโครงการพัฒนาบุคคล ได้จัดการ ประชุมพัฒนาผู้บริหารงานระดับผู้ช่วยหัวหน้ากอง และผู้จัดการ ธนาคารออมสิน สาขาชน ๑ จำนวน ๓๖๖ คน จากทั่วประเทศ โดยจัดแบ่งการประชุมออกเป็น ๔ รุ่น

๗. ได้มีการปรับปรุงเงินเดือนของพนักงาน ตลอดจนสวัสดิการให้ดีขึ้นตลอดมาหลายระยะ
๘. ได้จัดตั้งสถานพยาบาลขึ้นที่สำนักงานใหญ่ เพื่อช่วยเหลือพนักงาน และครอบครัวในด้านการเจ็บป่วย

ค่านิชาการ

๑. ได้จัดตั้งกองวิชาการขึ้นในปี ๒๕๐๕ ให้เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล เพื่อการศึกษา ดำรงฯ ค้นคว้า และวิจัยข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการจัดการฝึกอบรมด้านวิชาการและการบริหารของพนักงาน พร้อมทั้งทำหน้าที่ติดต่อกับสถาบันต่างประเทศ
๒. ได้รับความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษมาเป็นที่ปรึกษาสหประชาชาติ ประจำธนาคารออมสิน ตั้งแต่วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๐๖ เพื่อช่วยเหลือในการวางแผนและสำรวจภาวะการออมทรัพย์ในท้องถิ่นชนบท อันจะถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติด้านการขยายสาขาให้กว้างขวางขึ้นของธนาคารออมสิน พร้อมทั้งศึกษาและแนะนำด้านการลงทุนและปรับปรุงธุรกิจที่ดำเนินการอยู่ และให้ข้อปรึกษาทั่วไปเกี่ยวกับงานออมสินให้ดำเนินไปด้วยดี และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
๓. ได้ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกและจัดส่งพนักงานออมสินไปศึกษา ฝึกอบรมและดูงานในต่างประเทศ โดยได้รับความร่วมมือในการให้ทุนช่วยเหลือขององค์การและสถาบันต่างประเทศ
๔. จากข้อสังเกตและการเสนอแนะของที่ปรึกษาสหประชาชาติประจำธนาคารออมสิน ได้ทำการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติงานควบคุมสาขา ให้รัดกุมและรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยนำงานแบบใหม่มาใช้

ค่าน้ำค่าประเทศ

๑. ได้รับเลือกเป็นกรรมการบริหารของสถาบันธนาคารออมสินระหว่างประเทศ และได้เดินทางไปร่วมการประชุมของสถาบันธนาคารออมสินระหว่างประเทศเรื่อยมา อันเป็นการเผยแพร่กิจการธนาคารออมสินของประเทศไทย มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และได้รับความรู้และเทคนิคใหม่ๆ จากประเทศสมาชิกต่างๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกิจการของธนาคารออมสินให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น
 ๒. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสถาบันธนาคารออมสินระหว่างประเทศ ยังได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากสถาบันธนาคารออมสินระหว่างประเทศและประเทศสมาชิก เช่น ด้านการพัฒนาบุคคล มีบางประเทศสมาชิกรับเป็นผู้ฝึกอบรมให้แก่พนักงานของเรา ในลักษณะวิชาและการปฏิบัติงานที่จะเป็นประโยชน์แก่ธนาคารออมสิน
 ๓. ได้รับความไว้วางใจจากสถาบันธนาคารออมสินระหว่างประเทศ ให้จัดตั้งสำนักงานสถาบันธนาคารออมสินระหว่างประเทศประจำภาคพื้นตะวันออกไกล ณ นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี.
-

พจนานุกรม **อิเล็กทรอนิกส์ฉบับทดลอง**

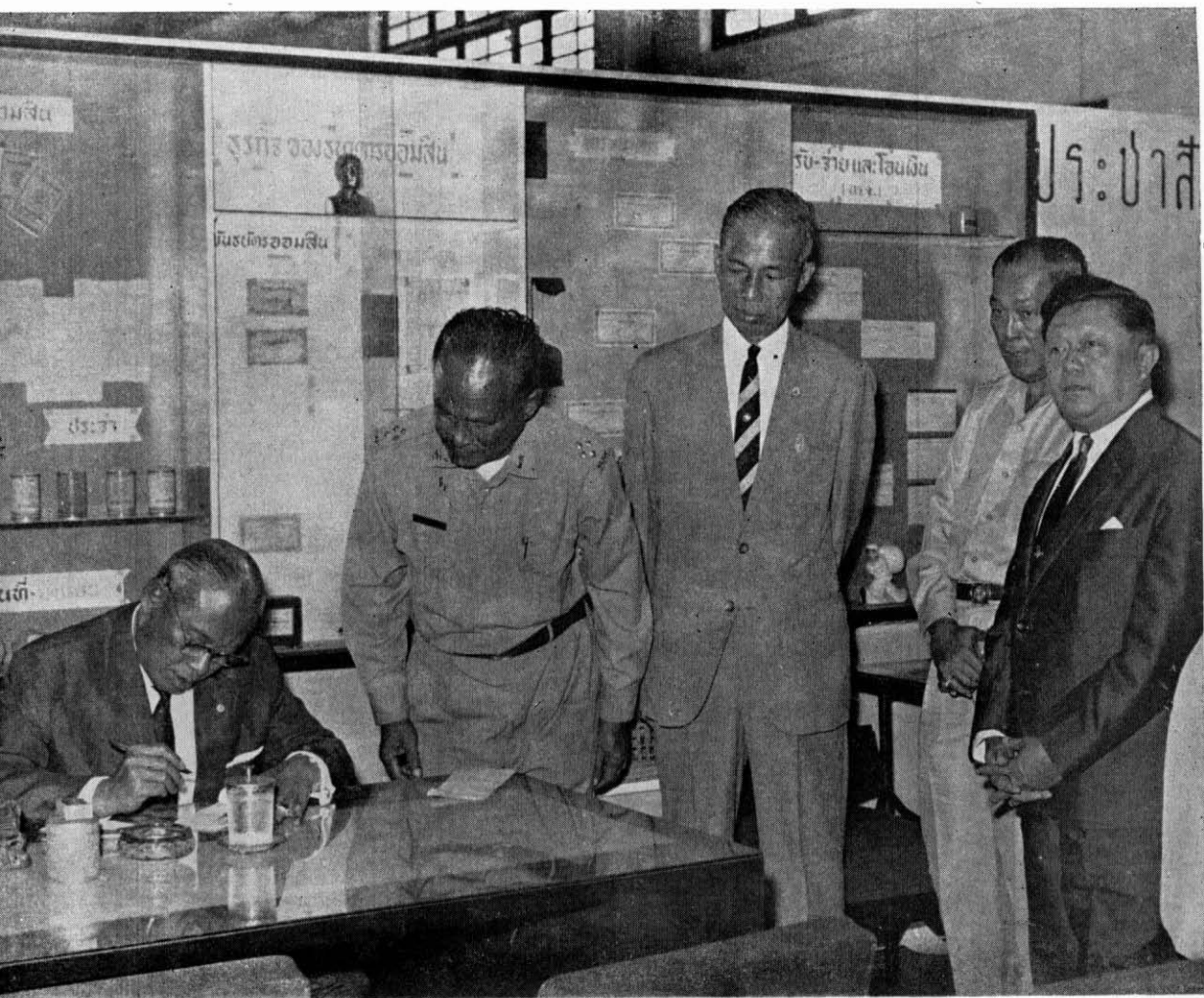
๓๖๓
 ๓๖๔
 ๓๖๕
 ๓๖๖
 ๓๖๗
 ๓๖๘
 ๓๖๙
 ๓๗๐
 ๓๗๑
 ๓๗๒
 ๓๗๓
 ๓๗๔
 ๓๗๕
 ๓๗๖
 ๓๗๗
 ๓๗๘
 ๓๗๙
 ๓๘๐
 ๓๘๑
 ๓๘๒
 ๓๘๓
 ๓๘๔
 ๓๘๕
 ๓๘๖
 ๓๘๗
 ๓๘๘
 ๓๘๙
 ๓๙๐
 ๓๙๑
 ๓๙๒
 ๓๙๓
 ๓๙๔
 ๓๙๕
 ๓๙๖
 ๓๙๗
 ๓๙๘
 ๓๙๙
 ๔๐๐

สังคมไทยยุคใหม่

ความลับปรมาณู กฤตยศุภษา

ความชวภนนา ทรศกอนจร.

ภาพประวัติการปฏิบัติงาน

๑ พล.๑ จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นคณบดีฝ่ายเงินออมสิน ๓ ธนาคารออมสินสาขาราชดำเนิน

ม.ล. ชื่นไทย มาลากุล บริจาคเงิน 100,000 บาท เพื่อการกุศล ในนามของธนาคารออมสิน
แด่ท่านผู้หญิงจางกมล กิตติขจร ประธานกรรมการมูลนิธิราชประชาสมาสัย

ระหว่างเดินทางไปธุรกิจของธนาคารออมสิน กับ พลอากาศเอก บุญชู จันทรเบกษา
ประธานกรรมการธนาคารออมสิน

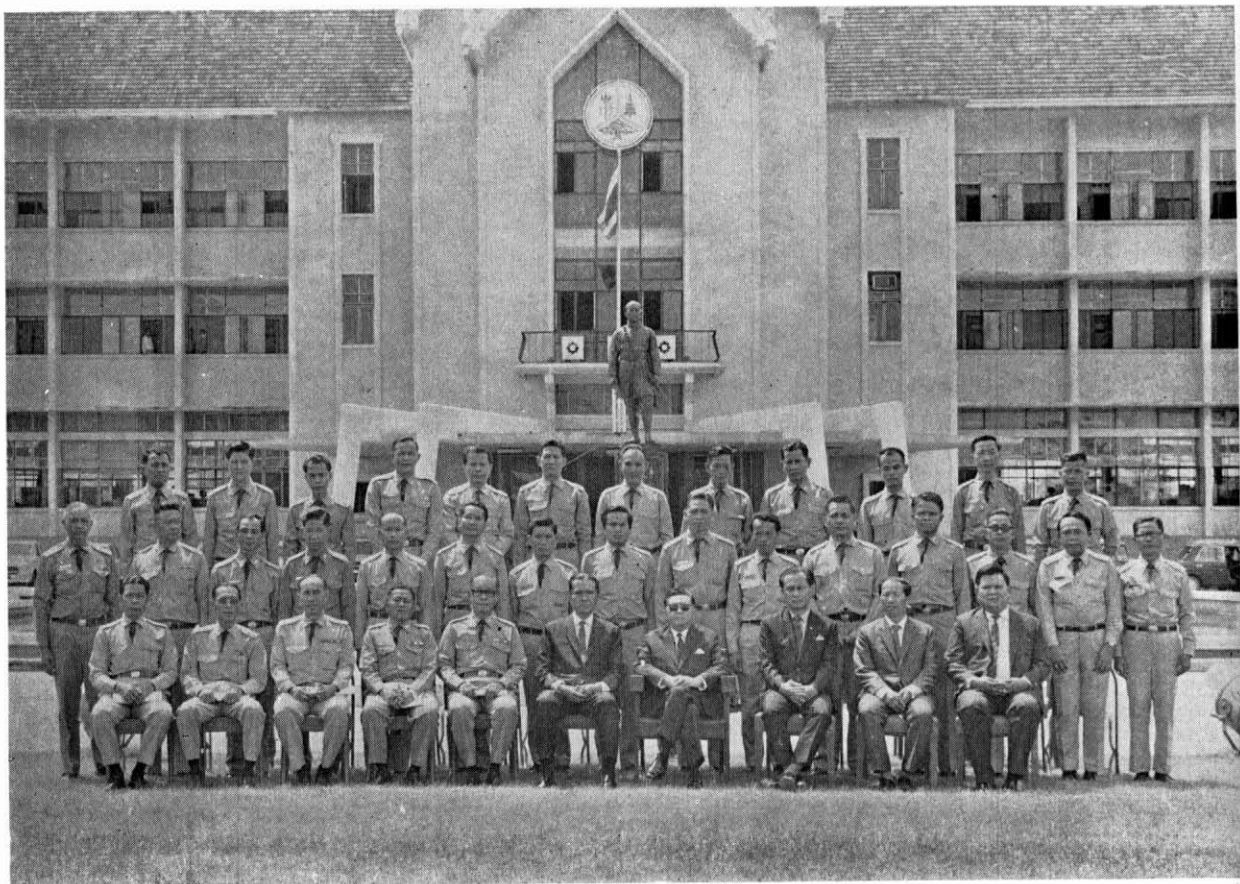
พิธีมอบเงินกองทุนเพื่อจ่ายเป็นรางวัลการศึกษาแก่นักศึกษาที่สำเร็จปริญญาตรีเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

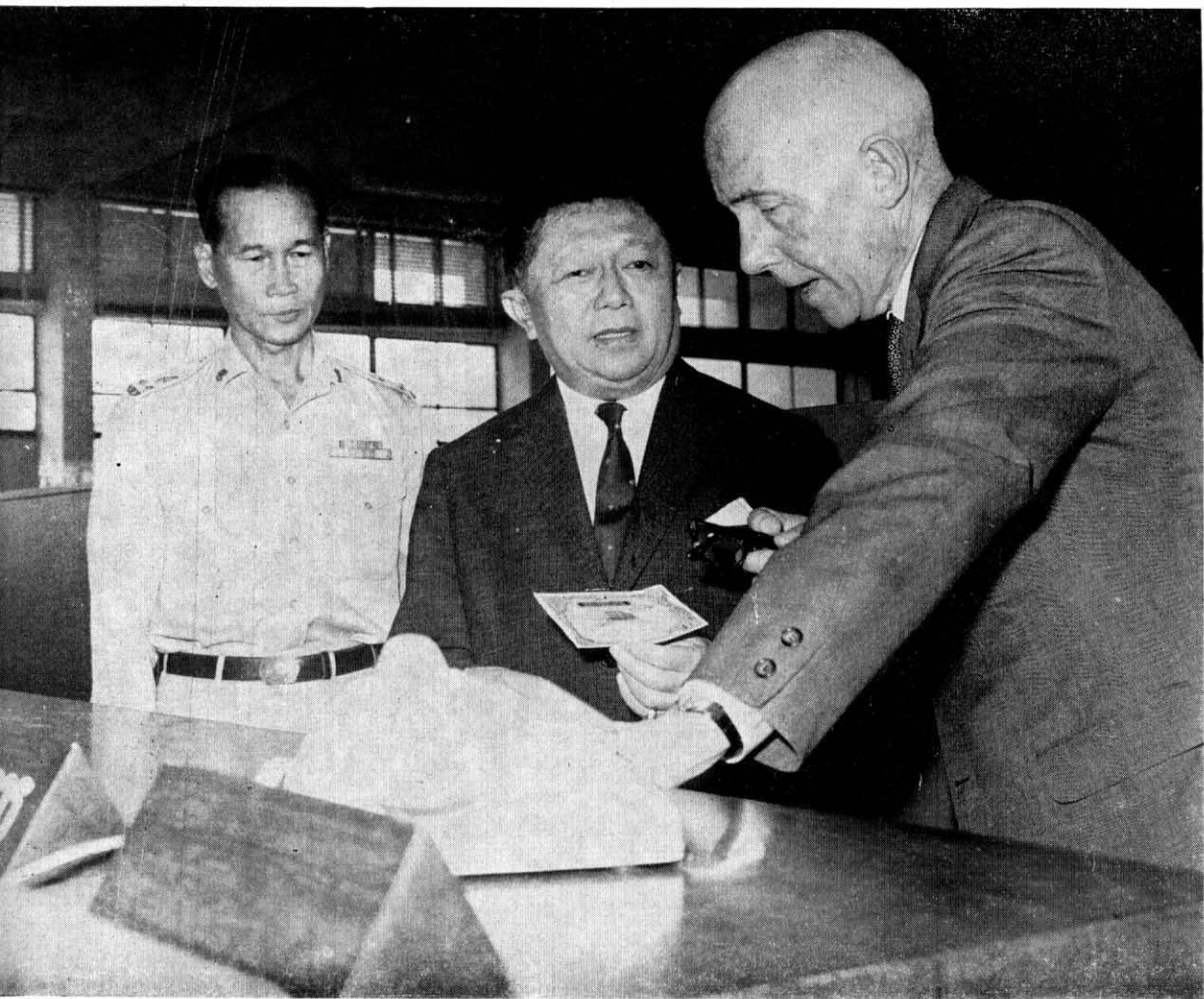
การแจกรางวัลการตอบปัญหาธรรมแก่นักเรียน องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกเป็นผู้จัด

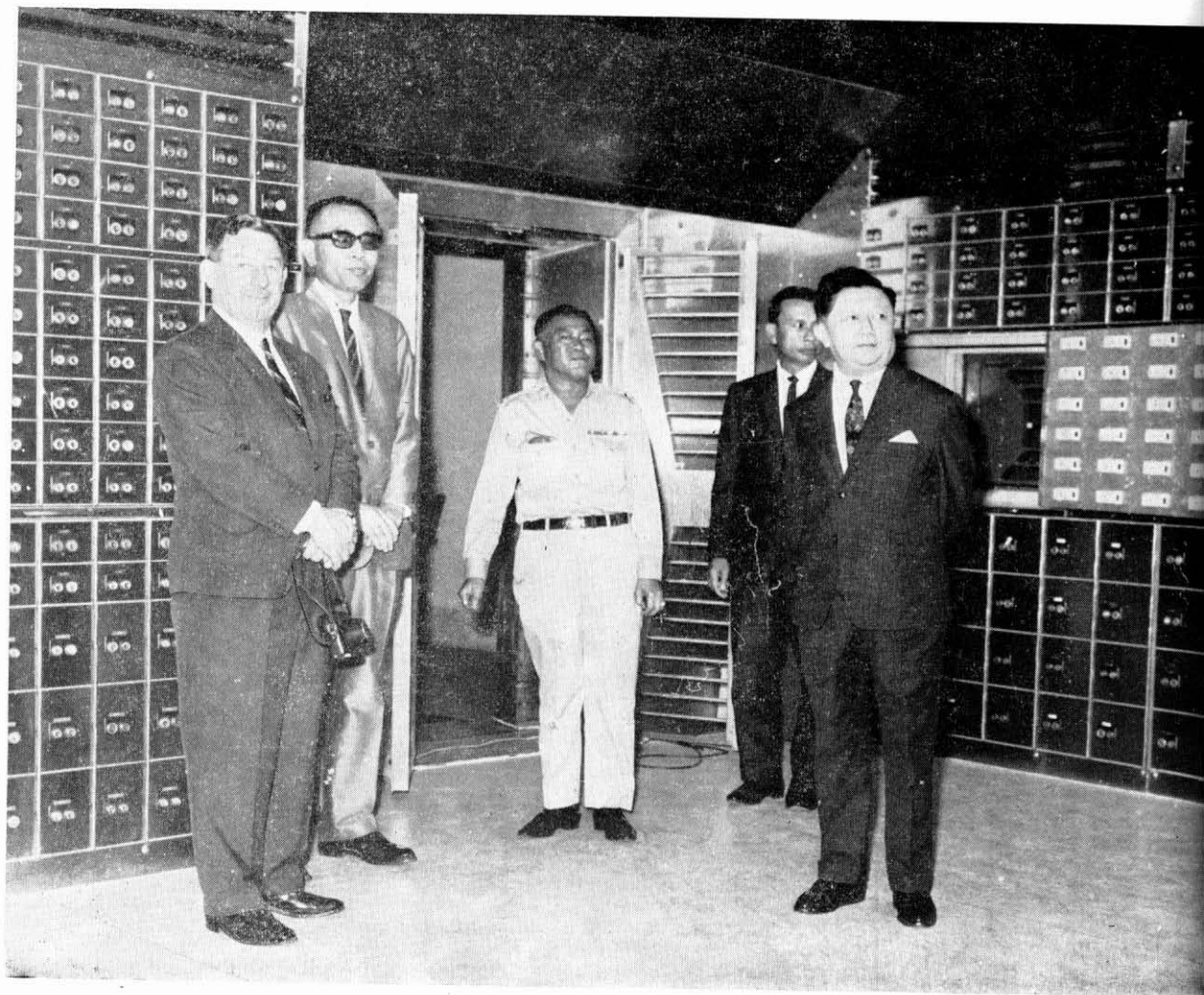
ช่วยให้คำแนะนำการฝากเงินแก่เยาวชนในวันเด็ก

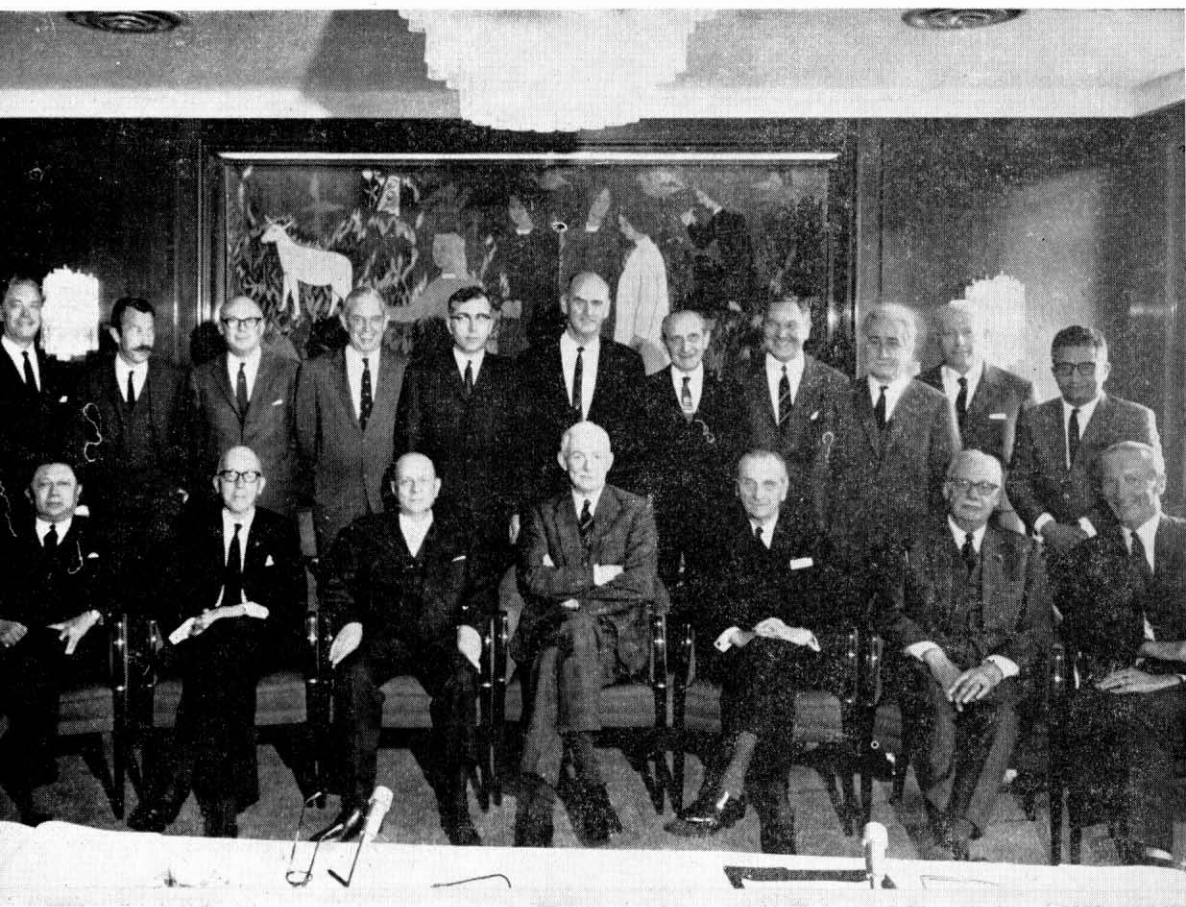
ตำรวจโครงการพัฒนาบุคคล เริ่มด้วยการประชุมพัฒนาการบริหารระดับหัวหน้ากองและผู้ช่วยหัวหน้ากอง

นาย J. Rougemont กรรมการบริหารสถาบันธนาคารออมสินระหว่างประเทศ เยี่ยม
และดูงานธนาคารออมสิน

นาย Corner ประธานกรรมการธนาคารออมสินไอร์แลนด์ แห่งนิวซีแลนด์ เข้าเยี่ยม
และดูงาน ณ ธนาคารออมสิน

คณะกรรมการบริหารสถาบันธนาคารออมสินระหว่างประเทศ

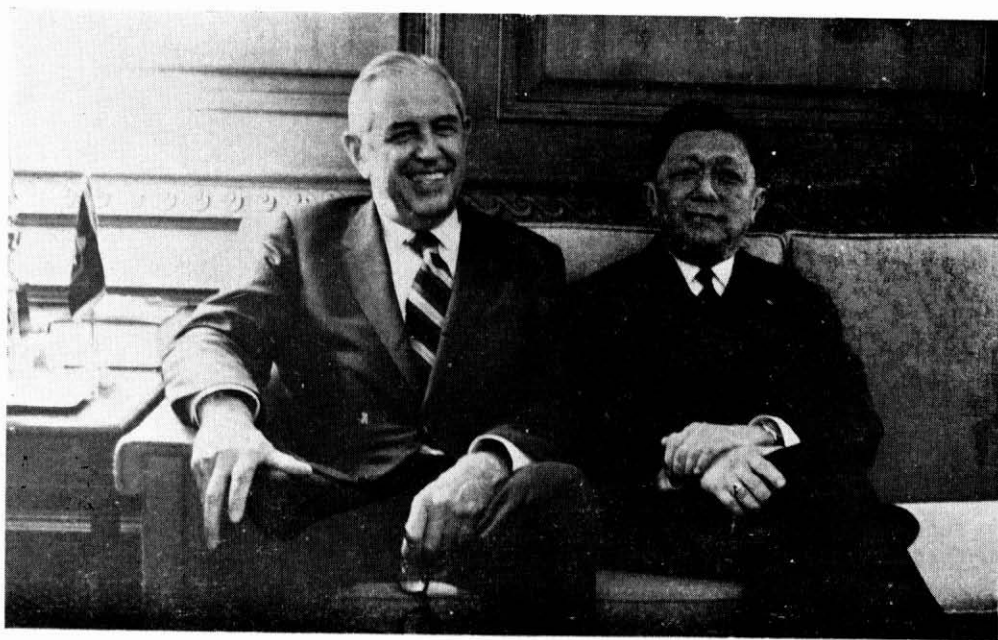
การประชุมคณะกรรมการบริหารสถาบันธนาคารอมสินระหว่างประเทศ 18 ต.ค. 2514
ณ เมืองบอสตัน สหรัฐอเมริกา

นายฮอลสเต็ด อดีตประธานกรรมการธนาคารอมสินโอ๊คแลนด์ ได้มอบโฉนดที่ดินโรตอร์วู้ทในวันเข้าเยี่ยมชมธนาคารอมสิน ปัจจุบันนายฮอลสเต็ดดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตนิวซีแลนด์ประจำประเทศไทย

ถ่ายรูปกับนาย Miller เลขานุการสมาคมธนาคารออมสินทรัพย์สินดีแห่งราชอาณาจักร ตกลงรับหลักการ
ส่งพนักงานออมสินไปศึกษาและฝึกปฏิบัติงานที่กรุงลอนดอน

ด้วยรูปกับนาย Mills ประธานกรรมการสมาคมธนาคารออมสินแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา ตกลงรับ
หลักการส่งพนักงานธนาคารออมสินไปศึกษาและดูงานที่กรุงนิวยอร์ก

ศึกษาและดูงานที่ธนาคาร Great Barrington Savings Bank
 สหรัฐอเมริกา

ชีวบางทอนกับครอบควั

ปฏิบัติงานฉลองสมรสพระราชทาน ระหว่างคุณภินันท์ มาลากุล - คุณสรพงษ์ โพธิชานนท์
 ดำเนินร่วมกับท่านนายกรัฐมนตรี และท่านผู้หญิง ณ ทำเนียบรัฐบาล
 วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๑๔

รูปวันหมั้นลูกสาว คุณภินันท์ มาลากุล กับคุณสรพงษ์ โพธิชานนท์
 วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ที่บ้านช้อยกลาง

รูปถ่ายที่สนามบินดอนเมือง วันไปส่งคุณภินันท์-คุณสุรพงษ์ โพษยานนท์ เดินทางไป
รับตำแหน่งเลขานุการตรี ณ สถานทูตไทยกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ
ในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๑๔

ถ่ายรูปกับคุณศรียานและคุณภินันท์ บุตรี ที่กรุงลอนดอน ในการเดินทางไปดูงานที่ธนาคาร
ออมสิน Preston เดือนตุลาคม ๒๕๑๔

ถ่ายรูปคู่กับคุณศรียา ที่กรุงเจนีวา ในการเดินทางไปประชุม ISBI
เดือน พฤศจิกายน ๒๕๑๔

ถ่ายรูปคู่กับคุณศรียา ที่บ้านพักนาย Granger ประธานกรรมการธนาคารออมสิน
Great Barrington Savings Bank รัฐแมสซาชูเซต สหรัฐอเมริกา

ประชากรกับการออมทรัพย์

หม่อมหลวง ปิ่นไทย มาลากุล

ประชากรของประเทศต่าง ๆ นั้น เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งในจำนวนปัจจัยทางเศรษฐกิจทั้งหลาย เพราะเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคในเวลาเดียวกัน เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในบี่หนึ่ง ๆ ย่อมทำให้สังคมเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางเศรษฐกิจและทางสังคม ปัญหาของประชากรนี้ได้มีผู้สนใจกันมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ ซึ่งในสมัยก่อนนั้นเกรงว่าจำนวนอาหารจะไม่พอเพียงกับความต้องการของประชาชน ถ้าหากว่าประชาชนยังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถึงกับสมัยนี้ได้มีนักวิทยาศาสตร์บางคนพยายามหาทางที่จะป้องกันไม่ให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังมีผู้สนใจในเรื่องประชากรในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ที่ทำงานได้ว่ามีปริมาณเท่าไร เพราะถือว่าผู้ที่สามารถทำงานได้ย่อมทำให้สังคมมีผลผลิตเป็นปริมาณสูง ดังนั้นในบางสมัยผู้นำของประเทศจึงได้พยายามที่จะช่วยให้จำนวนประชากรของประเทศเพิ่มขึ้น แต่พอถึงสมัยปัจจุบันผู้ที่ให้ความสนใจในเรื่องประชากร มักจะพิจารณาถึงประสิทธิภาพของคนทำงานมากกว่าที่จะไปคำนึงถึงว่ามีคนทำงานได้มากหรือน้อย สำหรับปัญหาต่าง ๆ ของประชากรนั้นนับว่าสำคัญ ๆ และต้องพบอยู่เสมอพอจะสรุปได้ดังนี้

- ๑) ประชากรเป็นผู้ก่อให้เกิดผลผลิต และเป็นผู้อุปโภคบริโภคผลผลิตในเวลาเดียวกัน
- ๒) สถานการณ์เกิดการตาย ความยั่งยืนของอายุ
- ๓) ผลเนื่องกับการลงทุนของประชากร
- ๔) ผลเนื่องกับการออมทรัพย์

๖๓๖

ในทฤษฎีจะกล่าวถึงเรื่องของประชากรกับการออมทรัพย์ ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศของเราที่ควรจะนำมาพิจารณาในขณะนี้เป็นอย่างมาก เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้นย่อมต้องการเงินมาใช้จ่ายในการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินทุนที่หาได้จากภายในประเทศ เพราะถ้าหากเราทราบจำนวนทรัพย์สินที่จะออมได้ภายในประเทศว่ามีความจำนวนเท่าไรแล้ว เราก็สามารถจะคาดคะเนเงินทุนที่จะได้จากภายในประเทศได้อย่างถูกต้องหรืออย่างใกล้เคียง ซึ่งเป็นการสะดวกในการจัดหาเงินทุนนอกจากนี้ ถ้าหากว่าเงินออมภายในประเทศมีมากเพียงพอกับความต้องการที่จะนำมาใช้ก็ไม่จำเป็นต้องไปขอกู้จากต่างประเทศ แต่ในการพิจารณาเรื่องการออมทรัพย์ในทฤษฎี จะกล่าวถึงการออมทรัพย์ของประชาชนที่ผ่านธนาคารออมสินเป็นสำคัญ

การออมทรัพย์ของประชาชนนั้น ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับรายได้ อาชีพ ขนาดของครอบครัวและอายุของผู้ที่มียาได้นั้น ๆ สำหรับเรื่องรายได้ก็นับเป็นปัญหาที่สำคัญมาก ซึ่งโดยปกติแล้วผู้ที่มีรายได้สูงย่อมสามารถออมทรัพย์ได้มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย แต่ยังมีรายได้สูงชนเพียงใด ปริมาณการออมทรัพย์ก็จะสูงชนเพียงนั้น แต่อย่างไรก็ดี อัตราการออมทรัพย์ที่เพิ่มสูงขึ้น ไม่จำเป็นเสมอไปที่จะต้องเป็นไป

ในอัตราเดียวกันกับอัตราที่เพิ่มขึ้นของรายได้ ถ้าคิดว่ารายได้อัตราเพิ่มขึ้น $\frac{1}{5}$ อัตราการออมทรัพย์ก็ไม่จำเป็นจะต้องเพิ่มอีก $\frac{1}{5}$ อาจน้อยหรือมากกว่าก็ได้แต่เฉพาะกรณีจากตัวอย่างของการสำรวจการออมทรัพย์ของชนในเมือง ๑๒,๔๘๘ คน ที่สำรวจโดย U.S. Bureau of Labor Statistic¹ ในปี ๑๙๕๐ ที่เกี่ยวกับรายได้รายจ่าย และการออมทรัพย์ โดยแยกพิจารณาตามระดับของรายได้ขนาดของครอบครัว อายุ และอาชีพต่าง ๆ ผลปรากฏว่าในเรื่องของรายได้ ผู้ที่มีรายได้ปีละ \$ ๓,๕๐๐ จะมีพอกินพอใช้และไม่มีการออมได้ และถ้าต่ำกว่าปีละ \$ ๓,๕๐๐ จะไม่มีโอกาสที่จะออมทรัพย์ได้เลย แต่ถ้ามีรายได้สูงกว่าปีละ \$ ๓,๕๐๐ แล้วจึงจะสามารถทำการออมทรัพย์ได้เป็นลำดับไป และเมื่อมีรายได้สูงกว่าปีละ \$ ๕,๕๐๐ การออมทรัพย์ยิ่งสูงขึ้นอีก อัตราการออมทรัพย์ของผู้ที่มีรายได้ตั้งแต่ \$ ๕,๕๐๐ ต่อไป จะมีอัตราสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ตั้งแต่ \$ ๓,๕๐๐ - \$ ๕,๕๐๐

สำหรับการออมทรัพย์ที่เกี่ยวกับอายุและขนาดของครอบครัวนั้น ในเรื่องของอายุ ตามปกติแล้ว เมื่อคนเราจะเริ่มประกอบอาชีพหรือทำงานต่าง ๆ ย่อมจะมีอายุถึงระดับหนึ่งก่อน ในระยะเวลาก่อนหน้านี้ จำเป็นที่จะต้องได้รับการศึกษามาก่อน เมื่อจบการศึกษาแล้วจึงเข้าทำงาน ในขณะที่อยู่ในวัยศึกษาและเมื่ออายุยังน้อย จำเป็นจะต้องเสียค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้า และค่าเล่าเรียนเป็นจำนวนมาก ประกอบกับขณะนั้นยังไม่มีรายได้เป็นของตนเอง ดังนั้นรายได้ที่จะเหลือไปเป็นการออมจึงมีน้อย เมื่อชีวิตได้เข้าสู่ในวัยแต่งงาน การเก็บหอมรอมริบก็เริ่มจริงจังขึ้น ซึ่งแสดงว่าคนเราเมื่ออายุยังน้อยอยู่นั้น มักไม่สนใจในเรื่องของการออมทรัพย์

1 Study of Consumer Expenditures, Incomes and Savings, Statistical Tables Urban U.S. 1950.

จากการสำรวจของ U.S. Bureau of Labor Statistic ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เราได้พิจารณาการออมทรัพย์ของคนในระดับอายุต่าง ๆ กัน ดังตารางที่ ๑ ซึ่งผลการสำรวจปรากฏว่า ปริมาณเงินออมจะสูงขึ้นเมื่อผู้มรายได้อายุมากขึ้น และมีการออมเป็นปริมาณสูงเมื่ออายุ ๓๙ ปี แต่อย่างไรก็ดี การออมทรัพย์จะมากหรือน้อย มิเพียงแต่จะเกี่ยวข้องกับขนาดของอายุอย่างเดียวเท่านั้นแต่ยังเกี่ยวข้องกับขนาดของครอบครัว รายได้ และอาชีพอีกด้วย และสำหรับเรื่องอายุของคนก็เช่นกัน ถ้ามีอายุแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าปริมาณของรายได้จะเท่าเทียมกันแล้วก็ตาม ย่อมทำให้ปริมาณของการออมทรัพย์แตกต่างกันไปด้วย

ตารางที่ ๑

อายุ	ขนาดของครอบครัวโดยเฉลี่ย	รายได้เฉลี่ยหลังจากหักภาษี	การออมโดยเฉลี่ย	ร้อยละของการออม : รายได้
๒๓	๒.๕	\$ ๓,๐๕๐	\$ - ๔๗	- ๑.๕๔
๓๐	๓.๓	\$ ๓,๘๗๖	\$ + ๕๐	+ ๑.๒๙
๓๙	๓.๖	\$ ๔,๔๖๔	\$ + ๑๘๔	+ ๔.๑๒
๔๙	๓.๑	\$ ๔,๕๐๐	\$ + ๑๕๗	+ ๓.๔๙
๕๙	๒.๖	\$ ๓,๘๕๐	\$ + ๑๓๘	+ ๓.๕๘
๖๙	๒.๑	\$ ๒,๖๘๗	\$ + ๙	+ ๐.๓๓
๗๙	๑.๙	\$ ๒,๓๖๑	\$ - ๑๐๖	- ๔.๙๑

นอกจากนี้ การขอมทรัพย์ยังแตกต่างกันเมื่ออายุแตกต่างกัน แต่รายได้อยู่ในระดับเดียวกัน จากการสำรวจในครัวเรือนเดียวกันปรากฏว่า การขอมทรัพย์ของคนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี จะมีเป็นจำนวนน้อย เนื่องจากต้องใช้จ่ายเกี่ยวกับครอบครัวเป็นจำนวนมาก เฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับบุตรธิดา และเมื่อเด็กโตขึ้นก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงขึ้น และการขอมทรัพย์ยังน้อยลงจนกระทั่งหัวหน้าครอบครัวมีอายุถึง ๓๕ ปี แต่เมื่อหัวหน้าครอบครัวมีอายุถึง ๔๕ ปีแล้วเด็ก ๆ ในครอบครัวหาการหางานทำได้ การขอมทรัพย์จะเพิ่มสูงขึ้นอีก การที่คนมีอายุมาก ๆ ขอมทรัพย์มากขึ้นนั้น เพราะการมีอายุมากมักจะเป็นพวกจารีตนิยมซึ่งไม่ชอบเปลี่ยนแปลงในสิ่งใดง่าย ๆ เวลาจะซื้อของกินของใช้ก็มักไม่เชื่อคำโฆษณาที่พากันอยู่ทุกวันเท่าไรนัก อีกประการหนึ่ง การอุปโภคบริโภคของผู้มีอายุก็ไม่เพิ่มขึ้นและการใช้จ่ายในทางนี้จะรวมตัวกันเป็นพิเศษ เมื่อหัวหน้าครอบครัวมีอายุถึง ๖๕ ปี การขอมจะลดลง ทั้งนี้ เนื่องจากต้องออกจากการทำงาน ประกอบกับต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องหยูกยาเพิ่มขึ้น เมื่อรายได้ของผู้มีอายุสูงต้องลดลงไปเช่นนี้ ย่อมทำให้การขอมทรัพย์ของคนในอายุสูงต้องลดต่ำลงไปด้วย

สำหรับอาชีพในการทำมาหากินของประชาชนนี้ ย่อมมีความสัมพันธ์กับการขอมทรัพย์มาก อาชีพต่าง ๆ ที่ได้ทำการสำรวจนั้น ปรากฏว่าผู้ประกอบอาชีพอิสระจะเป็นพวกที่การขอมน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันพวกที่ได้รับเงินเดือนหรือรายได้ประจำ เช่น ข้าราชการ กลับเป็นพวกที่ขอมได้มากที่สุด ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองอาชีพนี้มีรายได้อยู่ในระดับเดียวกัน ส่วนผู้มีฝีมือปานกลางจะสามารถขอได้เป็น ๘ เท่าของผู้มีฝีมือสูงและมีการขอได้เกือบเท่ากับผู้ที่มียาได้จากเงินเดือน (รายได้ที่นำมากล่าวในที่นี้ หมายถึงรายได้เฉลี่ยของคนในชั้นต่าง ๆ กัน)

ตารางที่ ๒

อาชีพ	การออมเฉลี่ย	รายได้เฉลี่ยหลังหักภาษีแล้ว	การออมของชนในชนบทที่ด้อยกว่า
อาชีพอิสระ	\$-๑๐๐.๒๒	\$ ๕,๔๓๒	\$ + ๕๒๙
ข้าราชการและผู้มีรายได้จากเงินเดือนประจำ	\$+๑๐๓.๒๗	\$ ๕,๔๐๖	\$ + ๔๒๐
เกษียณและพนักงานขายของ	\$+ ๗๑.๐๑	\$ ๔,๐๗๗	\$ + ๙๓
แรงงานทมิฬ	\$+ ๑๐.๗๕	\$ ๔,๒๓๙	\$ + ๕๐
แรงงานทมิฬปานกลาง	\$+ ๙๕.๔๔	\$ ๓,๖๗๓	\$ + ๔๖
แรงงานที่ไม่ทมิฬ	\$+ ๖๒.๕๓	\$ ๒,๗๓๙	\$ - ๒๒
อื่นๆ	\$- ๓๐.๕๕	\$ ๒,๒๓๒	\$ - ๒๓๕

ถ้าพิจารณาถึงรายได้เฉลี่ยของชนแต่ละอาชีพที่หักภาษีแล้ว จะเห็นได้ว่า แม้ถ้าผู้ประกอบอาชีพอิสระจะมีรายได้เฉลี่ยเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ว่าการออมทรัพย์ของคนมีอาชีพอยู่ในกลุ่มนี้ จะมีการออมทรัพย์สูงเฉพาะผู้มีรายได้นั้นๆ เท่านั้น แต่ถ้าเป็นผู้มีรายได้น้อยแล้วจะไม่มี การออมทรัพย์ ถ้าเปรียบเทียบกันระหว่างผู้มีรายได้จากการประกอบอาชีพอิสระกับผู้มีรายได้นั้นๆ ในอาชีพอื่น ๆ แล้ว ผู้ที่มีรายได้นั้นๆ ในอาชีพอื่นจะมีการออมทรัพย์ แต่ผู้มีรายได้นั้นๆ ในกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพอิสระ จะไม่มีการออมทรัพย์ใดๆ

เงินออมของประชาชนที่ผ่านเข้าธนาคารออมสิน แม้ว่าธนาคารออมสินจะมีใช้สถาบันที่ทำการสำรวจการออมทรัพย์ของประเทศโดยตรงก็ตาม แต่จากพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันได้แสดงให้เห็นว่าธนาคารออมสินเป็นสถาบันในการรักษาทรัพย์ที่ออมได้ของประชาชนที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ในระยะเวลาที่ผ่านมาประชาชนได้เพิ่มความสนใจในกิจการของธนาคารออมสินอยู่ทุกขณะ โดยจะเห็นได้จากปริมาณเงินฝากและผู้ใช้บริการได้มีจำนวนเพิ่มขึ้น เมื่อสิ้นปี ๒๕๐๕ ปริมาณเงินฝากได้เพิ่มขึ้นจากปีก่อนถึง ๒๓๗.๒ ล้านบาท เป็นเงินฝากทั้งสิ้น ๑,๙๒๖.๖ ล้านบาท และจำนวนผู้ฝากได้เพิ่มจากปีก่อน ๖๖๙,๐๔๓ ราย ซึ่งเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๓.๗๕ ล้านราย ในจำนวนผู้ฝากเหล่านี้ได้มีอาชีพในการทำมาหากินพอสรุปได้ถึง ๒๔ อาชีพด้วยกัน แต่ในนั้นจะขอลงตัวอย่างสรุปเพียง ๖ อาชีพเท่านั้น ดังตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓

ลำดับ	อาชีพ	เงินฝาก %	จำนวนบัญชี %
๑	ค้าขาย	๒๖.๑๕	๑๓.๓๔
๒	ข้าราชการ	๒๐.๘๗	๑๗.๔๙
๓	กสิกร	๑๕.๙๗	๗.๙๓
๔	นักเรียน	๘.๗๑	๔๖.๕๓
๕	รับจ้าง	๖.๙๙	๗.๕๔
๖	อื่น ๆ	๒๓.๙๓	๙.๓๗

จากตารางที่ ๓ แสดงว่า ผู้ที่มีอาชีพค้าขายได้มีเงินฝากไว้กับธนาคารออมสินอยู่ในระดับสูงสุด รองลงไปได้แก่ข้าราชการและกสิกรเป็นลำดับ จากสถิติเหล่านี้พอที่จะใช้ในการประมาณการในเรื่องการออมทรัพย์ของประชาชนในอาชีพต่าง ๆ ได้

การออมทรัพย์ของประชาชนที่ผ่านเข้าธนาคารออมสินนั้น ไม่เพียงแต่
จะเกิดประโยชน์แก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์ที่ออมได้เท่านั้น แต่ยังเกิดประโยชน์
แก่ส่วนรวมอย่างมากอีกด้วย ^{๕๕} จะเห็นได้ว่าในจำนวนเงินฝากของประชาชน
๑,๘๒๖.๖ ล้านบาทนั้น ธนาคารออมสินได้สนับสนุนแก่การคลังของประเทศ
และอุปทานเข้าไปเป็นลงทุนในกิจกรรมของรัฐวิสาหกิจประเภทต่าง ๆ เป็น
จำนวนทั้งสิ้น ^{๕๕} ๑,๘๕๑.๓ ล้านบาท ปริมาณเงินที่อุปทานไปนั้น ส่วนใหญ่
ถูกนำไปใช้ในการสาธารณูปโภคและการพัฒนาบ้านเมืองตามแผนการ ต่าง ๆ
ของรัฐบาล ปริมาณเงินที่ธนาคารออมสินอุปทานเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ
ดังกล่าว^{๕๕}จะมีปริมาณมากขึ้น ถ้าหากว่าประชาชนนำทรัพย์ที่ออมได้มาฝาก
ไว้ที่ธนาคารออมสิน ก็จะทำให้รัฐบาลสามารถรวบรวมเงินทุนภายในประเทศ
ไปใช้ในการพัฒนาบ้านเมืองได้อย่างเต็มที่ และลดความจำเป็นในการกู้จาก
ต่างประเทศลงไปได้ตามส่วน □

วิวัฒนาการสร้างพระพุทธรูป

โบราณวัตถุสถานและศิลปวัตถุค้นพบในประเทศไทย ซึ่งอาศัยเป็นหลักฐานศึกษาหาความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม และประวัติของชาติบ้านเมืองนั้น เวลานทางการโบราณคดีจัดจำแนกตามลักษณะดังกล่าว และอายุเวลาเป็น ๘ แบบ คือ

๑. ศิลปแบบทวารวดี
๒. ศิลปแบบศรีวิชัย
๓. ศิลปแบบลพบุรี
๔. ศิลปแบบเขียงแสน
๕. ศิลปแบบอู่ทอง
๖. ศิลปแบบสุโขทัย
๗. ศิลปแบบอยุธยา
๘. ศิลปแบบรัตนโกสินทร์

บรรดาวัตถุสถานทั้ง ๘ สมัยที่พบเห็นเป็นหลักฐานล้วนสร้างสรรเนื่องในพระพุทธศาสนาและลัทธิฮินดูแทบทั้งสิ้น ศาสนาทั้งสองเป็นลัทธิที่มีปฐมกำเนิดเกิดในประเทศอินเดีย ถึงใด ๆ อันมีชนหนึ่งในศาสนาทั้งสองไม่ว่าจะเป็นศิลปกรรม หรือวรรณคดีย่อมจะต้องมีลักษณะแบบอย่างเป็นของอินเดียมาก่อน ครั้นพระพุทธศาสนาและลัทธิฮินดูเจริญแพร่หลายออกจากประเทศอินเดียไปสู่ดินแดนประเทศต่าง ๆ เช่นประเทศไทย เป็นต้น ลักษณะแบบอย่างของสิ่งอันเนื่องในศาสนาก็คงแพร่หลายติดตามเป็นเงาตามตัวไปด้วย ตามวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นแต่ละสมัย ซึ่งชนแรกประเทศต่าง ๆ ก็ลอกเลียนแบบอย่างของเดิมโดยตรง หรือทำดัดแปลงคล้ายคลึง ต่อมา ๆ เข้า

ก็เปลี่ยนแปลงไปตามวิสัยชอบของแต่ละชาติแต่ละถิ่นจนกลายเป็นอีกลักษณะหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เขาได้รับความนิยมและสามารถจะค้นหารวบรวมไว้ได้ถึงการบูชา และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาล้วนใหญ่มักเป็นรูปประติมา เพราะเป็นของเคลื่อนย้ายเก็บรักษาได้โดยสะดวก ดังเช่นปรากฏในหนังสือเล่มนี้ และเพื่อให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น เห็นควรจะมีเรื่องราวความเป็นมาของศิลปกรรมที่เป็นต้นแบบอย่างของรูปประติมาเหล่านี้ประกอบด้วยอย่างดังเขป จึงรวบรวมเขียนขึ้นเท่าที่มีโอกาสจะกระทำได้ในระยะเวลาอันสั้น ดังจะกล่าวต่อไป

ศิลปกรรมในอินเดีย

ศิลปแบบคันธาระ (พุทธศตวรรษที่ ๗-๑๒) ภูมิภาคแถบลุ่มน้ำกาบูล, สวาท, บุนเอร์ และส่วนอื่น ๆ อีก เช่นท้องที่ปัญจาบแถบตะวันตกระหว่างลุ่มน้ำสินธุและเจelum ซึ่งจัดเป็นดินแดนภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย ครึ่งโบราณเคยเป็นอาณาจักรหนึ่งเรียกว่า คันธารรัฐ ในแหล่งนักโบราณคดีชาวยุโรปได้ตรวจค้นพบโบราณวัตถุสถานฝีมือช่างแบบหนึ่งมีลักษณะผสมระหว่างแบบกรีกโรมัน ผิดแปลกกว่าของฝีมือช่างอินเดีย ล้วนแต่เป็นของทำในพระพุทธรูปศาสนา ไม่มีร่องรอยว่าทำเกี่ยวเนื่องในศาสนาเซนหรือลัทธิยิन्दู แต่ทว่าจำพวกพระพุทธรูปนั้นทำคล้ายคลึงกับเทวรูปของชาวกรีก เช่นรูปเทพอปอลโล เป็นต้น ซึ่งเห็นได้ชัดจากรูปพระพักตร์ เส้นพระเกศา และทรวดทรงพระวรกายตลอดจนวิธีจัดวรร็จ จึงกำหนดสกุลช่างศิลปว่า “คันธาระ” ตามชื่อของแคว้นแคว้น

คันธารรัฐเป็นแคว้นพรมแดนอินเดียตะวันตกเฉียงเหนือ มีเขตติดต่อกับแคว้น
 บักเตรีย และบักเตรียนี้เป็นภูมิภมิลำเนาของพวกเปอร์เซีย หรืออิหร่าน ซึ่งมีความ
 เจริญมานานแล้วอยู่มาแต่ก่อน ดังนั้นคันธารรัฐจึงได้มีอิทธิพลหนึ่งประตุนามาคมของ
 อินเดีย กับอาณาจักรภายนอกทางทิศตะวันตกและเอเชียภาคกลาง

ในครั้งพุทธกาล เมืองตักกศิลาเป็นราชธานีของคันธารรัฐ ปรากฏว่าเป็น
 เมืองอันอุดมด้วยศิลปศาสตร์และครูบาอาจารย์ จนชาวอินเดียในแคว้นอื่นๆ นิยมไป
 ศึกษาวิชาการกันเป็นอันมาก แม้กระนั้นกิตพระเจ้าอาเล็กซานเดอร์มหาราชกษัตริย์
 กรีกแห่งแคว้นมาดีโดเนีย ยังสามารถแผ่เดชานุภาพเข้ามาครอบครองได้เป็นครั้งแรก
 เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖ แล้วกระทำการรุกรานประเทศอินเดียต่อไปจนเกือบถึงเมืองปาตลีบุตร
 ในมคธรัฐ จึงได้เลิกทัพกลับไป

ในการเผยแผ่ศาสนานุภาพของพระเจ้าอาเล็กซานเดอร์คราวนั้น ได้เกิดคิดป
 แบบกรีกขึ้นในภูมิภาคนี้ด้วย ทั้งนี้เพราะพระองค์ได้ทรงแต่งตั้งแม่ทัพนายกองทำนอง
 เป็นข้าหลวงต่างพระองค์อยู่รักษาเมืองชนบทอยู่ใกล้เคียงกับคันธารรัฐ ตลอดจนแคว้น
 คันธารรัฐเองโดยมีเมืองบักเตรียเป็นศูนย์กลางสำหรับการปกครอง ในบรรดาเมืองชน
 เหล่านี้ พระเจ้าอาเล็กซานเดอร์ได้ทรงตั้งทหารรักษาไว้มากรวมทั้งที่เป็นชนชาติกรีก
 และเปอร์เซียนับตั้งหมื่นคน และยังได้ให้นักปราชญ์นักศิลปของกรีกตั้งถิ่นฐานอยู่อีก
 ไม่น้อย ภายหลังชนเหล่านั้นก็ผสมผสานเกี่ยวพันกับชาวพื้นเมืองเดิมสืบๆ มา

ถัดจากนั้นไม่นานคันธารรัฐได้ตกอยู่ในอำนาจปกครองของกษัตริย์โมเวียดศ์
 แห่งมคธรัฐ กษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งราชวงศ์นี้ คือ พระเจ้าโคทมหาราช (พ.ศ.
 ๒๗๕ - ๓๑๓) เป็นผู้เผยแผ่ความรุ่งโรจน์ทั้งในฝ่ายศาสนานุภาพและธรรมานุภาพ
 อย่างใหญ่หลวงเกือบตลอดประเทศอินเดีย ว่าในฝ่ายธรรมานุภาพพระเจ้าโคกได้ส่ง

พระเถระผู้ปรีชา คือพระมัชฌันติกะ ไปประกาศพระพุทธศาสนาทางคันธารรัฐโดยผ่านแคว้นกัษมีระ (แคชเมียร์) กล่าวว่ามีพระภิกษุออกไปถึง ๕๐๐ องค์ และตีบมาโดยคณะสงฆ์ด้วยกันเอง ได้เป็นบ่อเกิดของพุทธศาสนิกายมหายานอันเจริญไพศาลออกไปยังประเทศเนปาล จีน และญี่ปุ่น

เมื่อสิ้นบุญพระเจ้าอโศกแล้ว ราชวงศ์โมริยะก็เริ่มเสื่อมอำนาจลงเป็นลำดับ ในที่สุดราวถึงพุทธศตวรรษที่ ๕ คันธารรัฐก็ตกไปอยู่ในความปกครองของกษัตริย์เซอธายกรีกซึ่งยาดรามาจากแคว้นบัคเตรีย ในระยะนั้นคันธารรัฐได้ตั้งตัวเป็นอาณาจักรหนึ่ง มีพระเจ้าแผ่นดินปกครองสืบ ๆ กันมาจนถึงกษัตริย์กรีกผู้มีชื่อเสียงสำคัญในประวัติพระพุทธศาสนาองค์หนึ่ง คือพระเจ้าเมนันเดอร์ ซึ่งคัมภีร์พุทธศาสนาเรียกว่า พระเจ้ามิลินท์ (พ.ศ. ๓๘๒-๔๑๓) ทรงตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองลัคนะ ในแคว้นคันธารรัฐนั่นเอง พระองค์ได้ขยายอาณาเขตรุกรานลงมาทางลุ่มน้ำคงคา จนที่สุดถึงเมืองปาตลีบุตร (ปัตนา) มหานครแห่งมคธรัฐ พระเจ้ามิลินท์นั้นชนเดิมนับถือลัทธิศาสนาของกรีก แต่ภายหลังได้ทรงปฎิวัติหันมาบำเพ็ญธรรมกับพระอรหันตภิกษุองค์หนึ่ง ชื่อ พระนาคเสน ตั้งปรากฏข้อความในคัมภีร์มิลินทปัญหา ในที่สุดก็ปราชัยแก่พระนาคเสน จึงทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาประกาศพระองค์เป็นพุทธมามกะ บำรุงพุทธศาสนกิจอย่างแข็งแรง ได้ทรงสร้างโบสถ์วิหารขึ้นเป็นอันมาก และมีพระราชนิยมในการนำศิลปกรรมของกรีกและโรมันเข้ามาประกอบงานสถาปัตยกรรมดังกล่าว

พระเจ้ามิลินท์ หรือ เมนันเดอร์สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๔๑๓ มีรัชทายาทสืบราชสมบัติต่อมาถึง พ.ศ. ๕๑๓ แล้วราชวงศ์นี้ก็ขาดสายลงโดยถูกพวกกุกคานะ (งัวยัค) รุกรานเข้ามาช่วงชิงเอาบ้านเมืองได้ พวกกุกคานะ เป็นชาติดาดด้าชาวกรีก

กับมงโกลผสมกัน มีประมุขชื่อ กษัตราคาตฟีเซด เมื่อชนครของราชสมบัติแล้วทรง
พระนามว่า พระเจ้ากาตฟีเซดที่ ๑ เชื้อสายได้สืบสันตติวงศ์กันมาจนถึงพระมหากษัตริย์
องค์ที่ ๔ ทรงเดชานุภาพใหญ่หลวงได้ดินแดนอินเดียไว้ในอำนาจตั้งแต่ คัณธารรัฐ
กัษมีระ บังจาบ ตลอดจนนครปาตลีบุตร กษัตริย์องค์นี้ทรงพระนามว่า พระเจ้ากนิษกะ
(พ.ศ. ๖๑๓-๖๔๕) ตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองปุรุชปุระ (เปศวาร์) พระเจ้ากนิษกะ
ทรงฝึกฝนในพระพุทธศาสนา ดำเนินตามรอยพระเจ้าอโศกและพระเจ้ามินทกถึงกับได้
กระทำการสังคายนาพระธรรมวินัย ในการสังคายนาครั้งนี้เอง พระพุทธศาสนาได้
แยกเป็นนิกายใหม่ขึ้นอีกนิกายหนึ่ง ซึ่งชั้นหลังเรียกว่ามหายานและนิกายเดิมได้รับ
นามว่า หินยาน พระเจ้ากนิษกะก็ทรงนิยมวัฒนธรรมของกรีกมาเจือปนกับพระพุทธ-
ศาสนา เช่นพระเจ้ามินทกเหมือนกัน พุทธเจดีย์เกิดขึ้นในคราวนี้อีกมากมาย ต่อจาก
พระเจ้ากนิษกะ ผู้ที่ได้เป็นรัชทายาทยังดำรงอำนาจใหญ่หลวงไว้ได้อีก ๒ พระองค์
คือ พระเจ้าหวิษกะ (พ.ศ. ๖๔๕-๖๗๕) และพระเจ้าวาสุเทพที่ ๑ (พ.ศ. ๖๗๕-๗๖๕)
แล้วราชวงศ์นี้ก็เสื่อมถอยลงจนเหลืออำนาจปกครองอยู่เพียงแถบลุ่มแม่น้ำยูเรเกน

ดังกล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่เริ่มต้นคัณธารรัฐมีภาวะเป็นส่วนลัด และ
ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลชนต่างดาวมากกว่าจะอยู่ภายในอิทธิพลของชาวอินเดีย ถ้าในหมู่
ชนที่เข้ามารุกรานและอยู่ติดต่อกันใกล้เคียงก็มีชาวกรีกกับชาวเปอร์เซีย หรืออิหร่าน
เท่านั้นที่ถึงแล้วซึ่งวัฒนธรรมอันจะนำมาปลูกฝังรากฐานลงในแหล่งนี้ โบราณวัตถุ
สถานที่ที่ตรวจค้นพบจึงมีลักษณะศิลปกรรมเป็นแบบผสมระหว่างกรีก - โรมัน เป็น
ส่วนใหญ่ ในปัจจุบันนักโบราณคดีจึงจัดศิลปแบบคันธาระเข้าอยู่ในจำพวกศิลปกรีก
และโรมัน ที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๖ หรือ ๗ ศิลปคันธาระดูเหมือน
จะเป็นศิลปแรกเริ่มประดิษฐ์พระพุทธรูปเป็นรูปมนุษย์ ทำเกล้าพระเกศาสูง ซึ่ง

ภายหลังได้กลายเป็นพระเกตุมาลา และรูปพระโพธิสัตว์ก็มีพระมัสต์กับคตบแต่งเครื่องอาภรณ์ ส่วนศิลปกรรมยุคราชวงศ์โมริยะ อันจิตความอายุก่กว่าศิลปคันธาระนั้น หากปรากฏว่าได้มีการทำพระพุทธรูปกันไม่ มีแต่ทำเป็นเครื่องหมายแทนพอให้รู้กันในเรื่องราวพุทธประวัติ เช่นตอนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ ก็ทำแต่เพียงพุทธบัลลังก์มีรูปต้นโพธิ์ประกอบ หรือทำเป็นตรีศูล หมายถึงพระไตรรัตน์ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ทั้งนี้ เพราะในประเทศอินเดียมีประเพณีเอ็กกันมาแต่ก่อน ๆ ว่าไม่นิยมการสร้างรูปเคารพ

ลักษณะพระพุทธรูปของศิลปคันธาระนั้น ทรวดทรงและดวงพระพักตร์ทำอย่างเทวรูปงาม ๆ ของกรีก มักมีอุณาโลมที่หว่างพระขนง พระเกศาทำเป็นเส้นยาวหยักโค้งคล้ายคลื่นและกระหม่อมมนเป็นเมาดี ที่ทำเป็นเส้นนออย่างทักซิณาวุธก็มี พระรัศมีทำอย่างประภาณตลเป็นวงกลมอยู่เบื้องหลังพระปฤษฎางค์ ผ้านคล่องทำทงอย่างหมัดคุมและหมัดคองจำหัดกลับผ้าให้เห็นเหมือนของจริง เป็นริ้ว ๆ แฉ่นขนานกัน รุ่งแรกนิยมทำให้ดูรู้สึกลดคล้ายผ้าครองนั้นหนามาก แต่รุ่งต่อมามักทำให้เห็นว่าครองผ้าบาง ๆ เพื่อแสดงทรวดทรงพระวรกายพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิ ทำชายจีวรอย่างปล่อยตกพื้นพระสงฆ์สงมาคลุมฐานก็มี อย่างคลุมกระชับซ่อนชายผ้าเสียได้พระสงฆ์ก็มีและดังเกิดพบทำแบบแปลกกันอีก ๒ อย่าง คือ ทำอย่างรวบชายจีวรพื้นพระชาณทุทั้ง ๒ ข้างอย่างหนึ่ง กับทำอย่างคลุมพระชาณทุทั้ง ๒ อีกอย่างหนึ่ง ทำอย่างแรกกล่าวว่าเป็นแบบเก่าแก่กว่าอย่างหลัง พุทธบัลลังก์ทำรูปประกอบเป็นรูปสิงห์บ้าง รูปสาวกในพุทธศาสนาบ้าง จำหัดเป็นกัลปาวุธบ้าง ส่วนรูปพระโพธิสัตว์และรูปสาวกนั้นลักษณะฝีมือช่างอาจสังเกตได้ ในทำนองเดียวกับพระพุทธรูปเหมือนกัน

ศิลปแบบมถรา (พุทธศตวรรษที่ ๗-๑๖) ในระหว่างราชวงศ์สุทิดา ปกครองคันธารรัฐ ตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้ากนิษกะตลอดมาถึงรัชสมัยของพระเจ้าหุวิษกะ เมืองมถราที่ลุ่มน้ำมาเป็นนครสำคัญแห่งหนึ่งที่เป็นศูนย์กลางของคำสอนต่าง ๆ เช่น พระพุทธศาสนา คำสอนพราหมณ์ลัทธิฮินดู และคำสอนเชน ประติมากรในสมัย ราชวงศ์สุทิดาได้ลงมาเผยแพร่ศิลปการช่างในภูมิภาคส่วนนี้ แต่ได้ดัดแปลงลักษณะ รูปประติมาเป็นไปอีกแบบหนึ่ง คือ ทำพระพุทธรูปไม่ปรากฏว่าพระเกศาอย่าง แบบคันธาระ และแทนที่จะทำประทับนั่งบนดอกบัว กลับทำอยู่บนสิงห์สามระดับ ด้วยรูปพระโพธิสัตว์และเหล่าอปสุราก ถ้าเป็นพระพุทธรูปยืนก็มักจะประดิษฐานอยู่บนหลังสิงห์หมอบ จีวรจัดรวเป็นระเบียบคลุมทงองค์ทรงดทรงพระวรกายไม่ว่าจะเป็น พระพุทธรูปหรือรูปพระโพธิสัตว์ของศิลปแบบมถรา มีความอวบอ้วนสมบูรณ์ แสดงถึง ธรรมชาติแห่งสรีระร่างของชาวอินเดียมากกว่าที่จะเป็นความคิดประดิษฐ์คิดขึ้น ให้ เห็นสภาวะของความเป็นจริงตามลักษณะของเชื้อชาติเป็นอย่างยิ่ง ที่น่าสังเกตก็คือ พระอุระของพระพุทธรูปสมัยนี้ดูคล้ายกันของสัตว์เพศ

ศิลปแบบอมรวดี (พุทธศตวรรษที่ ๗-๑๐) ขณะที่ศิลปแบบคันธาระกับ ศิลปแบบมถรากำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ในอินเดียเหนือ ทางอินเดียใต้ก็มีศิลปสกุลหนึ่ง เกิดขึ้นแห่งกำหนดศิลปสกุลนี้ คือ อาณาจักรอันธระ (ปัจจุบันเรียก ไฮเดราบัด) ซึ่งเดิมตั้งนครหลวงอยู่ที่เมืองอมรวดีบนฝั่งแม่น้ำกฤษณาตอนล่าง ภายหลังย้ายไป ตั้งอยู่ที่เมืองประดิษฐาน (หรือไปธนะ) บนฝั่งแม่น้ำโคธาวารีตอนบน แคว้นแคว้นนี้ เคยขึ้นอยู่กับมคธรัฐโดยพระเจ้าพินทุลา ผู้เป็นพระราชบิดาของพระเจ้าอโศกมหาราช มาได้เมื่อราว พ.ศ. ๒๖๓ ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศก ก็ได้ทรงเผยแพร่พระพุทธ ศาสนาเข้ามาเจริญเป็นพื้นฐาน ครั้นพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว ศรีลังกา หรือ ศรีลังกา

ซึ่งพระเจ้าอโศกตงไฉเป็นผู้ครองอัมรินทร์รัฐไม่ยอมขึ้นแก่มครรัฐอีกต่อไป ประกาศ
ตนเป็นกษัตริย์ เรียกว่าราชวงศ์คาคาตวามะมีอำนาจปกครองแคว้นนตงแต่ พ.ศ. ๓๒๓
ถึง พ.ศ. ๗๗๘ ชนเดิมตงนครหลวงอยู่ที่เมืองอมรวดีบนฝั่งแม่น้ำกฤษณาตอนล่าง
ภายหลังย้ายไปตั้งอยู่ที่เมืองประติษฐาน (หรือไประนะ) บนฝั่งแม่น้ำโคธาวารีตอนบน
เนื่องด้วยพระพุทธศาสดามีรากฐานเจริญอยู่ในดินแดนภาคใต้ ซึ่งตอนเหนือมีแคว้น
อัมรินทร์ เป็นต้นมาแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ในระยะเวลาแห่งราชวงศ์คาคาตวามะ
จึงมีพุทธเจดีย์สร้างประติษฐานอยู่หลายแห่ง เช่นที่ นาดีก, ดัญจี และอมรวดี
เป็นต้น กษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งราชวงศ์นี้ทรงนาม พระเจ้าคาคากนิ มีอำนาจมา
ค่อนเหมือนจะเป็นกษัตริย์พระองค์เองที่ทรงตั้งศักราชอย่างหนึ่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๖๒๒
เป็นศักราชที่ปรากฏนิยมใช้ในศิลาจารึกซึ่งพบในประเทศไทย, ชวา และกัมพูชา
เป็นต้น เรียกกันโดยทั่วไปว่า “มหาศักราช” ตามเกณฑ์มีอายุอ่อนกว่าพระพุทธ
ศักราช ๖๒๓ ปี และระยะนี้ศิลปะแบบคันธาระ กับแบบมถุรา คงจะแพร่หลายเข้ามา
เป็นแบบอย่าง จึงเกิดศิลปะขึ้นอีกสกุลหนึ่ง ซึ่งกำหนดเรียกกันว่าศิลปะแบบอมรวดี
ตามชื่อนครหลวงของอาณาจักรอัมรินทร์ ว่าโดยลักษณะพระพุทธรูปศิลปะแบบอมรวดี
เป็นแบบเริ่มแรกของความคิดประดิษฐ์ทั้งในทรวดทรง จีวรครอง เม็ดพระศก และ
เกตุมาลา กล่าวคือศิลปะนี้ทั้งลักษณะจริงตามธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธรูป
แบบมถุราเสียเกือบทั้งสิ้น ฉะนั้น ศิลปะการสร้างพระพุทธรูปของอมรวดี จึงจัดเข้าใน
การเริ่มแรกของศิลปะตามอุดมคติ (Idealistic art)

ศิลปะแบบคุปตะ (พุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๒) นับตั้งแต่พระเจ้าอโศกมหาราช
สิ้นพระชนม์แล้วมาจนถึงราว พ.ศ. ๘๐๐ ดินแดนทางลุ่มแม่น้ำคงคา ซึ่งเคยเป็นศูนย์
วัฒนธรรมของอินเดีย ได้เสื่อมถอยความสำคัญทางการเมือง ไม่มีอำนาจทางการ

ปกครองอย่างใด จนถึงราว พ.ศ. ๘๓๓ จึงกลับตั้งตัวมอญเสียขึ้นใหม่ โดยมี
 เชื้อสายผู้ครอบครองนครราชคฤห์ ตั้งตัวเป็นกษัตริย์ทรงนาม พระเจ้าศรีคุปต์ต่อมา
 ดำรงอำนาจของกษัตริย์ราชวงศ์คุปต์สืบต่อไป ต่อมาถึง พ.ศ. ๘๕๓ ราชันคดาของ
 พระเจ้าศรีคุปต์ได้ครองราชสมบัติทรงนาม พระเจ้าจันทรคุปต์ ๑ ตั้งราชธานีอยู่ที่
 เมืองปาตลีบุตร ในมคธรัฐ มีอำนาจแผ่การปกครองราชคฤห์, โกศล และแคว้น
 เบงกอล สืบมาถึงสมัยราชโอรสได้เป็นกษัตริย์ทรงพระนามพระเจ้าสมุทฺรคุปต์ ยกทัพ
 ไปตีแคว้นทักขิน และต่อมาราว พ.ศ. ๘๕๓ มีกษัตริย์อีกองค์หนึ่งทรงนาม พระเจ้า
 จันทรคุปต์ ๒ รุ่งเรืองอำนาจ ตีได้แคว้นมาลวะ, ศุขรภู และสินธุ กษัตริย์
 ราชวงศ์คุปต์ได้ขยายราชธานีหลายครั้ง ในชนแวกตั้งนครหลวงอยู่ที่เมืองปาตลีบุตร
 ภายหลังมาตั้งที่ราชคฤห์ ต่อมาก็ย้ายไปตั้งอยู่โกธัมปี เมืองโกธัมปีปรากฏว่าเป็น
 เมืองที่เหมาะสมสำหรับตั้งราชธานี เพราะเป็นศูนย์กลางระหว่างเขตสินธุ กับเบงกอล
 และเป็นที่ ๆ จะปกครองแคว้นมาลวะกับทักขินได้ง่าย แต่ราชวงศ์นี้คงจะไม่พอพระทัย
 ยังย้ายต่อไปอยู่เมืองพาราณสี, อุชเชนี, เจติ และฉัณฐปุระของคุปต์มีความเจริญ
 รุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพระเจ้ากุमारคุปต์ ราว พ.ศ. ๘๘๐ และภายหลัง พ.ศ. ๑๐๒๐
 แลวกเริ่มเสื่อมถอยอำนาจลงโดยถูกพวกฮั่นแอฟดาลิต (หรือฮั่นชาวก็เรียว) ซึ่งมี
 เชื้อสายเป็นตุรกีอยู่ในแดนบัคเตรียเข้ามารุกรานอาณาเขต

ศิลปกรรมของอาณาจักรมคธในสมัยราชวงศ์คุปต์เริ่มเจริญรุ่งโรจน์ขึ้นแต่
 พุทธศตวรรษที่ ๑๐ และเป็นที่ยอมรับนับถือกันว่าค่าสูงสุดในงานศิลปกรรมโบราณ
 ของอินเดีย บรรดาสถาปัตยกรรมทางพระมหากษัตริย์หรือบ้านเมือง (Secular art)
 ของอินเดียสมัยโบราณไม่ได้สร้างด้วยถาวรวัตถุ มาสร้างเป็นการถาวรเมื่อพวก
 ฮิสลามเข้ามามีอำนาจแล้ว ปุณนิยสถานต่าง ๆ นิยมตกแต่งประดับประดาดังงาน

ประติมากรรม กษัตริย์ราชวงศ์คุปตะนับถือทำนุบำรุง^๕ทงพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ทรงอุปถัมภ์พุทธศาสนาอย่างเต็มที่ ฉะนั้นศิลปการสร้างพระพุทธรูปในสมัยนี้จึงกระทำกันอย่างแพร่หลาย ศิลปินสมัยคุปตะนิยมให้การวางท่าของพระหัตถ์แตกต่างกับของสกุลอื่น ๆ เป็นพิเศษ ทำจิรวางแบบเนื้อ ให้เห็นทรวดทรงอันงามของพระพุทธรูป ไม่เป็นอย่างแบบคันธาระ หรือมถุรา แต่เป็นแบบความคิดตามอุดมคติยังชนจนบรรลุถึงชนเป็นแบบฉบับแห่งชาติ (National style) เช่นเดียวกับพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยของเรา ศิลปะของสมัยคุปตะแผ่อิทธิพลไปทั่วอินเดียและดินแดนเพื่อนบ้านทางเหนือทางใต้ อาทิ เช่นประเทศเนปาล, ทิเบต, ชวา และประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นต้น

ศิลปแบบหลักคุปตะ (พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๕) หลังจากกษัตริย์ราชวงศ์คุปตะเสื่อมอำนาจไปโดยการรุกรานของพวกฮั่นแอฟตาจิต มีนครน้อยเมืองหนึ่งชื่อชานัลวาร์ อยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำยมุนา มีเจ้าผู้ทรงครองนครทรงนาม ประภากร ได้พยายามต่อสู้พวกฮั่นอย่างเข้มแข็ง พระเจ้าประภากรมีโอรส ๒ องค์ องค์ใหญ่ทรงพระนาม ราชวรชัณ องค์น้อยทรงพระนาม หรรษวรชัณ แต่เรียกกันโดยมากกว่าเจ้าลัททิตย เจ้าราชวรชัณถูกพระเจ้าแผ่นดินแคว้นเบงกอลฆ่าตายในสงคราม เจ้าลัททิตยได้ครองราชสมบัติสืบต่อจากพระราชบิดา (พ.ศ. ๑๑๔๘ - ๑๑๘๑) ทรงตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองกาโนจ์ ทำสงครามมีชัยชนะกษัตริย์แคว้นเบงกอลเป็นการแก้แค้นแทนพระเชษฐา และแผ่อำนาจออกไปตลอดประเทศอินเดียภาคเหนือ แคว้นแคว้นต่างๆ ในอินเดียภาคเหนือยอมรับรองเดชานุภาพของพระองค์ เช่นกรุงสมัยราชวงศ์คุปตะ เจริญรุ่งโรจน์ พระเจ้าลัททิตยทรงเลื่อมใสนับถือทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ลัททิตยมหายาน ศิลปกรรมที่มชในในระยะนี้ยังคงดำเนินรอยตามศิลปแบบคุปตะ แต่มีลักษณะ

แสดงออกซึ่งอำนาจราชศักดิ์ จึงดูกระด้างไม่นุ่มนวลเหมือนศิลปะแบบคุปตะแท้ ๆ
 ทางการโบราณคดีจึงกำหนดเรียกเป็นอีกอย่างหนึ่งว่า ศิลปะแบบหลังคุปตะ (Post-
 Gupta) ในแผ่นดินพระเจ้าตีลาทิตยระหว่าง พ.ศ. ๑๑๗๓-๑๑๘๑ พระภิกษุจีน ชื่อ
 เหียนจั้ง (ถังซำจั้ง) ได้จาริกไปสืบพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย และพัก
 คัดลอกพระธรรมคัมภีร์อยู่ที่มหาวิทยาลัยนาลันทาเป็นเวลาถึง ๕ ปี หลังจากสิ้นราชวงศ์
 ชานีลวาร์ มีเจ้าเชื้อสายวงศ์ชนไตเป็นใหญ่ปกครองดินแดนที่เคยเป็นอาณาจักร มคธ
 อยู่สืบมาจนถึงราว พ.ศ. ๑๕๔๗ พวกคุปตะซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่แถบภูเขาอาฟกานิสถาน
 และนับถือศาสนาอิสลามได้เริ่มรุกรานเข้ามาเรื่อย ๆ จนถึง พ.ศ. ๑๗๓๖ พวกอิสลาม
 ก็มาสถาปนาปกครองบ้านเมืองตลอดลุ่มแม่น้ำคงคาทั้งหมด

ศิลปะแบบปาละ (พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕) ขณะที่ราชวงศ์ชานีลวาร์
 สิ้นสุดลง และมีราชวงศ์อื่นเป็นเจ้าปกครองดินแดนมคธรัฐตลอดมาจนพวกนับถือศาสนา
 อิสลามรุกรานเข้าไปเป็นใหญ่ครอบครองบ้านเมืองนั้น มีอาณาจักรหนึ่งอยู่ถัดมาทาง
 ตะวันออก ไม่ถูกรุกรานจากพวกอิสลาม และยังมีพระพุทธรูปอยู่จนกระทั่งถึง
 พ.ศ. ๑๗๔๕ อาณาจักรนี้ คือ เบงกอล มีกษัตริย์ราชวงศ์ปาละปกครองอยู่ตั้งแต่
 พ.ศ. ๑๓๕๘ จนถึง พ.ศ. ๑๖๐๓ แล้วจึงเปลี่ยนกษัตริย์วงศ์ใหม่ คือ ราชวงศ์เสนะ
 ครองสืบต่อมาจนถึง พ.ศ. ๑๗๔๕ (ระยะนี้แบ่งเรียกว่าศิลปะแบบปาละ - เสนะ) ก็
 สิ้นสุดลงโดยถกพวกนับถือศาสนาอิสลามรุกรานเหมือนอาณาจักรอื่นในปี พ.ศ. ๑๗๔๕
 เสนะ เป็นปทัชพระพุทธศาสนาเลื่อมลุ่มไปจากประเทศอินเดีย ในสมัยราชวงศ์ปาละ-
 เสนะ การนับถือพระพุทธศาสนาได้เกิดลัทธิขึ้นใหม่อีกลัทธิหนึ่ง เรียกว่า ลัทธิตันตระ
 เป็นลัทธิที่กลายมาจากพุทธศาสนาทัทธิมหายานเจือปนด้วยคติในลัทธิฮินดู เกิดมีการ
 นับถือบูชาชายาของพระโพธิสัตว์ การใช้คาถาเวทมนตร์ต่าง ๆ นับถือบูชาพระอาทิตย์

พุทธเจ้า ว่าเป็นพระพุทธรูปผู้สร้างโลกและทำรูปประติมากรรมสำหรับเคารพ เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง แบบอย่างการช่างในยุคราชวงศ์ถังประติมากรรมและสถาปัตยกรรมทำสืบต่อจากศิลปะแบบคุปตะ และหลังคุปตะ แต่เนื่องด้วยมีการเจือปนกันระหว่างลัทธิมหายานกับลัทธิฮินดู จึงทำให้ลักษณะงานของพุทธศิลป์ไม่งามบริสุทธิ์เรียบ ๆ อย่างคติหินยาน คือนิยมตกแต่งอย่างอลงการ ทำให้เสียความประณีตกลมกลื่นของทรวดทรงและดูรุงรังเกินไป อย่างไรก็ตาม ลัทธิของพระพุทธรูปแบบปาละส่วนใหญ่มีทรงรูปนอกเหมือนแบบคุปตะ แต่ใจครองแนบเนียนยิ่งขึ้น พระพักตร์เข้มคม นาดังงุ้ม พระเนตรครึ่งหลับแสดงอาการภาวนา พระชนงกับพระโอษฐ์ยกขอบคม ศิลปะปาละ - เถื่อน มีความเจริญสูงสุดในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๘ และได้ให้อิทธิพลแก่ทิเบต, เนปาล และแคว้นไฮริสสาทางใต้ของอินเดียด้วย

ศิลปกรรมในลังกา

ในคราวเดียวกันกับที่พระเจ้าอโศกมหาราชจัดตั้งพระมณฑปคิระเถรวไปประกาศพระพุทธศาสนาทางคันธารรัฐในภาคเหนือ ก็ได้จัดตั้งพระมณฑปเถรว และพระนางสังฆมิตตาเถรี ราชบุตรราชธิดาของพระองค์พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ อีกหลายองค์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเกาะลังกา สมัยแผ่นดินพระเจ้าเทวานัมปิยติศและครั้งนั้นพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงแบ่งพระบรมสารีริกธาตุส่งไปถวายด้วยพระเจ้าเทวานัมปิยติศได้ทรงสร้างสถูปเป็นที่บรรจุพระดิษฐาน พร้อมทั้งสร้างวิหารและที่พักสงฆ์ในบริเวณใกล้เคียงพระสถูป สถูปนั้นนามเรียกว่า ถูปาราม หลังจากพระเจ้าเทวานัมปิยติศสวรรคตแล้ว พระอนุชาทรงนามว่า อุตติยะ ได้ขึ้นครอง-

ราชสมบัติ พระมหินทเถรกับพระนางสังฆมิตตาเถรได้เข้าสู่พระนิพพานในแผ่นดิน
 พระเจ้าอชุตติยะ ครองราชอยู่ได้ ๑๐ ปีสิ้นพระชนม์ พระเจ้ามหาสหัส ผู้เป็นพระอนุชา
 ได้สืบราชสมบัติต่อมา นับแต่เป็นต้นมาประเทศดังกล่าวเริ่มร่ำรวยด้วยภัยสงคราม
 ทั้งภายในและภายนอกประเทศ สงครามภายในนั้นเกี่ยวกับการแย่งราชสมบัติระหว่าง
 ราชวงศ์ สงครามภายนอกเกี่ยวกับรบพุ่งกับพวกทมิฬซึ่งอยู่ในอินเดียตอนใต้ จนเป็น
 เหตุให้ลังกาแบ่งออกเป็น ๒ อาณาจักร คือ อาณาจักรราชรัฐตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก-
 เียงเหนือของเกาะลังกา มีเมืองอนูราชบุรีเป็นนครหลวง และอาณาจักรโรหณะรัฐ
 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะลังกา มีเมืองมาคะมะเป็นนครหลวง ในราว-
 พ.ศ. ๓๓๗ กษัตริย์ทมิฬ ทรงนามพระยาเอฬาระ นับถือลัทธิฮินดู ยกกองทัพจาก
 แคว้นโจฬะข้ามมาตีอาณาจักรราชรัฐ บรรดาประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาพา
 กันอพยพหลบไปอยู่ทางอาณาจักรโรหณะรัฐ ซึ่งมีพระเจ้ากากะวรรณคดีเป็นกษัตริย์
 ปกครอง เมื่อพระยา กากะวรรณคดีสวรรคตแล้ว ราชโอรสได้ครองราชสมบัติทรง-
 นามว่า พระเจ้าทุษฐคามินีทรงยกกองทัพไปกระทำยุทธหัตถีกับพระยาเอฬาระมีชัยชนะ
 ที่ใกล้เมืองอนูราชบุรี จึงรวมอาณาจักรราชรัฐกับโรหณะรัฐเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียว
 กัน และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองขึ้น ในแผ่นดินนี้ได้สร้างสิ่งมีชื่อ-
 เลื่องไว้มาก คือ โฉมปราสาท ปัจจุบันเหลือแต่ซากปรักหักพังเท่านั้น ต่อจาก
 พระเจ้าทุษฐคามินีมีกษัตริย์ที่นับถือและใส่พระทัยในพระพุทธศาสนาตลอดมาจนถึง
 แผ่นดินพระเจ้าวิญญูคามินีได้เสวยราชย์เมื่อ พ.ศ. ๔๒๗ ครองราชสมบัติได้ ๗ เดือน ถูก
 พวกทมิฬเจ็ดคนยกทัพมาโจมตีเมืองอนูราชบุรี พระองค์ต้องพาพระมเหสีหลบหนีจาก
 ราชธานีไปหลบซ่อนอยู่ทางเขตมลายูประเทศเป็นเวลาถึง ๑๔ ปีเศษ จึงทรงรวบรวม
 กำลังกองทัพยกขึ้นมาปราบปรามพวกทมิฬ จึงเอาราชสมบัติคืนได้ กษัตริย์พระองค์

อาณาจักรโจพยกข้ามมาได้ อาณาจักรราชรัฐตอนเหนือของเกาะลังกาเป็นเมืองชน
กษัตริย์โจพเป็นพวกนับถือลัทธิฮินดู เมื่อเมืองอนูราชปุระซึ่งเป็นพื้นฐานของพระพุทธ-
ศาสนาในลังกาทกอยู่ในการปกครองของชนพวกนี้ พระพุทธศาสนาก็ต้องเสื่อมโทรม
ลงอีกวาระหนึ่งเป็นเวลาเกือบครึ่งศตวรรษ ในยุคนั้นเกาะลังกาได้แตกแยกเป็นสามแคว้น
คือ แคว้นราชรัฐอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรโจพ แคว้นโรหะ และแคว้น
มลยรัฐ ซึ่งมีชนชั้นผู้ปกครองชาวลังกาเป็นหัวหน้า ครั้นต่อมาได้เกิดการสู้รบระหว่าง
แคว้นโรหะกับมลยรัฐ ปรากฏว่ามลยรัฐเป็นฝ่ายมีชัยชนะ รวมเอาแคว้นโรหะไว้
ในความปกครองเดียวกัน ประจวบเหมาะกับระยะนั้นพระเจ้าอาชิตราเชนทร์แห่งอาณาจักร
โจพสิ้นพระชนม์ลง อาณาจักรโจพที่เคยมีอำนาจแข็งแกร่งเกิดแตกแยกเป็นหลาย
หัวเมือง แม้แคว้นราชรัฐเองก็ได้แยกออกเป็นแคว้นอิสระ ทางฝ่ายแคว้นมลยรัฐ
ซึ่งมีผู้ปกครองที่เข้มแข็งแลดูถนัดโอกาสยกกำลังเข้าปราบปรามพวกโจพที่ปกครอง
ราชรัฐลงทันที แล้วสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ปกครองประเทศลังกา มี พระนามว่า
พระเจ้าวิชัยพาหุศิริมังโพิธิ (พ.ศ. ๑๖๑๔-๑๖๖๙) ตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองโปตันนุระ
ภายหลังที่จัดการภาระกิจทางบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว พระเจ้าวิชัยพาหุศิริมังโพิธิก็เร่งรบ
ฟันฟันพระพุทธศาสนาที่เสื่อมโทรมไปเป็นเวลานานร่วมครึ่งศตวรรษ โดยขอพระภิกษุ
สงฆ์ในอารมณะประเทศไปทำการอุปสมบทแก่ชาวลังกา อันอารมณะประเทศนั้นมีค้ำ
ฉันทินฐานกันจนน่าจะอยู่ในประเทศพม่า (ยุคนั้นเป็นปลายแผ่นดินพระเจ้าอโศกมหาราช
มังฉอ กรุงพุกาม) ดังนั้นกาลพระเจ้าวิชัยพาหุศิริมังโพิธิแล้วมิข้ามินานประเทศลังกา
เกิดความไม่สงบปรามปรามจนแตกแยกกันเป็นสามแคว้นแคว้นอีกครั้งหนึ่ง ต่างแยกกัน
ปกครองเรื่อยมาจนถึงแผ่นดินพระเจ้าปรักรักรมพาหุ (พ.ศ. ๑๖๙๖-๑๗๒๙) จึงทรง
ปราบปรามรวมเข้าอยู่ในความปกครองเดียวกันได้ กษัตริย์พระองค์นี้โปรดให้ทำ

ตั้งคายนาทะรวมนวินัย รวบรวมพระสงฆ์ที่มีดรรชนีปฏิบัติแบ่งแยกกันเป็นหลายดลัทธิ
หลายคณะเข้าเป็นนิกายเดียวกันจนมีระเบียบแบบแผนปรากฏเกียรติคุณแพร่หลายมา
เป็นแบบฉบับในดินแดนประเทศพม่า ประเทศไทยและกัมพูชาในชั้นหลังต่อ ๆ มา
ดังกล่าวนั้นเห็นจะมีกรรมดลบันดาลอยู่อย่างหนึ่งคือความปกติสุขทางอาณาจักรและ
พุทธจักรอันอยู่แก่บุญญาธิการ ของพระมหากษัตริราชเพียงชวระยะพระองค์หนึ่ง ๆ
ฉะนั้น พอล้นพระบารมีของพระเจ้าปรักรรมพาหุลงใน พ.ศ. ๑๗๒๙ ต่อมาไม่ช้าก็
กิดกอยู่ในภาวะจลาจลแย่งชิงราชสมบัติกันขึ้นอีก จนเป็นเหตุให้พระยามาฆะชาด
กลิงศรีชัยยกกองทัพมาตีประเทศลังกาได้ใน พ.ศ. ๑๗๕๗ และครอบครองราชสมบัติอยู่
ณ เมืองโปลันนุระ เดิมพระนามว่าพระยากาถึงคิชัยพาหุ โดยเหตุที่กษัตริย์นับถือ
ดลัทธิฮินดู กิจการทางพระพุทธศาสนาถึงถูกทำลายลงอย่างน่าสังเวชอีก ในสมัยเมื่อ
พระยากาถึงคิชัยพาหุครอบครองอยู่ในราชรัฐนั้น ทางมลายรัฐมีเขาราชวงศ์ลังกา
ปกครองเป็นอิสระอยู่ที่เมืองทัมพนียะ มีพระนามว่า พระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๓ (พ.ศ.
๑๗๗๘ - ๑๘๐๙) เกรงว่าหลักฐานในพระพุทธศาสนามีพระไตรปิฎกเป็นต้น ซึ่งอยู่
ณ ราชธานีเดิมในราชรัฐจะเสื่อมสูญหมด จึงโปรดให้ชุมนุมพระสงฆ์กระทำสังคายนา
พระธรรมวินัยไว้เป็นหลักฐาน การกระทำสังคายนาคราวนี้แม้จะมีดลัทธิพระธรรมวินัย
เป็นอยู่อย่างเดียวกัน แต่มิเคยมีดลัทธิปฏิบัติกันแยกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายคามวาสี ซึ่ง
นิยมเล่าเรียนทางคณธุระพวกหนึ่ง ฝ่ายวันวาสี ซึ่งนิยมเล่าเรียนทางวิปัสณาธุระพวก
หนึ่ง ต่อมาถึงแผ่นดินพระเจ้าปณทิตปรักรรมพาหุที่ ๓ (พ.ศ. ๑๘๐๙ - ๑๘๔๕)
ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๓ ทรงรวบรวมกำลังยกขึ้นไปตีเมืองโปลันนุระ
ได้คืนจากพวกกษัตริย์นับถือดลัทธิฮินดู และทรงจัดทำสังคายนาพระพุทธศาสนาอีกครั้ง
(นับเป็นสังคายนาในประเทศลังกาครั้งที่ ๖) ได้สอบพบว่าที่เมืองนครคีรีธรรมราชมี

การจัดตั้งถึงขณะลงกำบั่วแก้ว คือฝ่ายวันวาศีหรืออรัญญวาศีเช่นอย่างชำเมือราว พ.ศ. ๑๘๑๕)

รวมความตามทักถั่วมาว่า เมื่อแรกพระพุทธศาสนาเข้าไปประดิษฐานใน
ลังกานี้ มีราชธานีอยู่ที่เมืองอนูราชปุรีในอาณาจักรราชรัฐตอนเหนือของเกาะลังกา
ต่อมาถูกพวกทมิฬซึ่งนับถือลัทธิฮินดูบุกรุกย่ำยีต้องย้ายไปตั้งนครหลวงอยู่ที่เมืองโปลังน-
นุระทางใต้ของอาณาจักรราชรัฐ ถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เปลี่ยนเป็นตั้งเมือง
ที่มณิยะในอาณาจักรมลายรัฐทางตอนใต้ของเกาะลังกาเป็นราชธานี ตลอดระยะเวลา
เหล่านี้พระพุทธรูปศิลปะแบบต่าง ๆ เกิดขึ้น คือ

ศิลปะลังกาแบบอนูราชปุระ (พุทธศตวรรษที่ ๘ - ๑๔) ระยะเริ่มแรก
มีอิทธิพลของศิลปะแบบอมรวดีอยู่มาก ที่เห็นได้เด่นชัด คือท่าหมัดอง จีวรเป็นริ้ว
มีนชายจีวรเป็นลูกบวบพาดพระกรซ้าย ขอบจีวรตอนล่างแลดูค่อนข้างหนา ระยะหลัง
ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๐ - ๑๓ มีอิทธิพลของศิลปะแบบคุปตะอยู่บ้าง พระพุทธรูป
ขนาดใหญ่ซึ่งจำหลักหินห่มจีวรเรียบ ๆ ไม่มีริ้ว มีมือข้างแสดงออกถึงลักษณะ
ข้อชาติโดยสมบูรณ์ จัดเป็นแบบฝีมือช่างชั้นสูง หรือแบบฉบับแห่งชาติได้

ศิลปะลังกาแบบโปลังนุระ (พุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๒๐) ลักษณะศิลปะ
ยังคงทำสืบเนื่องมาจากแบบอนูราชปุระ ถังด้วยหินและอิฐขนาดมหึมาทั้งขนาด
เท่าคนและใหญ่กว่าคน พระพุทธรูปที่สร้างด้วยสัมฤทธิ์เริ่มมีรัศมีเป็นเปลวแบบต้น
บนพระเกตุมาลา ต่อจากระยะนี้ไปแล้วศิลปะลังกาทกอยู่ในความเสื่อม ลักษณะพระ-
พุทธรูปมักดูไม่ชัดจิตใจจืดจางมักทำเป็นรูปตะเอยตชนจนกลายเป็นแบบประเพณี.

หน้าว่าง

ศิลปกรรมในประเทศไทย

ศิลปแบบทวารวดี (พุทธศตวรรษ ๑๑ - ๑๘) โบราณวัตถุสถานและศิลปวัตถุ เนื่องในพระพุทธศาสนาตรวจพบว่าเป็นของสร้างในดินแดนประเทศไทย ทุกวันนี้มีอายุเก่าแก่ที่สุดเป็นจำพวกที่มีฝีมือการช่างคล้ายศิลปแบบคุปตะในอินเดีย หากมีลักษณะแบบอย่างที่น่าจะมีอายุสูงขึ้นไปอีกว่ายังเป็นของคลุมเคลืออยู่ เช่นรูปและลวดลายจำหลักที่พระธาตุเจดีย์นครพนม ของโบราณที่มีลักษณะอย่างศิลปแบบคุปตะนั้นกำหนดเรียกกันว่าศิลปแบบทวารวดี ชื่อ “ทวารวดี” นั้นนักโบราณคดีท่านต้นนิษฐานเทียบตามชื่อ จุลลพัตติ, จุลลอปตติ, โตโลโปติ ซึ่งมีปรากฏในจดหมายเหตุของพระภิกษุจีน ๒ องค์ คือ พระภิกษุเหียนจิ่ง (ถังซัมจั๋ง) และพระภิกษุฮุ่ยจิ่ง สำหรับจดหมายเหตุของพระภิกษุเหียนจิ่งซึ่งเดินทางไปได้พบพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียระหว่าง พ.ศ. ๑๑๗๒ - ๑๑๘๘ โดยทางบกผ่านแคว้นคันธาระทั้งขาไปและกลับ บันทึกไว้เมื่อท่านไปถึงแคว้นลัมทัต (เป็นแคว้นเล็ก) อยู่ริมแม่น้ำจิตตะกองฝั่งเหนือ ว่า

“ทิศตะวันออกเฉียงเหนือจากนี้ไปตามฝั่งทะเลพันภูเขาและหุบเขาไปแต่มีแคว้นชิตหลี่ชาตาลัย (Shih - li - cha - ta - lo = ศรีเกษตร) ถัดไปทางตะวันออกเฉียงใต้ตอนปากอ่าว เรียกว่า แคว้นเกี่ยมม้อดงเกีย (ความลังกา) ต่อจากนี้ไปทางทิศตะวันออก เรียกว่า แคว้นโตโลโปติ (To - lo - po - ti) ต่อไปทิศตะวันออก คือ แคว้นอูเซี่ยนนำป้อต้อ (I - shang - na - pu - lo = อิศานปุระ) ต่อขึ้นไปทางทิศตะวันออก คือ แคว้นม้อออเจียมป้อ (Mo - ho - chan - po = มหาจามปา)

ซึ่งเรา (ชาวจีน) เรียกว่าหลินอี้ (Lin - i) ถัดไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ (ฉบับชำระปรกติว่า ทิศตะวันตก) เป็นแคว้นเยนโมน่า (Yen - mo - na = ยมนทวี่ป) ในดินแดน ๖ แคว้นการเดินทางลำบาก จะต้องผ่านภูเขาและห้วยธาร แม้ (พระภิกษุเหียนจ้ง) จะมีได้ไปถึงก็จริง แต่พอทราบชนบทรวมเนียมและชอบเขตอาณาจักร

จึงจดหมายเหตุของพระภิกษุฮ่อจ้ง ซึ่งเดินทางไปประเทศอินเดียระหว่าง พ.ศ. ๑๒๑๔ - ๑๒๓๖ โดยทางเรือลำเก่าผ่านทะเลจีน และไปถึงแคว้นดัมทัตต์เหมือนกัน กล่าวว่

“ดินแดนทางตะวันออกของมหาวิหารนาลันทา (ใกล้เมืองราชคฤห์) ไกลออกไป ๕๐๐ โยชน์ เรียกว่า บัจจันตประเทศฝ่ายตะวันออก ณ ที่สุด (เขตแดน?) ถึงเทือกภูเขาดำใหญ่ (The Great Black Mountain) ซึ่งอาจเป็นพรมแดนฝ่ายใต้ของตวันพั้น (Tu fan = ทิเบต) กล่าวกันว่า (เทือกภูเขานี้) อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลจก (เสฉวน) อาจเดินไปถึงภูเขานี้ได้ในเวลาเดือนกว่า ทางใต้จากนั้นไปมีบ้านเมืองจดทะเล เรียกว่าแคว้นซัดหลี่ชาดัลลอ ทางตะวันออกเฉียงใต้ของแคว้นนี้เป็นแคว้น ลังเกียฉู่ (Lang - chia - shu) ต่อไปทางตะวันออก คือแคว้น ตยโฮโปติ (Tu - ho - po - ti) ต่อไปทางตะวันออกในที่สุดจะถึง แคว้นหลินอี้ (จามปา) พลเมืองของแคว้นแคว้นเหล่านี้ทงหมดนับถือพระรัตนตรัยเป็นอย่างดี”

ข้อความในจดหมายเหตุของภิกษุจันทงตอง* เมื่อนำมาเทียบเคียงกันจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องกล่าวถึงบ้านเมืองจากแคว้นดัมทัตต์มายังแคว้นจามปาในทิศทางเดียวกัน

* ต. - Journal of the Burma Research Society vol, XIV, part II 1925 pages 159 - 160

แต่มีข้อถกกันที่หรือบ้านเมืองเพิ่มขึ้นบ้าง เป็ดย่นใหม่บ้าง หายไปบ้าง ส่วนที่หายไป
 เป็นแห่งที่สำคัญคือ อ.เขื่อนน้ำปาด หรืออีกด้านปุระ แคว้นนมดินแดนอยู่ท่าลุ่มแม่น้ำโขง
 และราชธานีดูเหมือนจะอยู่ที่เมืองส้มโอบัวไฟรุก (ไทยเคยเรียกเมืองเสียมบก)
 ในจดหมายเหตุพระภิกษุขุจิง ไม่เอ่ยถึงก็เห็นจะเป็นเพราะเมื่อครั้งรัชสมัยของพระเจ้า
 ราชชนทอวรมันที่ ๓ (ราว พ.ศ. ๑๒๐๐ เศษ) ซึ่งสืบต้นตอวงศ์มาแต่พระเจ้า
 อิศานวรมัน (พ.ศ. ๑๑๕๓ - ๑๑๗๘) ผู้สร้างกรุงอิศานปุระแล้ว แคว้นแคว้นเกิด
 แยกแยกเป็นประเทศเจเนละบก และเจเนละนา อาณาจักรจามปาวกั้นแน่นอนว่า
 มีดินแดนอยู่ในประเทศญวนระหว่างมณฑลทวนนาม กับมณฑลหยตริง (ญวนตริง)
 ฉะนั้นถ้าจะย้อนจากเขื่อนตริง (เกาสัว - ปาณทริงค์) มาทางทิศตะวันตก จะผ่าน
 ดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง คือภาคอีสานข้ามเข้าเขื่อนเพชรบูรณ์มาถึงแคว้นละโว้ (ลพบุรี)
 ซึ่งในระยะเวลาตามจดหมายเหตุจีนนมเมืองละโว้เป็นนครหลวง เมืองละโว้ตั้งอยู่ริม
 แม่น้ำโขงสมัยพุทธศักราชที่ ๑๒ - ๑๓ นั้นยังเป็นอาวใหญ่ ก็นครใหญ่ลงไปถึง
 ปากน้ำโขงหรือนครสุวรรณภูมิปากน้ำโขงฝั่งตะวันตก เป็นที่ตั้งเมืองนครปฐมใน
 ปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นแหล่งที่พบศิลปแบบทวารวดีอย่างมากมาย แสดงว่าเคยเป็นบ้าน
 เมืองใหญ่มาแล้วในยุคนั้น แผ่นดินชายฝั่งอาวนี้ได้ตกเป็นของตามกาลเวลาจนกลายเป็น
 ล้านนาหรือไชยบุรีหรือทาจัน ในที่สุดบริเวณปากน้ำเกิดใหม่ได้เป็นทตงจังหวัด
 สัมพรธำคร ทุกวันนี้ชาวจีนยังคงเรียกบริเวณปากน้ำตอนนั้นว่า เลียงเกยดู เห็นจะ
 เป็นอนุสรณ์ที่หลงเหลืออยู่ของชื่อ เลียงเกยดู ตามข้อความในจดหมายเหตุของพระ
 ภิกษุเหียนจิงก็บอจิง จะสังเกตเห็นได้ว่าความลังกา กับ เลียงเกยดู นั้นตกอยู่ในตำแหน่ง
 เดียวกัน จดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์เหลียง (พ.ศ. ๑๐๔๕ - ๑๑๐๐) บอกว่า
 อาณาจักรนั้นจากใต้ไปเหนือระยะทางเดิน ๒๐ วัน จากตะวันออกไปตะวันตกระยะทาง
 เดิน ๓๐ วัน อนุมาณตามกำลังสี่เท่าคนเดินอย่างปกติวันละ ๒๕ - ๓๐ กิโลเมตร โดย
 ถือนครปฐมเป็นจุดกลาง ทางใต้จะตกจรดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หรือชุมพร ทาง

เหนือจะตรวจรางวัลกัณฑ์แพงเพชร จากตะวันออกไปตกภูมิประเทศเป็นโชดเขา ผู้ทำ
เดินจะต้องมีระดับต่ำกว่าพนทราบ คณะว่าตรวจแดนเมืองทะวาย และเขาตำใหญ่
นั้นควรจะเป็นเทือกเขาถนนธงชัย - ตะนาวศรี อนึ่งนักโบราณคดีสอบค้นจากจดหมาย
เหตุค้นได้ความว่า ความลังกา หรือ ดังเกียนหม้อเรียกอย่างหนึ่งว่า หลงยะดี
(หลงยะซู้, หลงยะลือ, ดกรไชยศรี, นครไชยศรี?)

สรุปความตามจดหมายเหตุของพระภิกษุจันทองหล่อ เรียกดินแดนริมอ่าว
ฝั่งตะวันออก คือละโว้ว่า แคว้นจุลลพัตติ - โตโลโปตี และเรียกดินแดนริมอ่าว
ฝั่งตะวันตกว่าความลังกาหรือดังเกียน เหตุไฉนเมื่อนักโบราณคดีเทียบตำแหน่งชื่อ
“จุลลพัตติ” ใกล้เคียงกับ “ทวารวดี” แล้วจึงกำหนดจุดสำคัญลงที่ความลังกา
หรือนครปฐมในปัจจุบัน ที่จริงก็ไม่น่าพิศวงอย่างใดถ้าต้องพิจารณาเนื้อความใน
ประวัติตำนานของบ้านเมืองประกอบสักเล็กน้อย โดยวางระยะเวลาในจดหมายเหตุ
ของพระภิกษุจันทองหล่อระหว่าง พ.ศ. ๑๑๘๒ ถึง พ.ศ. ๑๒๓๖ เป็นหลัก ก็จะคลี่คลาย
เรื่องราวของอาณาจักรแห่งศิลปทวารวดียิ่งขึ้นได้ คือในตำนานพระปฐมเจดีย์ มี
ตอนหนึ่งว่า

“คำสอนาพระ (พุทธ) เจ้าได้ ๑๑๘๒ ปีนั้น จุลศักราชได้ ๑๐ ศก
จึงพระยาภาณุวงศ์ศักราชขับให้มหาพราหมณ์ทั้งหลายไปตั้งอยู่เมืองละโว้
นั้นแล”

ความตอนนั้นแสดงว่า บ้านเมืองริมอ่าวไทยทั้งสองฝั่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวของกันอีก
ตอนหนึ่งว่า

“นับนั้นพระยาภาณุวงศ์ศักราชให้ก่อเจดีย์รอบลูกโทณะอันดวงพระชาติ
พระ (พุทธ) เจ้านั้น เมื่อคำสอนาพระ (พุทธ) เจ้าได้ ๑๑๘๘ ปี”

ความตรงนั้นบอกอายุเวลาที่สร้างพระปะโทนเจดีย์ในจังหวัดนครปฐม

* เรื่องพระปฐมเจดีย์ กรมศิลปากรพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๖ หน้า ๔

อีกตอนหนึ่งว่า

“ดั้น^๕พระยาภาณุวงศ์^๕กราช^๕จึง^๕แต่ง^๕ให้^๕ท้าวพระยา^๕ทั้งหลาย^๕ชน^๕ไป^๕
บ้านเมือง^๕อยู่^๕ทุก^๕แห่ง^๕ แต่^๕ขุนนาง^๕ชน^๕ไป^๕ จึง^๕ถึง^๕ท้าว^๕บุรี^๕รัตน^๕หา^๕ระ คือ^๕ด้าน^๕ข้าง^๕
เดิม^๕เมื่อ^๕ประ^๕จุ^๕พระ^๕รามา^๕ชว^๕ญ^๕ชา^๕พระ^๕เจ้า^๕นั้น พระ^๕ยา^๕ภาณุ^๕วงศ์^๕รา^๕ช^๕ (กาล^๕พั^๕ตรา^๕
ชิ^๕รา^๕ช^๕?) อัน^๕พ่อ^๕พระ^๕ยา^๕ภาณุ^๕วงศ์^๕รา^๕ช^๕นั้น เดิม^๕พระ^๕ยา^๕ภาณุ^๕วงศ์^๕รา^๕ช^๕ให้^๕ท่าน^๕ผู้^๕
วิ^๕เศษ^๕ออก^๕ไป^๕รับ^๕มา^๕แต่^๕เมือง^๕ลัง^๕กา^๕ พระ^๕รามา^๕ชว^๕ญ^๕ชา^๕นั้น^๕มา^๕ประ^๕จุ^๕ได้^๕ใน^๕เมือง^๕
ละ^๕โว^๕นั้น^๕แล ชาติ^๕พระ^๕พุ^๕ทธิ^๕เจ้า^๕นั้น^๕เมื่อ^๕อยู่^๕ใน^๕เมือง^๕ละ^๕โว^๕นั้น^๕กระ^๕ทำ^๕ม^๕ก^๕ป^๕ฏิ^๕หาร^๕ิ^๕ย^๕
ด^๕อย^๕ชน^๕ไป^๕เห^๕ื่อน^๕า^๕ล^๕ู่^๕เม^๕ือง^๕ส^๕ดา^๕บุ^๕รี (ส^๕ดา^๕ง^๕ค^๕บ^๕รี = เม^๕ือง^๕ฝ^๕าง^๕อยู่^๕ริม^๕เม^๕่น^๕า^๕น^๕า^๕
ใน^๕อ^๕า^๕เภ^๕อ^๕พิ^๕ษ^๕ย^๕ จ^๕ง^๕ห^๕ว^๕ด^๕อ^๕ุด^๕ต^๕ร^๕ด^๕ิ^๕ด^๕ิ^๕ (นั้น^๕ อัน^๕ว่า^๕พระ^๕ยา^๕ภาณุ^๕วงศ์^๕รา^๕ช^๕ไป^๕สร้าง^๕
เม^๕ือง^๕เห^๕ื่อน^๕า^๕ล^๕ู่^๕แล้ว^๕กลับ^๕มา^๕สร้าง^๕เม^๕ือง^๕ส^๕ดา^๕บุ^๕รี (ส^๕ดา^๕ง^๕ค^๕บ^๕รี?) เช^๕อ^๕ก^๕ี^๕ให้^๕รับ^๕เ^๕า^๕
พระ^๕รามา^๕ชว^๕ญ^๕ชา^๕พระ^๕เจ้า^๕มา^๕ประ^๕จุ^๕ได้^๕ใน^๕พระ^๕องค์^๕เจ^๕็ด^๕ย^๕กับ^๕ด^๕้วย^๕ชาติ^๕พระ^๕พุ^๕ทธิ^๕เจ้า^๕
อัน^๕ว่า^๕พระ^๕อ^๕า^๕น^๕ท^๕ก^๕ับ^๕พระ^๕อ^๕น^๕ร^๕เ^๕ด^๕ร^๕แล^๕พระ^๕ยา^๕ท่า^๕มา^๕ะ^๕ดี^๕ไ^๕ศ^๕ก^๕รา^๕ช^๕ (ศรี^๕ช^๕ร^๕ร^๕มา^๕
ไ^๕ศ^๕ก^๕รา^๕ช^๕?) มา^๕ประ^๕จุ^๕ได้^๕แต่^๕ก่อน^๕นั้น เมื่อ^๕พระ^๕ยา^๕ภาณุ^๕วงศ์^๕รา^๕ช^๕ให้^๕ประ^๕จุ^๕รามา^๕
ชว^๕ญ^๕ชา^๕กับ^๕พระ^๕ชา^๕ด^๕ุ^๕ช^๕ม^๕ือ^๕พระ^๕พุ^๕ทธิ^๕เจ้า^๕นั้น เมื่อ^๕พระ^๕พุ^๕ทธิ^๕ค^๕ั^๕กร^๕า^๕ช^๕พระ^๕เจ้า^๕
ได้ ๑๒๐๕ ปี”

เนื้อความในประวัติตำนานทั้ง ๓ ตอนทยกมากล่าวกัน นอกจากระยะเวลาจะอยู่ใน
ระหว่างอายุของจดหมายเหตุจีนแล้ว ยังแสดงว่าเตชานภาพของพระมหากษัตริย์ผู้
ทรงนามว่าพระยาภาณุวงศ์ราชนั้น แล้วย้ายขึ้นไปยังบ้านเมืองทางภาคเหนือและด^๕ม^๕
แม่น้ำโขงด้วย ซึ่งเมื่อนำความไปประกอบกับประวัติตำนานนอกเรื่องหนังสือฉบับ
หลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี คือ เรื่องพระนางจามเทวี ราชธิดาพระเจ้า
จักรวรรดิกรุงละโว้ เสด็จขึ้นไปครองนครหริภุญไชย (ลำพูน) เมื่อ พ.ศ. ๑๒๐๔
ยังจะได้แนวความรู้ชัดเจนมากขึ้น ในการสอบชำระตำนานเรื่องพระนางจามเทวีหรือ

ตำนานหริภุญไชย* ได้เคยสันนิษฐานไว้ว่า นางกษัตริย์องค์นี้เป็นพระธิดาของ
พระยาภาณุวงศ์ราช หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า พระยาอนุรักษธรรมมหาราช ซึ่งทรงตั้ง
ศักราชประจำราชวงศ์ของพระองค์ขึ้นเมื่อพระพุทธศักราชได้ ๑๓๘๒ ปี เรียกว่า
“จุลศักราช” และทรงแต่งตั้งพระยาสาธิตจกราชปฐมวงศ์ของพระเจ้าเมืองรายเป็น
ผู้ครองเวียงหริภุญนครเงินยาง (ชั้นหลังเรียกเมืองเชียงใหม่) ด้วย น่าจะเริ่มมาแต่
อาณาจักรอันแผ่ไปอย่างกว้างขวางของพระมหากษัตริย์ราชวงศ์ของตนเอง ศิลปแบบ
ทวารวดีและศรีวิชัยซึ่งเกิดแต่อิทธิพลของศิลปคุปตะจึงแพร่หลายขึ้นไปทางภาคเหนือ
เช่นที่ตรวจพบในจังหวัดนครสวรรค์, ลำพูน, เชียงราย และทางภาคตะวันออก
เฉียงเหนือตั้งแต่จังหวัดนครราชสีมาไปจนถึงจังหวัดอุบลราชธานี อุดรธานี เป็นต้น
ว่าโดยส่วนรูปประติมากรรมศิลปแบบทวารวดี จะทำด้วยวัตถุธาตุอันเป็นหินดินเผา ปูนปั้น
หรือลัทธิฤทธิตาม แบ่งตามลักษณะการช่างได้เป็น ๓ รุ่น คือ

รุ่นแรก อยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๕ งานส่วนใหญ่ในระยะนี้
สร้างด้วยหินมีขนาดใหญ่ ลักษณะของพระพุทธรูปไม่ว่าจะนั่งหรือยืนมักมีท่าทางแข็ง
ไม่ได้ลัดด้นลัดลมบุรณหนัก ความนุ่มนวลอ่อนหวานของศิลปคุปตะมีอยู่เฉพาะที่ส่วน
พระเศียร ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ศิลปิน มีเจตนาลอกเลียนแบบให้ใกล้เคียงกว่า
ส่วนอื่น

รุ่นกลาง อยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๖ พระพุทธรูปที่หาชนใน
ระยะสร้างด้วยหิน ดินเผา และหล่อด้วยลัทธิฤทธ มีอาการช่างปราณีตสูงชัน และ
มีลักษณะแสดงเชื้อชาติบริสุทธิ์ของชาวพม่าเมือง พระเศียรทำกว้างกลมชนรุ่นแรก
พระเนตรโปนโต พระนลาฏแคบ พระโอษฐ์กว้าง พระนาสิกแบน อิทธิพลของศิลป
คุปตะชักจูงลง

* ในหนังสือพุทธศาสนสุรณพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๐

รูปลาย อยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๘ ระยะเวลาพระพุทธรูปที่พบโดยทั่วไปมีลักษณะผสม ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ แบบ คือ แบบผสมศิลปศรีวิชัย และแบบผสมศิลปชวทอง

ขณะที่ศิลปแบบทวารวดีกำลังเริ่มเจริญขึ้นทางดินแดนริมอ่าวฝั่งตะวันตกนั้น ทางเมืองละโว้มีสกุลช่างอยู่แบบหนึ่ง เรียกว่า ศิลปแบบละโว้ ทำรูปประติมากรรมลักษณะหน้าผากกว้างและสูง ดวงตาใหญ่พอง จมูกแบน ปากเบมกว้าง เคยตรวจพบน้อยชิ้น มักปะปนอยู่ในกลุ่มวัตถุแบบทวารวดี ลักษณะของศิลปละโว้ได้ไม่มีอิทธิพลอยู่ในรูปประติมากรรม สร้างขึ้นครหริภุญไชย (ลำพูน) มาก

หนึ่ง รวบรวมระยะเวลาเดียวกับศิลปแบบทวารวดีรุ่นกลาง ในประเทศไทยค้นพบรูปประติมากรรมสร้างในลัทธิชินธุจำพวกหนึ่ง ส่วนใหญ่สร้างด้วยหินทำเป็นรูปพระนารายณ์ลักษณะถืออาวุธ เช่น จักร สังข์ และคทา ส่วนหมวกทรงกระบอก นุ่งผ้ากรอมถึงข้อพระบาทก็มี คลุมอยู่เหนือพระชานุก็มี เทวรูปจำพวกนี้ค้นพบทางภาคใต้ และจังหวัดปราจีนบุรี กับ เมืองศรีเทพในจังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวกันว่าลักษณะฝีมือช่างคล้ายเทวรูปศิลปแบบหลังคุปตะที่มีในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียสมัยราชวงศ์ปัลลวะ เป็นกษัตริย์ปกครอง เวลานี้กำหนดเรียกกันง่าย ๆ ว่า เทวรูปรุ่นเก่า

ศิลปแบบศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘) ในดินแดนภาคใต้ได้ตรวจค้นพบศิลปกรรมแบบหนึ่ง มีลักษณะอิทธิพลของศิลปอินเดียแบบคุปตะ, หลังคุปตะ และปาละ - เถาะ ตามลำดับ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับของที่พบในหมู่เกาะชวาและลัมบาตรามาก จนยากที่จะทราบได้ว่าสิ่งใดทำในประเทศไหน ส่วนมากเป็นของทำเนื่องในพระพุทธศาสนาเถรวาทมหานิกาย ศิลปแบบนี้มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๘ กำหนดเรียก ศิลปแบบศรีวิชัย ตามนามของอาณาจักรซึ่งมีราชวงศ์

ไคเตนทร์เป็นกษัตริย์และนิยมใช้นามอัสตริยส์ว่า “ศรีมหาราช” อาณาจักรศรีวิชัย
จะมีราชธานีอยู่ที่ไหนเป็นเรื่องยากปราชญ์ยังถกเถียงกันอยู่มาก บางทีว่าราชธานี
อยู่ที่ใกล้เมืองปาเล็มบังในเกาะสุมาตรา บางทีว่าอยู่ที่ภาคกลางของเกาะชวา บาง
ทีว่าอยู่ในแหลมมลายูตอนเหนือ ราชธานีของอาณาจักรนั้นจะอยู่ที่ไหนก็ตาม เมื่อ
พิเคราะห์ถึงที่ตั้งของดินแดนเกาะชวา เกาะสุมาตรา และแหลมมลายูตอนเหนือแล้ว
แต่ละแคว้นอยู่ห่างไกลกันมีท้องทะเลมหาสมุทรกั้นเป็นแดน การไปมาติดต่อกันใน
สมัยโบราณต้องอาศัยยานพาหนะที่แล่นข้ามทะเลมหาสมุทรด้วยกำลังลมตามฤดูกาล
และแรงงานมนุษย์เป็นสำคัญ หาไปมาถึงกันรวดเร็วเหมือนอาศัยใช้เครื่องบินตกดึก
อย่างในทุกวันนี้ไม่ ฉะนั้น แม้อินแดนทั้ง ๓ แคว้นจะมีการปกครองร่วมเป็นจักรวรรดิ
เดียวกัน แต่ละแคว้นก็ย่อมจะต้องมีเมืองสำคัญเป็นฐานที่มั่นสำหรับการปกครอง
ภายในขอบเขตของตน และเมืองสำคัญของแต่ละแคว้นใดจะเป็นมหานครที่สำคัญของ
พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขแห่งจักรวรรดิ ก็น่าจะมีการเปลี่ยนไปย้ายมาตามสถานที่
การณของบ้านเมือง และเดชะนภาพของแต่ละพระองค์ ข้อสงสัยเรื่องราวของ
อาณาจักรนั้นก็โบราณคดีสอบสวนได้ความรู้จากจดหมายเหตุจีนบ้าง คำบันทึกของ
พ่อค้าชาวอาหรับบ้าง ศิลาจารึกบ้าง เท่าที่ได้ติดตามศึกษาเข้าใจว่า ระหว่าง
พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ ซึ่งเป็นระยะที่จดหมายเหตุจีนราชวงศ์ถัง เรียกอาณาจักร
นั้นว่า เซลิไฟเซ หรือ ซิลยฺตุซึ นน เมืองไชยาในจังหวัดสุราษฎร์ธานีคงเป็น
นครสำคัญที่ดินแดนแหลมมลายูตอนเหนือ ต่อมาถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕
จดหมายเหตุจีนราชวงศ์ซ้อง เปลี่ยนเรียกจากเซลิไฟเซ เป็นซันไฟซี และว่าใน
พ.ศ. ๑๔๔๗ ได้แต่งตั้งนำบรรณาการไปยังราชสำนักจีน ถึง พ.ศ. ๑๕๐๓ กษัตริย์
ไคเตนทร์องค์หนึ่ง เรียกตามสำเนียงจีนว่า Hsi-li-Hu-ta-li-hsia-li-tan *

* Gerini:— Researches on Ptolemy's Geography, Page 579

ชี ตี หุ ตะ ตี เชีย ตี ตัน แต่งทูตนำบรรณาการไปยังราชสำนักจีนอีก
 จดหมายเหตุจีนยุคนี้ ได้เล่าความเพิ่มเติมไว้ว่า ชันโพซิมซอเรียยกกองทัพมา
 ฝึกลว หรือ ฝึกลอ และถึง พ.ศ. ๑๕๐๔ มีกษัตริย์พระองค์ใหม่แต่งตั้ง
 ไปยังราชสำนักจีนอีกเหมือนกัน จดหมายเหตุราชวงศ์ซ่งตรงนั้นแต่งว่ากษัตริย์
 ผู้มีพระนามว่า ชีตหุตะตียีตตัน ได้สิ้นพระชนม์ไปแล้วใน พ.ศ. ๑๕๐๓ -- ๔
 การเปลี่ยนชื่อเรียกจาก เซตโพเซ เป็นชันโพซี ในตอน พ.ศ. ๑๔๔๗ ถือว่าจะมี
 เหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นเหมือนกัน จากการตรวจสอบประวัติตำนานใน
 บ้านเมืองของเรา คือ ตำนานจามเทวีวงศ์ ตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ และพงศาวดาร
 โยนกเป็นต้น ได้ความว่าใน พ.ศ. ๑๔๔๖ มีกษัตริย์นครศรีธรรมราชพระองค์หนึ่ง
 ทรงนาม พระเจ้าสุริย หรือ สุริยราช หรือ พระยาสุริยราช ยกกองทัพเรือมาตีได้
 กรุงละโว้ (ลพบุรี) แล้วมอบให้ราชโอรสปกครองอยู่ ณ กรุงละโว้สืบมาจนมีเชื้อสาย
 เป็นชนราชันต์ดวงศ์หนึ่ง ได้ไปเป็นกษัตริย์ปกครองประเทศกัมพูชาในระหว่าง
 พ.ศ. ๑๕๔๕ - ๑๕๘๐ มีพระนามว่า พระเจ้าสุริยพรหมเทพ (โดยทั่วไปเรียกพระเจ้า
 สุริยวรมันที่ ๑) ระยะเวลาของกษัตริย์ไคเลนทร์ คือพระเจ้าสุริยราชแห่งนครศรี
 ธรรมราชนั้นใกล้เคียงติดต่อกับปี พ.ศ. ๑๔๔๗ ที่จดหมายเหตุราชวงศ์ซ่งว่ากษัตริย์
 ไคเลนทร์แห่งชันโพซีแต่งทูตไปประเทศจีน ควรเชื่อว่าเป็นเรื่องราวเหตุการณ์ของ
 กษัตริย์พระองค์เดียวกัน ทรงนามสุริย หรือ สุริยราชกัมมฉำเนียงใกล้เคียงกัน ชี ตี หุ
 ตะ ตี เชีย ตี ตัน ด้วย ข้อความตรงนั้นแต่งว่าในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ กษัตริย์
 ไคเลนทร์วงศ์ที่เมืองไชยาคงจะประสบเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใด จึงย้ายมาตั้งเมือง
 นครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางปกครองราชวงศ์ไคเลนทร์ฝ่ายพระเจ้าสุริยราชทาง
 นครศรีธรรมราชได้เป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรศรีวิชัยสืบมาจนถึง พ.ศ. ๑๕๖๘ จึง
 เสียอิสรภาพแก่พระเจ้าวราเชนทรแห่งอาณาจักรโจฬในอินเดียได้ ล้วนฝ่ายทางกรุง

ละโว้ หรือ ลพบุรี (ซึ่งมีชื่อเรียกใหม่อีกอย่างหนึ่งว่า กรุงกัมโพชนคร) ที่ได้ออกไปครองประเทศกัมพูชาก็ได้สิ้นสุดลงใน พ.ศ. ๑๖๒๓ โดยถูกกองทัพจามเข้าโจมตีราชธานี

อาณาจักรศรีวิชัยในนามชนโพธิ์ตามจุดหมายเหตุจึงตกเป็นประเทศราชของกษัตริย์โจพมาจนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ จึงถูกอิทธิพลได้โดยกษัตริย์ราชวงศ์ใหม่เรียกว่า ปัทมวงศ์ หรือ ราชวงศ์ปทุม ปฐมกษัตริย์ทรงนามว่า พระเจ้าศรีธรรมโศกมหาราชาราช มีอำนาจแผ่เข้ามายังดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเหนือสุดราวจังหวัดนครสวรรค์* (อาจจะถึงเมืองสุโขทัยศรีธรรมาดิษฐ์ก็ได้) กษัตริย์พระองค์นี้เข้าใจว่าจะตรงกับที่ในตำนานพื้นเมืองเรียก พระเจ้าปทุมสุริยวงศ์สิ้นพระชนม์เมื่อราว พ.ศ. ๑๗๑๐ ราชโอรสซึ่งเป็นขุนพลคู่พระทัยได้สืบราชสมบัติทรงนาม พระเจ้าศรีธรรมโศกมหาราชาราช เหมือนกัน ได้ซ่อมเสริมพระมหาธาตุนครศรีธรรมราชเป็นแบบเจดีย์ทรงกลม ราชวงศ์ปทุมมีกษัตริย์เรื่องพระนามอีกองค์หนึ่ง คือ พระเจ้าจันทรภาณุ ดินพระชนมราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ หลังจากนั้นมีขามินานอาณาจักรศรีวิชัยหรือจะเรียกอีกนัยหนึ่งว่าอาณาจักรนครศรีธรรมราชก็สิ้นสุดลงความเป็นเอกราชตกอยู่ในความปกครองของอาณาจักรหนึ่งในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

ศิลปกรรมแบบศรีวิชัยนอกจากจะมีอิทธิพลแทรกแซงเข้าไปในศิลปะแบบทวารวดีบ้างแล้ว ยังขยายตัวไปเป็นแบบอย่างของศิลปะแบบลพบุรี (เช่น พุกเทพริตชนนหรือเทริดใบไม้) กับแบบอุททองด้วย

ศิลปะแบบลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘) ในท้องที่ภาคกลาง ภาคตะวันออก และตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้ตรวจพบศิลปกรรมแบบหนึ่ง

* สันนิษฐานตามศิลาจารึกพบที่ตม่นางเมือง, นครสวรรค์

๕๔๕
ซึ่งมณฑลลพบุรีและประติมากรรม ลักษณะคล้ายกับศิลปกรรมของขอมใน
ประเทศกัมพูชา ทางกรมโบราณคดีกำหนดเรียกว่า ศิลปแบบลพบุรี ตามชื่อเมือง
ลพบุรี หรือ ละโว้ ซึ่งเป็นเมืองสำคัญแห่งหนึ่งในสมัยโบราณ

ก่อนหรือหลังกำเนิดของศิลปแบบทวารวดีมีชำนานนัก ในเขตลพบุรีได้เคย
กล่าวว่ามีสกุลช่างแบบหนึ่ง คือแบบละโว้ โบราณวัตถุแบบนี้เท่าที่ตรวจพบมีน้อย
ชิ้น และมักทำด้วย ศิลา ดินเผา ปูนปั้น แต่อย่างไรก็ดีมีอิทธิพลให้เห็นเป็นร่องรอย
อยู่ในรูปประติมาโบราณซึ่งพบในเมืองลำพูน เช่นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่เจดีย์
วัดจามเทวี ศิลปแบบละโว้คงจะค่อย ๆ คลายความนิยมลงในเมื่อศิลปแบบทวารวดี
ขยายตัวแพร่หลาย ในที่สุดถึงรุ่นพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ได้กลายรูปเป็นศิลปแบบลพบุรี
แม้ศิลปลพบุรีในประเทศไทยจะมีลักษณะคล้ายกับศิลปขอมในกัมพูชา จนแทบเหมือน
หนึ่งเป็นของช่างเชื้อชาติเดียวกันเป็นผู้กระทำ แต่พิจารณาโดยถ้อยคำจะเห็น
ลัทธิ และลักษณะแสดงออกของฝีมือช่างนั้นแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับ
ศิลปวัตถุที่หล่อหลอมด้วยสัมฤทธิ์ ช่างในประเทศกัมพูชาดูเหมือนจะไม่มีความสามารถ
สร้างได้ สำหรับพระพุทธรูปว่าโดยลัทธิแตกต่างกันดังนี้ พระพุทธรูปนั่งศิลปขอม
ในประเทศกัมพูชามีลัทธิสูง (วัดตั้งแต่อาณาจักรถึงพระเจดีย์) ยาวเท่ากับลัทธิสูง
(หน้าตัก) แต่พระพุทธรูปนั่งศิลปลพบุรีในประเทศไทยโดยมากมีลัทธิสูงยาวกว่าลัทธิ
สูง ใช้แต่เท่านั้น พระพักตร์ยังมีลักษณะผิดกับของศิลปขอมอีกบางอย่าง คือ
พระขนงมนไปนอกมามาก พระนาสิกโค้งและยาว พระหนุเป็นปมแบน ไรพระศก
ที่ติดกับพระนลาฏหนาและโต อุณหิสใหญ่เป็นรูปฝ่ามือ มีลวดลายคล้ายมงกุฎเทวรูป
และว่าโดยลักษณะแสดงออกของฝีมือช่าง พระพุทธรูปศิลปลพบุรีมีลักษณะอ่อนโยน
นุ่มนวล ไม่แข็งกร้าว บิกปั้นแต่งอยู่ภายในอย่างของที่มีในประเทศกัมพูชา

พระพุทธรูปปลุกเสกขลังพบบริวารรับทำนงนิยมนำอย่างขัดสมาธิราบ เป็นปาง
ธัมมิ ปางมารวิชัย และนาคปรก วิธีการสร้างตกอยู่ในคติมหายานมากกว่าหินยาน
เพราะนิยมการตกแต่งอลงการ โดยทั่วไปแล้วจะรู้สึกอยู่ในสภาพมีอำนาจอย่างเทพเจ้า
หรือกษัตริย์มากกว่าที่จะมีสัญลักษณ์ของความเป็นผู้ตรัสรู้ คือพุทธและ
หลุดพ้นจากกิเลสตัณหา เป็นที่เชื่อกันว่าในดินแดนที่เป็นประเทศไทยทุกวันนี้รับ
นับถือพระพุทธศาสนาลัทธิหินยานม่นคงมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๓ - ๕ โดยการ
เผยแผ่ของพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งมคธรัฐ ย้อนมาประหลาดว่าทำไมในระยะอายุ
ของศิลปกรรมลพบุรี จึงเกิดมีการสร้างรูปพระติมาในคติมหายานอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้
อาจจะเป็นด้วยความเชื่อถือศรัทธาในคติมหายานอันมีมาตั้งแต่ยุคศิลปะศรีวิชัยได้
แม้ข้ามเข้ามาเมื่อครั้งเชื้อสายราชวงศ์ไศเลนทร์ได้ปกครองกรุงละโว้ เมื่อพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๕ ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งพระพุทธศาสนาลัทธิตันตระซึ่งมีการนับถือบูชา
พระอาทิพุทธเจ้า ชายาพระโพธิสัตว์ และการใช้คาถาเวทมนตร์เกิดขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๖ นั้นคงแพร่หลายเข้ามาสัมพันธ์ด้วย ฉะนั้นแม้วัตรปฏิบัติของคณะดังนี้จะ
หนักแน่นในลัทธิหินยาน แต่ประชาชนผู้ใคร่ต่อการอธิษฐานอันอ่อนน้อมจะศรัทธา
เลื่อมใสในลัทธิตันตระมิใช่น้อย

เนื่องจากศิลปกรรมลพบุรีถ้าหากพิจารณาผิวเผินคล้ายกับศิลปกรรมของขอม
ในประเทศกัมพูชา ประกอบทั้งมีสภาพจำหลักกองทัพเดียวกับละโว้ อยู่ที่ระเบียง
ปราสาทหินนครวัด อันสร้างขึ้นเมื่อกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๗ จึงเกิดเข้าใจ หรือ
สันนิษฐานกันว่าดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในยุคนี้ตกอยู่ในอำนาจการปกครองของ
ขอมกัมพูชา ซึ่งความเข้าใจเช่นนี้อาจเป็นการตรงกันข้ามก็ได้ คำสันนิษฐานทำนอง
นี้มีมาครั้งศตวรรษแล้ว ในปัจจุบันได้ตรวจค้นพบหลักฐานใหม่ ๆ เพิ่มเติมอีกมาก
จะไม่นำพิจารณาคลลคลายเรื่องราวของชาติบ้านเมืองเข้าสู่ข้อเท็จจริงเสียดีกว่าหรือ
อย่างไร

ศิลปะแบบเขียงแสน (พุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๒๑) ทางภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งเคยเป็นอาณาจักรล้านนา มีประติมากรรมแบบหนึ่ง กำหนดเรียกว่าศิลปะแบบเขียงแสน ตามชื่อเมืองซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นราชธานี ว่าโดยล่องพระพุทธรูปเดิมทางการโบราณคดีได้แบ่งเป็น ๒ รุ่น คือ รุ่นแรกทำนั้งขัดสมาธิเพชร ดังขมาภูมิมียอดพระเมาด้อย่างบัวตูม ประมาณอายุตั้งแต่ราว พ.ศ. ๑๖๐๐ และว่าได้รับอิทธิพลศิลปะแบบปาละในอินเดียผ่านมาจากประเทศพม่า รุ่นหลังมักทำนั้งขัดสมาธิราบ ดังขมาภูมิมียอดพระเมาด้อย่างเปลวเพลิง เป็นแบบที่ได้รับอิทธิพลของศิลปะสุโขทัยเข้าเจือปน ประมาณอายุตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ลงมา ต่อมาเมื่อใกล้จะสิ้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ มีนักโบราณคดีชาวอเมริกันคนหนึ่ง ตรวจค้นพบพระพุทธรูปแบบเขียงแสนรุ่นแรกขององค์มากกว่าสร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๐๐ ลงมา จึงอธิบายเผยแพร่ว่า พระพุทธรูปเขียงแสน รุ่นแรกกับรุ่นหลัง คงสร้างหล่อขึ้นในระยะเวลาเดียวกัน คือตั้งแต่แผ่นดินพระเจ้าติโลกราชแห่งนครเชียงใหม่ (พ.ศ. ๑๙๗๙ - ๒๐๓๐) ลงมา มีอายุอ่อนกว่าศิลปะแบบสุโขทัย และก่อนนั้นขึ้นไปพระพุทธรูปล้านนาจะยังไม่เจริญแพร่หลายในหมู่ชนชาติไทยในล้านนา ทฤษฎีของนักโบราณคดีผู้นี้ดูเหมือนจะมีคนเห็นพ้องด้วยมากหน้าหลายตา ควนย่างเข้าปีพระพุทธศักราช ๒๕๐๐ ได้ร่วมมือกันสอบค้นทั้งทางศิลปกรรมและประวัติเรื่องราวอย่างสาละวนคนไทยเขียนเผยแพร่เป็นพุทธบูชา กำหนดอายุของศิลปะเขียงแสนรุ่นแรกอย่างเดียวกับทฤษฎีเดิม คือประมาณตั้งแต่ พ.ศ. ๑๖๐๐ ลงมา แต่แตกต่างกันตรงที่ว่าได้รับอิทธิพลของศิลปะคุปตะรุ่นเดียวกับศิลปะแบบศรีวิชัยหาใช่เป็นอิทธิพลศิลปะปาละไม่ สรุปได้ว่าเกิดมีความคิดเห็นในศิลปกรรมเขียงแสนขึ้นเป็น ๓ ทฤษฎี ทฤษฎีหลังสุดใช้ดุลยพินิจในทางศิลปะ มีความเห็นว่า แบบเขียงแสนรุ่นแรกมีอิทธิพลคุปตะอย่างเดียวกับศรีวิชัย ก็สมัยโบราณร่วมพันปีศิลปกรรมของ

ภาคใต้สุดจะสามารถไปสัมพันธ์กับศิลปภาคเหนือสุดได้อย่างไร เป็นปัญหาน่าสงสัย
ได้กล่าวย่อ ๆ ไว้ในบทศิลปะแบบทวารวดีว่า โดยเศษฐานภาพของพระยาภาวฉัตรราช
หรือนัยหนึ่ง พระยานุราชวรวิกรมราช ผู้ตั้งจุลศักราช ได้ทรงแต่งตั้งพระยาฉัตรราช
เป็นเจ้าผู้ครองหัวเมืองนครเงินยาง ซึ่งในชนหลังเรียกว่าเมืองเชียงแสนหรือแม่น้ำโขง
เมื่อราว พ.ศ. ๑๑๘๒ - ๘ พระยาฉัตรราชมีเชื้อสายสืบราชสมบัติต่อ ๆ มาถึง
พระเจ้าเมงรายเป็นองค์ที่ ๒๒ จึงย้ายราชธานีจากเวียงหัวเมืองนครเงินยางลงมาตั้งอยู่ที่
เมืองเชียงรายเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๒ ครั้นถึง พ.ศ. ๑๘๒๕ ยกกองทัพมาตีได้นคร
หริภุญไชย (ลำพูน) อันเป็นราชธานีของอาณาจักรหนึ่งทางลุ่มแม่น้ำปิง หลังจากนั้น
จึงทรงสร้างนครเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๘ ส่วนนครหริภุญไชยนั้น
เดิมทีพระนางจามเทวี ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพระสุณิสาของพระยาภาวฉัตรราชได้เสด็จ
ขึ้นไปเป็นนางกษัตริย์ปกครองเมื่อ พ.ศ. ๑๒๐๔ และมีกษัตริย์ครองราชสมบัติสืบมา
ถึงพระยายีบาเป็นองค์ที่ ๕๑ จึงเสียดนครหริภุญไชยแก่พระเจ้าเมงราย บ้านเมืองทาง
หริภุญไชยกับทางเชียงแสนเชียงรายมีเขตแดนติดต่อเดินทางไปมาถึงกันและกันได้ภายใน
ในเวลา ๔ - ๕ วัน เมื่อพระนางจามเทวีราชธิดาพระเจ้าจักรพรรดิกรุงละโว้เสด็จขึ้น
ไปเป็นนางพระยานั้น ปรากฏตามประวัติตำนานว่าทรงนำเอาพระภิกษุสงฆ์ต่างศิลป์
ต่าง ๆ ขึ้นไปเป็นกำลังช่วยทำนุบำรุงบ้านเมืองแต่ละฝ่ายนับเป็นเรือนร้อย ก็ในพุทธ
ศตวรรษที่ ๑๓ นั้น ศิลปะแบบทวารวดีกำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนภาคกลางของ
ประเทศไทย และทางภาคใต้คือแหลมมลายูก็กำลังเริ่มผลิตศิลปกรรมแบบศรีวิชัย
ทั้งศิลปทวารวดี และศรีวิชัย ต่างได้รับอิทธิพลศิลปคุปตะเหมือนกัน ศิลปินขึ้นไปจาก
กรุงละโว้พร้อมกับพระนางจามเทวี นอกจากจะนำแบบอย่างศิลปะไว้ขึ้นเป็นของ
พินบ้านพินเมืองไปด้วยแล้วน่าจะไม่มีปัญหาใดเลยที่จะไม่นำศิลปทวารวดีกับศรีวิชัยอัน

เป็นแบบใหม่ ๆ ไปเผยแพร่ในอาณาจักรหริภุญไชยด้วย พระสมณะจีน เช่น พระภิกษุ
เหียนจิ่ง (ถังซัมจิ่ง) มีมานะอุสสาหะจาริกเป็นแรมปีผ่านดินแดนทุกกันดารไปศึกษา
พระพุทธศาสนาในอินเดีย กลับมาเผยแพร่ในประเทศจีน ฉันทโค พระภิกษุสงฆ์ใน
หริภุญไชยก็น่าจะมีกุศลจิตศรัทธาแนะนำพระธรรมวินัย และสิ่งอันเนื่องในพระพุทธศาสนา
เข้าไปเผยแพร่ถึงสอนในแคว้นเชียงแสนเชียงรายที่อยู่ร่วม โศภิตมหาราชของพระมหา-
กษัตริราชราชพระองค์เดียวกัน ฉันทโค อธิพิพลศิลปคุปตะในแบบศรีวิชัยมีลักษณะ
งดงามนุ่มนวลเหมาะสมกับอารมณวิสัยอันอ่อนโยนของประชาชนชาวไทยในดินแดนนี้
จึงนิยมรับไว้เป็นแบบอย่าง โดยเหตุนี้จึงตรวจค้นพบพระพุทธรูปในศิลปศรีวิชัยกับ
เชียงแสนรุ่นแรกมีประพิมประพายคล้ายกันดูคู่แฝด แม้กระนั้นเพื่อให้ใกล้เคียงข้อ
เท็จจริงในการแผ่กว้างของศิลปกรรมยังอนุมานอายุของศิลปแบบเชียงแสนให้อ่อนลง
กว่าแบบศรีวิชัยเสีย ๒ - ๓ ร้อยปี พระพุทธรูปแบบเชียงแสนอาจจัดได้เป็นรุ่น ๆ ดังนี้

รุ่นแรก อยู่ในระยะพุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘ มีลักษณะทรวดทรงสง่าผ่าเผย
พระวรกายค่อนข้างอวบ นุ่มนวลแต่หนักไม่เบาถอย ล้วนมากนิยมความเรียบง่าย ๆ
ไม่มีการตกแต่งประดับประดาอย่างพระพุทธรูปแบบปาละ และไม่นิยมให้เส้นคมใน
ส่วนละเอียดของพระพักตร์ เช่นพระเนตร พระขนง พระนาสิก พระโอษฐ์ มีความ
ประสานกลมกลืนกันเช่นเดียวกับพระพุทธรูปแบบชวาภาคกลาง เส้นพระศกทำ
กระหมวดอย่างกันหอย นิยมทำนั่งขัดสมาธิเพชรปางมารวิชัย ล้างขาอุ้งน่องเหนือพระถัน

รุ่นหลัง อยู่ในระยะพุทธศตวรรษที่ ๑๘ - ๒๐ ลักษณะส่วนใหญ่เป็นไป
ทำนองรุ่นแรก แต่ขาดความอ่อนหวานนุ่มนวล เริ่มมีความแข็งแกร่งต่างชั้นทุกที่ จน
อิทธิพลของศิลปแบบศรีวิชัยจางหายไปเกือบหมดแทบจะไม่มีเหลืออยู่เลยก็ว่าได้

รุ่นแปลง (เชียงแสน - สุโขทัย) อยู่ในระบัพพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ศิลปแบบเชียงแสนได้แผ่ขยายออกไป ๒ ทาง ๆ หนึ่งไปทางตะวันตกเข้าสู่ดินแดนราชธานีลุ่มแม่น้ำโขงที่พระเจ้าเมงรายสร้างขึ้น คือ นครเชียงใหม่ พระพุทธรูปแบบเชียงแสนรุ่นนี้คือรุ่นหลังที่กล่าวมาข้างบน ส่วนอีกทางหนึ่งนั้นลงใต้เข้าสู่เมืองกำแพงเพชรศรีวิชัยนาคัย สุโขทัยไปกลายเป็นพระพุทธรูปแบบสุโขทัย เมื่อศิลปแบบสุโขทัยเจริญขึ้นถึงยุครุ่งเรืองแล้ว ได้แผ่อิทธิพลย้อนกลับขึ้นไปสู่ นครเชียงใหม่และเมืองเวียงรายไปเป็นพระพุทธรูปที่เรียกกันทั่วไปว่า พระพุทธรูปเชียงแสนรุ่นหลัง อย่างทำนองขัดสมาธิราบ ตั้งขาขวียาว พระพักตร์ยาวรี มียอดพระเมาลีเป็นเปลวเพลิง พระวรกายสูงตระโอดสะองไม่อวบอ้วน

รุ่นเชียงแสนใหม่ เมื่อศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรสุโขทัยแพร่หลายเข้าไปสู่ นครเชียงใหม่ในยุคต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ จนเกิดการสร้างพระพุทธรูปลักษณะผสม คือเชียงแสน - สุโขทัยแล้ว ความนิยมแบบเชียงแสนรุ่นหลังแท้ ๆ ที่มีอยู่เมื่อแรกตั้งราชธานีเชียงใหม่นั้นอาจจะหยุดชะงักไปพักหนึ่ง แล้วจึงกลับมานิยมสร้างกันใหม่ในปลายศตวรรษที่ ๒๐ สมัยพระเจ้าติโลกราชได้เสวยสิริราชสมบัติเป็นต้นมา พระพุทธรูปรุ่นนี้มีจารึกบ้าง ไม่มีบ้าง อายุรุ่นราวคราวเดียวกับศิลปแบบอยุธยาสมัยแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ศิลปแบบอุ่งทอง (พุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๒๐) ในขบวนการศิลปกรรม หรือฝีมือช่างแบบต่าง ๆ มีศิลปแบบหนึ่ง ล้วนมากพบในภาคกลางของประเทศไทย นักโบราณคดีกำหนดเรียกว่าศิลปแบบอุ่งทอง ชื่อเสียงและอายุเวลาแปลกกว่าเพื่อนคือกำหนดกันไว้ว่า “สมัยอุ่งทอง แปลว่าสมัยพระเจ้าอุ่งทอง จะเป็นก่อนสมัยสร้างกรุง

ศรีอยุธยาหรือหลังถัดมา” ที่ว่าแปลกันคือ ชนานชื่อตามนามกษัตริย์ คือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ กรุงศรีอยุธยา ไม่ใช่ตามนามราชธานีหรืออาณาจักรเหมือนศิลปะแบบอื่น ๆ และอายุเวลาดีกว้างไวกว้าง ๆ คือ ก่อนหรือหลังสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงสร้างพระนครศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๓ ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปกรรมได้กล่าวถึงศิลปะแบบนี้โดยเฉพาะในลักษณะพระพุทธรูปไว้เป็นความสำคัญหลายประการ เช่นว่า เป็นศิลปะมีคุณค่ายิ่งกว่าฝีมือช่างสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นศิลปะที่ทรงไว้ซึ่งคุณค่าทัดเทียมกับฝีมือช่างสมัยสุโขทัย หากแต่มีลักษณะแตกต่างอย่างตรงกันข้าม คือ พระพุทธรูปศิลปะแบบสุโขทัยมีส่วนนอกค่อนข้างน้อยนุ่มนวลประด้านกลมกลืนกันดี และมีความปราณีตอ่อนหวานในรายละเอียดแห่งส่วนต่าง ๆ ของพระรูปโฉมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมายของศิลปินผู้สร้างว่ามีอุดมคติมุ่งจะสร้างรูปแทนความบริสุทธิ์และความหลุดพ้นไปจากโลกนของพระพุทธรูป ส่วนพระพุทธรูปศิลปะแบบอู่ทองนั้นมีทรวดทรงดูแข็งแกร่ง พระพักตร์แสดงความเคร่งเครียด มีสมาธิจิตที่จะเอาชนะแก่โลกีย์ และค้นหาทางหลุดพ้นจากวัฏสงสารเพื่อให้ถึงนิมิตตัสส และลักษณะแสดงออกของฝีมือช่างเป็นของชนชาติไทย เป็นต้น แต่จะเป็นฝีมือช่างไทยในสำนักใดแก้วนใด ก็หาได้ระบุให้เข้าใจชัดเหมือนศิลปะแบบอื่นไม่ จึงเป็นปัญหาลำบากใจมิใช่น้อย โดยใช้วิธีเดียวกันกับที่ศึกษาค้นคว้าทราบว่า ศิลปะแบบเชียงแสนมีอิทธิพลคุปตะก็ได้เค้าเงื่อนเป็นความรู้ว่า ในขณะทีศิลปะแบบลพบุรีกำลังขยายตัวแพร่หลายอยู่ในพระพุทธรูปศาสนาลัทธิมหายานและลัทธิฮินดูนั้น โดยการผสมผสานจากแบบทวารวดี ศิวชัย และละโว้ได้มีศิลปะแบบหนึ่งผุดพุดขึ้นในพระพุทธรูปศาสนาลัทธิฮินยาน นั่นคือพระพุทธรูปศิลปะแบบอู่ทอง ซึ่งปราศจากการตกแต่งอลงการอย่างพระพุทธรูปแบบลพบุรี พระพุทธรูปแบบอู่ทองนิยมทำทางขัดสมาธิราบ

ปางมารวิชัย ห่มดอก เส้นพระศกคล้ายหามขนุน มีไวยพระศก ตั้งขานเป็นแผ่นใหญ่ ยาว ปลายตัดตรง ทรวดทรงคล้ายมนุษย์ วงพระพักตร์มีลักษณะแก่และหนุ่ม ฐานมักทำหน้ากระดานเว้าเข้าข้างใน รุ่นแรกทำพระเกตุมาลาเป็นกะเปาะบ้าง คล้าย ผ่าขีตองเตย ๆ บ้าง รุ่นต่อมาขมอดพระเมาดียาวแหลม เคยตรวจพบยอดพระเมาดี มีทั้งแบบกลมและเหลี่ยม ต่าง ๆ กันไม่น้อยกว่า ๗-๘ แบบ ถือว่าจะเพิ่งมีการวิวัฒนาการขึ้นในพระพุทธรูปแบบอุททองก่อน ในที่สุดจึงคลี่คลายเป็นเปลวเพลิงอย่างที่มีใน พระพุทธรูปแบบสุโขทัย พระพุทธรูปแบบอุททองหลังรุ่นนี้ ประมาณอายุระหว่าง พุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ชนหลังต่อมามีอิทธิพลสุโขทัยเข้ามาเจือปนมาก วง พระพักตร์มักทำยาว รุ่นนี้พบในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา

ศิลปกรรมแบบอุททองเป็นฝีมือช่างไทยอาณาจักรหนึ่งในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีประวัติเลือนลางมาช้านานแล้ว จนเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดคำสันนิษฐานกันว่า ในยุคพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ นนดินแดนภาคกลางของประเทศไทยตกเป็นประเทศ ราชของขอมกัมพูชา เจ้าสำนักสกุลช่างแบบอุททอง คือ อาณาจักรอโยธยา เมื่อราว ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ตั้งราชธานีอยู่ทางลำนานนตราหรือแม่เบยตรงบริเวณที่เป็นวัด อโยธยา (วัดเดิม) ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต่อมาย้ายมาตั้งอยู่ที่บริเวณปากน้ำ แม่น้ำแม่เบยข้างใต้วัดพนัญเชิง ราชธานีแห่งนี้เข้าใจว่าจะชื่ออโยธยาศรีรามเทพนคร เมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ทางอาณาจักรศรีวิชัยหรือนครศรีธรรมราชขึ้นเชลย ราชวงศ์ปทุมแล้ว ได้ตกเป็นเมืองท้าวพระยาประเทศราชของอาณาจักรอโยธยาตลอด มาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา และอาณาจักรนพพระมหากษัตริย์ปกครอง กล่าวเพียง ดังเขป คือ

๑. พระเจ้าอ้ายนาผิง พ.ศ. ๑๖๕๔ – ๑๗๐๘ ทรงสร้างวัดพนัญเชิงชนบท
แหลมบางกะจะเมื่อ พ.ศ. ๑๖๘๗

๒. พระเจ้าธรรมมิกราชา พ.ศ. ๑๗๐๘ – ๑๗๔๘ ทรงสร้างวัดธรรมิกราช
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปฏิสังขรณ์พระพุทธบาทไผ่ จังหวัดสุพรรณบุรี

๓. พระเจ้าอู่ทอง พ.ศ. ๑๗๔๘ – ๑๗๗๖ ถิ่นนิษฐานว่าทรงสร้างพระพุทธ-
ธรรมิกราช ซึ่งเจดีย์ที่เหลือแต่พระเศียรตั้งอยู่ที่อยู่ในพิพิธภัณฑสถานเจ้าสามพระยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔. พระเจ้าไชยเชษฐา พ.ศ. ๑๗๗๖ – ๑๘๒๓ อาณาจักรนครศรีธรรมราชตก
อยู่ในความปกครองของอยุธยาตั้งแต่รัชกาลนี้ และมีการสร้างพระวิหารหลวงกับ
พระประธาน (แบบอู่ทอง) ในบริเวณวัดพระมหาธาตุนครศรีธรรมราช

๕. พระเจ้าสุริยวงศา พ.ศ. ๑๘๒๓ – ๑๘๔๔

๖. พระเจ้าธรรมราชา พ.ศ. ๑๘๔๔ – ๑๘๕๓

๗. พระเจ้าบรมราชา พ.ศ. ๑๘๕๓ – ๑๘๘๗ ทรงสร้างพระพุทธ
ไตรรัตน์นายก วัดพนัญเชิง เมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๗

๘. สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ ๑ พ.ศ. ๑๘๘๗ – ๑๙๑๒ ย้ายราชธานีจาก
บริเวณปากน้ำแม่เบญไปสร้างชนใหม่ทรมหนองไผ่ (บึงพระราม) เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓

ศิลปแบบสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๘ – ๒๐) สุโขทัยเป็นอาณาจักรหนึ่งของ
ชนชาติไทยที่เข้าสู่ความรู้ทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่พระเจ้าศรีอริยเมตไตรยเป็น
กษัตริย์ปกครองเมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ กษัตริย์องค์นี้นิยมเรียกกันว่า ราชวงศ์
พระร่วง แม้จะสูญเสียดัสดิภาพแก่อาณาจักรอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๓ แต่ยังมีชื่อ

พระวงศ์ปกครองสืบกันมาตั้งแต่ต้นสุดลงเมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ อายุของศิลปกรรม จึงกำหนดอยู่ในระยะเวลาที่ อาณาจักรสุโขทัยมีเมืองสำคัญอยู่ ๓ เมือง คือ ศรีรัชนาลัย สุโขทัย และกำแพงเพชร ทั้งสามเมืองมีโบราณสถานขนาดใหญ่ ๆ สร้างด้วยอิฐก่อ คือ แดง และอิฐ มีจำนวนมากมายืนยันดีว่าจะเกินกำลังสามารถของราชวงศ์พระร่วงที่จะสร้างสรรชนทุกหนทุกแห่งในระยะเวลาที่มีอำนาจปกครองอยู่ ๑๕๐ ปี น่าจะมีของก่อสร้างอยู่ก่อนบ้างแล้วไม่มากนักน้อย ความจริงไม่น่าจะมีปัญหาสงสัย เพราะศิลาจารึกกรุงสุโขทัยก็ระบุให้ทราบ เช่นกล่าวว่า พระเจ้ารามคำแหง กษัตริย์องค์ที่ ๓ โปรดให้ขุดพระบรมธาตุขึ้นมาสร้างพระสถูป (วัดช้างล้อม) เป็นที่บรรจุใหม่ในเมืองศรีรัชนาลัย เป็นต้น แสดงว่าสถูปพระบรมธาตุรายนั้นจะต้องมีประดิษฐานอยู่ช้านาน จนชำรุดทรุดโทรมลง ถ้าเป็นของเพิ่งแรกสร้างขึ้นในสมัยแผ่นดินพระเจ้าศรีอินทราทิตย์ผู้เป็นพระราชบิดา หากชำรุดชดพังคงกระทำเพียงชนปฏิสังขรณ์น่าจะเพียงพอ จริงอยู่ - ในตำนานพระปฐมเจดีย์ตอนที่เล่าเรื่องพระยาภาณุวงศ์ราชทรงสร้างพระปะโทมเจดีย์เมื่อ พ.ศ. ๑๑๙๙ ดังกล่าวไว้ในบทศิลปะแบบทวารวดีจะมีพุทธาพิงถึงชื่อเมืองโสเกทัย (สุโขทัย) ด้วย แต่ปัจจุบันก็ยังหาพบซากโบราณสถานอายุถึงสมัยนั้นยืนยันให้หาเชื่อถือได้ไม่ นอกจากเคยพบพระพุทธรูปยืนสมัยทวารวดีทำด้วยหินขนาดสูง ๓.๒๕ เมตร ในป่าเมืองสุโขทัยองค์เดียวเท่านั้น ซึ่งก็เป็นของทำถอดได้เป็นท่อน ๆ ง่ายต่อการขนเคลื่อนย้าย อย่างที่ได้นำมาเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงอาจจะไม่ใช่ของแรกสร้างขึ้นในเมืองสุโขทัยสมัยทวารวดีก็ได้ยากจะยึดถือเป็นหลักฐานยืนยันอายุบ้านเมืองแห่งนี้ อย่างไรก็ตามในอาณาจักรสุโขทัยมีเมืองหนึ่งข้างฝ่ายเหนือ คือ เมืองทุ่งยั้ง อยู่ริมแม่น้ำยมเก่าในอำเภอลับแลจังหวัดอุตรดิตถ์ ในเขตเมืองทุ่งยั้งนี้มีเมืองโบราณเก่าแก่

เมืองหนึ่งเรียกกันว่าเวียงเจ้าเงาะ กำแพงเมืองก่อด้วยดินกับแฉะ มีคูขางนอกขางใน กำแพงเมือง คูนอกกว้างราว ๘.๐๐ เมตร คูในกว้างราว ๓.๐๐ เมตรเศษ ที่เมืองนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ มีราษฎรครอบครองหนึ่งชุดหลุมปลูกเรือนพบเครื่องดัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ๆ หลายชิ้น เช่น มโหระทึก, หม้อ, กะทะ, ถ่าน้ำ, จอกขัน, พาน, ช้อน เป็นต้น และมอบให้แก่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร โดยเฉพาะมโหระทึกนั้นทางกรมโบราณคดีจัดเป็นของประเภทสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในวัฒนธรรมดองซอน มีแหล่งกำเนิดอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๓-๕ ที่ที่ติดตามศึกษาไม่ใช่ของฝีมือช่างจีน เชื่อว่าเป็นของฝีมือช่างไทยรวมทงของชนอื่น ๆ ที่พบปะพร้อมกันนั้นด้วย วัตถุดัมฤทธิ์ประเภทนี้เป็นของสำคัญจำพวกหนึ่ง ซึ่งอาศัยใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของบ้านเมืองที่มีอายุสูงกว่าพุทธศตวรรษที่ทวารวดี มโหระทึกเป็นเครื่องประโคมชนิดหนึ่งในกฎมณเฑียรบาลสมัยกรุงศรีอยุธยา กำหนดใช้ตีประโคมเฉพาะพระราชพิธีกับพระ อัครมเหสีในงานพระราชพิธีบางวาระเท่านั้น อาศัยอายุของมะโหระทึกและวัตถุอื่น ๆ เหล่านี้พออนุมานได้ว่าเวียงเจ้าเงาะ หรือ เมืองทุ่งยั้งเป็นบ้านเมืองอยู่แล้วในราวพุทธศตวรรษที่ ๔-๕ ทุ่งยั้งหรืออุตรดิตถ์เป็นท่าเด เมืองท่าสินค้าของภาคเหนือมาแต่โบราณกาล มีทางคมนาคมติดต่อขึ้นไปยังเมืองแพร่-น่าน-งาว-เชียงราย-เชียงแสน ได้เคยกล่าวมาว่าราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ นั้นกันอำเภอไทยอยู่แถวปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ หากเหนือระยะเวลานั้นขึ้นไปใกล้เคียงกับอายุเมืองทุ่งยั้งหรือเวียงเจ้าเงาะ ท้องที่บางตอนในจังหวัดพิจิตรกับอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลกยังมีได้ต้นเขินกลายเป็นทวารวดี คงเป็นลำน้ำใหญ่สายหนึ่ง คือแม่ปิง หรือ แม่พิง มีปากน้ำฝั่งตะวันตกอยู่ข้างใต้เมืองกำแพงเพชรแถวตงแสนปม อันเป็นทตงเมืองไตรตรึงส์ และปากน้ำฝั่งตะวันออกอาจจะอยู่แถวข้างใต้วัดจุฬามณี

จังหวัดพิษณุโลก หรือแถบบ้านตาราจ้งหวัดอุตรดิตถ์ก็ได้ เพราะมีชื่อตำบลปาก (น้ำ) พิงหลงเหลือเป็นพินัยอยู่ ๒ แห่ง ในตำนานถึงหนวติกุมารพงศาวดารล้านนาเล่าว่า ครองพระยาถึงหนวติราช เชอกษัตริย์ไทยเมือง แห่งอาณาจักรแกนหรือเทียนลงมาตั้งราชธานีอยู่ในท้องที่จังหวัดเชียงราย ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๕ มีชายอาณาจักรทางทิศใต้จับอาณาจักรลาวหรือละโว้ที่สมเด็จพระมิ่งค คือ ปากน้ำบึงประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเมื่อราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ พระเจ้าไชยสิริ เชื้อสายพระยาล้านนาถึงหนวติราช ต้องอพยพไพร่บ้านพลเมืองจำนวนมากทั้งเมืองไชยปราการ (อยู่ทางใต้เมืองเชียงราย) หลบหนีกองทัพกรุงพุกามลงมาตามเส้นทางเมืองงาว - น่าน - แพร่ข้ามแม่น้ำยมผ่านช่องเขาขาดหรือเขาคาย - ผ่านลานหอยในจังหวัดสุโขทัยมาตั้งภูมิลำเนาอยู่แถบปากน้ำบึงข้างใต้เมืองกำแพงเพชรประการหนึ่ง ลือว่า ประชาชนแถบกำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย ตลอดจนแพร่ - น่าน มีความสัมพันธ์สนิทชิดเชื้อกับชาวเชียงแสน เชียงรายอย่างยิ่ง อาจจะโดยเหตุนี้แม้จะมีศิลปแบบลพบุรี แบบอุทองเป็นพินัยอยู่บ้างแล้วในเขตสุโขทัย แต่เมื่อราชวงศ์พระร่วงเป็นใหญ่ขึ้น ประติมากรรมรุ่นแรก ๆ ของศิลปแบบสุโขทัยจึงปรากฏมีลักษณะเป็นแบบเชียงแสนอยู่มาก คือ

รุ่นแรก มีลักษณะเปลี่ยนแปลงมาจากพระพุทธรูปศิลปแบบเชียงแสน คือ ทรวดทรงพระวรกายที่อวบพวย่างเชียงแสนทำให้กลายเป็นสูงบาง วงพระพักตร์แทนที่จะอวบกลมกลายเป็นมนรี พระนาสิกโด่งสูงขึ้นกว่าแบบเชียงแสน ยอดพระเมตติยังคงเป็นบัวตูม วิจารณ์พระบาทนอกจากทำอย่างขัดสมาธิเพื่่อมมีท่าขัดสมาธิราบเพิ่มขึ้นอีกท่าหนึ่ง และในเวลารุ่นเดียวกันบางองค์มีอิทธิพลศิลปแบบลังกาเข้ามาผสมกับแบบเชียงแสน คือลักษณะอย่างที่เราเรียกกันว่าแบบวัดตะกวน อันการแพร่หลายของพระพุทธรูปสำริดที่ขัดการวมทั้งประติมากรรมและสถาปัตยกรรมที่เข้ามาสู่กรุงสุโขทัย

นั้น เชื่อกันว่าผ่านเข้ามาจากภาคใต้ คือเมืองนครศรีธรรมราชและกรุงอโยธยา ที่ว่ามาจาก
เมืองนครศรีธรรมราชนั้นจะไม่มีปัญหา เพราะข้อความในศิลาจารึกยืนยันอยู่แล้วว่า
“มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปฏิภนไตรหลวง มากกว่าปู่ครูในเมืองนี้ทุกคนลูกแต่
เมืองศรีธรรมราชมา” แต่ที่ว่าจากกรุงอโยธยาด้วยนั้นย่อมจะนำสงสัยอยู่ว่ากรุงอโยธยา
มีจริงหรืออย่างไร แม้จะได้กล่าวลำดับกษัตริย์และเวลารัชกาลไว้อย่างย่อๆ ในบทศิลปะแบบ
อุทองแต่ก็เป็นเรื่องราวที่เพิ่งตอบกันเผยแพร่เมื่อเร็ว ๆ นี้เอง * ที่จริงในสมัยราชวงศ์
พระร่วง มีข้อความพัวพันกับกรุงอโยธยาอยู่อย่างน้อย ๒ เรื่อง คือพระเจ้ารามคำแหง
เมื่อยังเป็นราชกุมาร ได้ลงไปศึกษาวิทยาการที่ละโว้เมืองลูกหลวงของกรุงอโยธยา
ปรากฏอยู่ในพงศาวดารตานาเรื่องหนึ่ง และพระภิกษุมหิทธิเขมของสุโขทัยในแผ่นดิน
พระเจ้าเลอไทย — พระเจ้าลิไทย คือ พระอโณมทัตส์กับพระสมณะเถรลงไปเล่าเรียน
พระพุทธศาสนาในกรุงอโยธยา ปรากฏในตำนานมรดคำสอนอีกเรื่องหนึ่ง จัดเป็น
หลักฐานล่อนหนึ่งยืนยันว่ากรุงอโยธยามีจริงและมีการศึกษาเจริญทางอาณาจักร
และพุทธจักรยิ่งกว่ากรุงสุโขทัยด้วย

พระพุทธรูปแบบสุโขทัยรุ่นนี้อายุอย่างต่ำควรอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๘

รุ่นกลาง พระพุทธรูปรุ่นนี้ เป็นแบบสุโขทัยบริสุทธิ์ คือมีลักษณะเป็นศิลปะ
ที่เนรมิตขึ้นใหม่จากแบบผสมหรือที่ลอกเลียนกันมา ศิลปินได้ถ่ายทอดอุดมคติชีวิตจิตใจ
อันบริสุทธิ์ของไทยลงในงานฝ่ายคำสอนด้วยศรัทธาสุดซึ้ง สามารถให้พิจารณาเห็น
เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการหลุดพ้นกิเลสตัณหาทางมวลของพระพุทธองค์ ลักษณะ
ของพระพุทธรูปทำพระวรกายกลมถึงสะดือคดงอ (จนชาวตะวันตกเข้าใจว่าพระ-
พุทธรูปสมัยสุโขทัยนี้เป็นรูปสตรีเพศ) วงพระพักตร์เป็นรูปไข่ พระนาสิกโค้งงุ้ม

* เรื่องกัมโพชนคร — อโยธยา — ตามพราณิก ของผู้เขียน

พระโขนงรู้ได้บ้าง พระชนกอดเป็นวงโค้งบรรจบกันที่ตงพระนาสิก พระเกศาทำ
กระหมวดกันหอยแหลมสูง ยอดพระเมตติเป็นแปดเหลี่ยม ตั้งชายยาวจรดพระนาภี
ปลายแฉกเป็นเขี้ยวตะขาบ ประมาณอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐. ในรุ่นนี้
ยังมีลักษณะแตกต่างออกไปอีก ๒ แบบ คือ แบบหนึ่งทำส่วนพระเศียรตอนบนค่อนข้าง
กว้างใหญ่ ตอนล่างแคบลงเล็กน้อย มักพบกันที่เมืองกำแพงเพชร จึงเรียกว่า แบบ
กำแพงเพชร อีกแบบหนึ่งทำทวนพระหัตถ์เต็มอกจนถึงนิ้ว เชื่อว่าเริ่มสร้างครั้งแรกใน
พระเจ้าลิไทย (พ.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๘๙๖)

รุ่นปลาย ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ลักษณะแสดงความบริสุทธิ์ และ
อัมเอบด้วยวิมุตติสุขอย่างมี ในพระพุทธรูปรุ่นกลาง คลายลงจนเกิดมีความแข็งกระด้าง
ขึ้นแทนที่ละนอย ๆ ในที่สุดเมื่ออิทธิพลของศิลปะแบบอยุธยาเข้าไปคลุกเคล้า ศิลปะเนรมิต
ของแบบสุโขทัยก็เลือนหายไป

ศิลปะแบบนครศรีธรรมราช ดำเนินขึ้นตามลำดับปรกณแล้วว่า เมื่อราว
พ.ศ. ๑๘๐๐ หรือ ค.ศ. ๑๓๕๗ พระเจ้าโหราราชกรุงสุโขทัยเสด็จประพาสเมือง
นครศรีธรรมราชและด้วยถาวรฝีมือของกษัตริย์นครศรีธรรมราช พระองค์ทรงได้
พระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งเรียกว่า พระพุทธลีลหิงคะมาจากประเทศลังกา พระเจ้า
โหราราชองค์นั้นนักโบราณคดีบางท่านว่าเป็นพระเจ้าศรีอินทราทิตย์กม เป็นพระเจ้า
รามคำแหงกม ในทฤษฎีกาหนดศักราชตามตำนานเชื่อว่า เป็นพระเจ้าศรีอินทราทิตย์
เพราะก่อน พ.ศ. ๑๘๒๐ นั้น พระเจ้ารามคำแหงยังมีได้ด้วยดีวิราชสมบัติและกษัตริย์
นครศรีธรรมราชคือ พระเจ้าจันทราทนต์แห่งราชวงศ์ปทุม พระพุทธรูปทวารวดี
โบราณนอกจากผ่านจากนครศรีธรรมราช ขึ้นมาสู่กรุงสุโขทัยแล้วในชั้นหลังต่อมาได้
ถูกขโมยเชิญไปประดิษฐาน ณ เมืองลำคัญ ๆ อีกหลายแห่งคือ พระนครศรีอยุธยา

เมืองกำแพงเพชร, เชียงราย, เชียงใหม่ อาจจะโดยเหตุที่ตกอยู่ใต้อำนาจเมืองโน้น
เมืองนี้ตามวาระต่างกัน ทำให้เกิดมีพระพุทธรูปดีหิ้งคดโดยลุ่มฤทธชน ๓ องค์
ซึ่งปัจจุบันองค์หนึ่งอยู่ในพระวิหารวัดพระสิงห์เมืองเชียงใหม่ เป็นพระพุทธรูป
ปางมารวิชัย ลักษณะฝีมือช่างแบบเชียงแสน นิยมเรียกกันว่า “พระสิงห์” องค์หนึ่ง
คือพระพุทธรูปดีหิ้งคดอยู่ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัด
พระนคร เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ลักษณะฝีมือช่างแบบสุโขทัย พระเศียรค่อนข้างมน
กลมกว้างคล้ายแบบพระพุทธรูปเมืองกำแพงเพชร อีกองค์หนึ่งอยู่ในหอพระดีหิ้งคด
ใกล้ศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ลักษณะฝีมือ
ช่างแบบนครศรีธรรมราช ทางภาคใต้นิยมเรียกกันว่า พระดีหิ้งคดหรือพระดียิง สรุปรว่า
ทั้งสามองค์มีลักษณะเป็นฝีมือช่างในประเทศไทย หากใช้ฝีมือช่างดังกล่าว ไม่อย่างใดก็ตาม
ในทิวเขากลางถึงลักษณะพระพุทธรูปแบบพระดียิง หรือฝีมือช่างแบบนครศรีธรรมราช
ต่อไป พระพุทธรูปแบบนี้จะมีความเก่าแก่พอที่จะอายุถึงขั้นไปถึงสมัยสุโขทัยพุทธรูป
ศตวรรษที่ ๑๘ แต่ส่วนมากที่ตรวจพบมีลักษณะคล้ายพระพุทธรูปแบบเชียงแสน
รูปคล้ายพุทธรูปศตวรรษที่ ๒๐ คือทำเป็นปางมารวิชัยขัดสมาธิเพชร วงพระพักตร์แบน
กว้างกว่าแบบเชียงแสน และพระโอษฐ์กว้างกว่าทำดั่งขมิ้นเป็นแผ่นใหญ่ มีหลาย
แตกซ้อนกัน ด้านเหนือพระเกศาเบี่ยงซ้าย ชายจีวรใต้พระเพลาหมักจีวร

ศิลปะแบบอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐) ในตอนท้ายบท
ศิลปะอยุธยา ได้ระบุว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ผู้สร้างพระนครศรีอยุธยาขึ้นริม
หนองโสน (บึงพระราม) เมื่อพ.ศ. ๑๘๘๓ นั้น เป็นกษัตริย์ครองอยู่ต่อโยชยาศรี
รามเทพนคร ราชธานีของอาณาจักรอยุธยามาก่อน และในอาณาจักรนั้นมี
ศิลปกรรมอยู่แล้ว ๒ แบบ คือ แบบลพบุรีกับแบบอยุธยา ฉะนั้นไม่เป็นปัญหาใด
ที่ลัทธิช่างทั้งสองจะไม่ตกทอดมาเป็นแบบอย่างในราชธานีใหม่ ดังประจักษ์พยานที่ได้

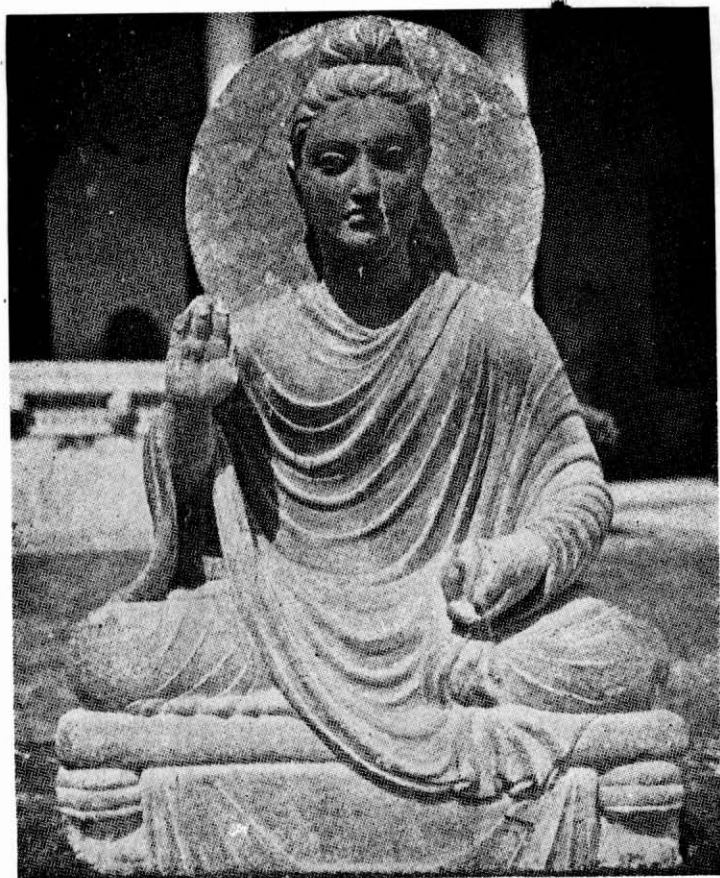
ตรวจค้นพบตามวัดวาอารามซึ่งสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เช่น วัดพระมหาธาตุ
 วัดราชบูรณะ เป็นต้น แต่ลักษณะฝีมือช่างกับวิธีการทำจะเป็นหล่อหรือปั้นก็ตาม
 ส่วนใหญ่คล้ายความปราณีตงดงามลงไปกว่าของกรุงราชธานีเดิมมาก หลังจาก
 อาณาจักรสุโขทัยตกเป็นประเทศของอาณาจักรอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระบรมราชา
 ธิราชที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๑ ถึงแผ่นดินสมเด็จพระนครินทราธิราช (พ.ศ. ๑๙๕๒-๑๙๖๗)
 มีเหตุการณ์ของบ้านเมืองที่ทำให้พระมหากษัตริย์ หรือเชื้อพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ต้อง
 เสด็จขึ้นไปยังหัวเมืองในเขตสุโขทัยหลายครั้ง จึงจะสิ้นพระทัยในความงดงามของ
 พระพุทธรูปแบบสุโขทัยจึงถอดถ่ายมาเป็นแบบอย่าง ในชั้นแรกอาจจะสร้างสรรแต่
 ประเภทองค์เล็ก ๆ เช่นพระพิมพ์ (จำพวกพระกำแพงศอก) ก่อน ถึงแผ่นดิน
 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๙๗๕ - ๒๐๓๑) นอกจากมีสายสัมพันธ์กับ
 ราชวงศ์สุโขทัยแล้วยังเสด็จไปประทับอยู่ ณ เมืองพิษณุโลกจนตลอดพระชนมายุเป็น
 เวลาถึง ๒๕ ปี คิปลินแห่งราชสำนักเมืองเหนือ เมืองใต้ย่อมจะต้องคลุกคลีแลกเปลี่ยน
 ความรู้กันและกัน ของฝ่ายใดมีธรรมเนียมเหนือกว่าก็มีอิทธิพลแทรกซึมเข้าอยู่ในของ
 อีกฝ่ายหนึ่ง ฉะนั้น ทางเมืองเหนือจึงเกิดมีพระพุทธรูปแบบสุโขทัยอย่างมีไว้พระศอก
 (เป็นเส้นเล็ก ๆ) อันเป็นสัญลักษณ์ของแบบอุ้มทอง ส่วนทางเมืองใต้เกิดมี
 พระพุทธรูปแบบอุ้มทองอย่างจงพระพักตร์ยาวรีเลียนแบบรูปไข่ของสุโขทัย ซึ่งในที่สุด
 ทรวดทรงของพระพุทธรูปแบบสุโขทัย ที่คล้ายความอ่อนหวานนุ่มนวลเกือบสิ้นเชิงแล้ว
 ก็กลายเป็นแบบอยุธยาอย่างแท้จริง นิยมสร้างกันมาจนพระนครศรีอยุธยาหมดสภาพ
 เป็นราชธานี อย่างไรก็ดีในตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏว่าชอบสร้างพระพุทธรูป
 เลียนแบบอุ้มทองด้วยหินทราย แต่มีพระศอกที่ขอบพระนลาฏเป็นเส้นกลมเล็กกว่าแบบ
 ของเดิม กับมีรอยจำหลักสักทิมพระโอษฐ์ขึ้น (พรายปาก) ด้วยอย่างหนึ่ง และ
 อีกอย่างหนึ่งชอบสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องกันมาก

ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี (พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕) เนื่องจากมีระยะเวลาสั้นเพียง ๑๕ ปี ลักษณะฝีมือช่างยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากแบบอยุธยา นักทางการโบราณคดีจึงอนุมานได้ว่าในศิลปะแบบอยุธยา

ศิลปะแบบรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ ๒๕ มาถึงเวลาปัจจุบัน) นับตั้งแต่พระนครศรีอยุธยาตั้งสภาพเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ มาจนถึงเมืองธนบุรีเป็นนครหลวงแทน และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ รวม ๑๕ ปี เป็นเวลาที่สั้นเกินไปที่จะมีศิลปะรูปแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้น ฉะนั้น พระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๑ เช่น พระประธานปูนปั้นในพระวิหารและพระอุโบสถวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดพระนคร จึงยังมีลักษณะคล้ายแบบอยุธยาตอนปลาย แต่ส่วนใหญ่ในรัชกาลนี้ทรงมีพระราชศรัทธาให้เชิญพระพุทธรูปโบราณทั้งที่ตั้งและชำรุดในกรุงศรีอยุธยากับตู้โขนย้ายมาซ่อมแต่งประดิษฐานไว้ตามพระอารามต่าง ๆ เช่น วัดพระเชตุพน เป็นต้น บรรดาพระราชวงศ์านุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก็ดำเนินตามพระราชปราปรณา คือ เก็บขนไปประดิษฐานยังวัดวาอารามที่สร้างขึ้นในสกุลวงศ์ของตน นับเป็นบุญกุศลแก่องค์การศิลปกรรมประวัติศาสตร์ และโบราณคดีในยุคปัจจุบันอย่างฉับพลัน ฉะนั้นแล้วอาจจะเหลือแต่พระพุทธรูปประติมากรรมขนาดเล็กที่ได้นำไปให้ศึกษาหาความรู้ดังที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๒ ที่ ๓ เป็นเวลานานพอที่จะถือว่างุดของกรุงรัตนโกสินทร์มีความเจริญกว้างขวางขึ้นแล้ว การสร้างพระพุทธรูปในรัชกาลนี้จึงปรากฏว่ามีมากมายอยู่ทั่วทุกแห่งและเครื่องประดับ ส่วนของพระพักตรนั้นขาดคุณสมบัติทางจิตใจ กล่าวคือเป็นรูปหุ่นไป พระพุทธรูปที่นั่นบดเป็นแบบอย่างโดยทั่วไปในรัชกาลนี้เห็นจะได้แก่ชุดพระปางต่าง ๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างขึ้น ๔๐ องค์ เวลา

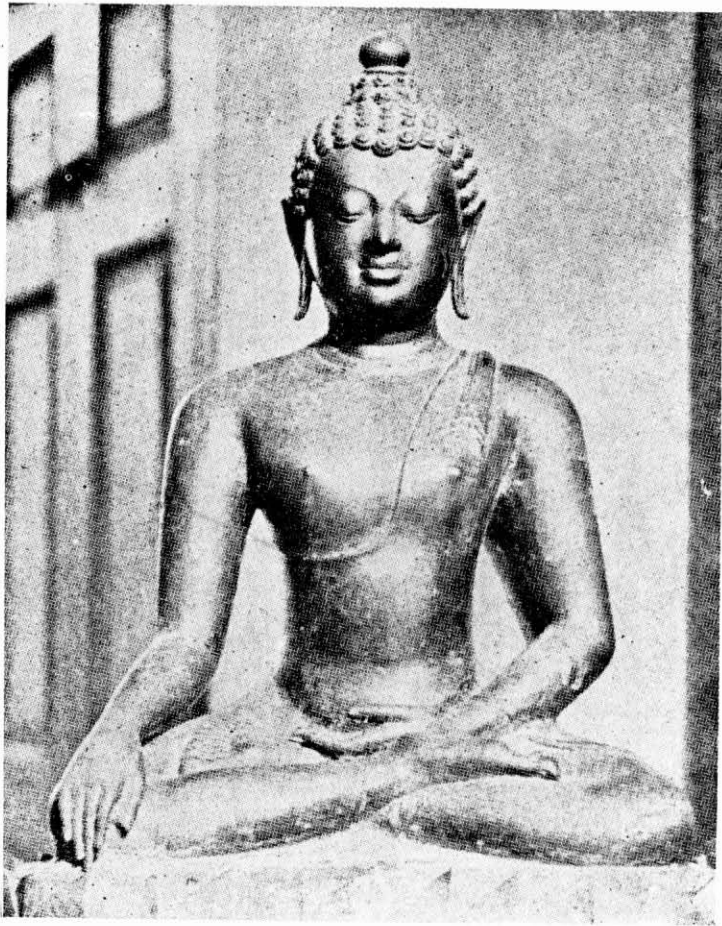
ประดิษฐานอยู่ในหอราชกรมานุสรณ์ และหอราชพงศานุสรณ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กับพระประธานอีก ๔ วัด คือ วัดราชโอรส วัดสุทัศน์ วัดราชนาคและวัดเฉลิมพระเกียรติ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างวัดเบญจมบพิตร โปรดให้จำลองพระพุทธรูปราชเมืองพิษณุโลกหล่อเป็นพระประธาน และให้รวบรวมพระพุทธรูปแบบสมัยต่าง ๆ ในประเทศไทยกับแบบพระพุทธรูปประเทศอื่น ๆ มาตั้งไว้ที่พระระเบียงวัดเบญจมบพิตร แด่นั้นมีการเลือกหาและแก้ไขแบบอย่างพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นใหม่นิยามตามลักษณะพระพุทธรูปเหล่านั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ เนื่องในงานฉลองครบ ๒๕ พุทธศตวรรษในประเทศไทย คณะกรรมการจัดงานฯ ได้มอบให้ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี แห่งมหาวิทยาลัยศิลปากร จัดการปั้นพระพุทธรูปแบบอย่างองค์หนึ่งในแบบปางลีลาของศิลปสุโขทัย แก้ไขลักษณะให้มีลักษณะจริงอย่างธรรมชาติมากกว่าความคิดประดิษฐ์อย่างเช่นแบบสุโขทัย โดยรักษาทุทธลักษณะสำคัญบางประการ เช่น พระเกตุมาลา มีรัศมีเป็นเปลวเพลิง ไตรจวรมีวรยอยอย่างผ้าพับ เป็นต้น ว่าโดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ ลักษณะของพระพุทธรูปพอจะเรียกว่าสมัยรวมแบบประติมาโบราณก็ได้ คือ มีการสร้างเลียนแบบทุกแบบอย่างดังได้พรรณนามา.

มานิต วลัลิโกตม

๑. พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา ^{๔๔} สมอข้างคันธาระ

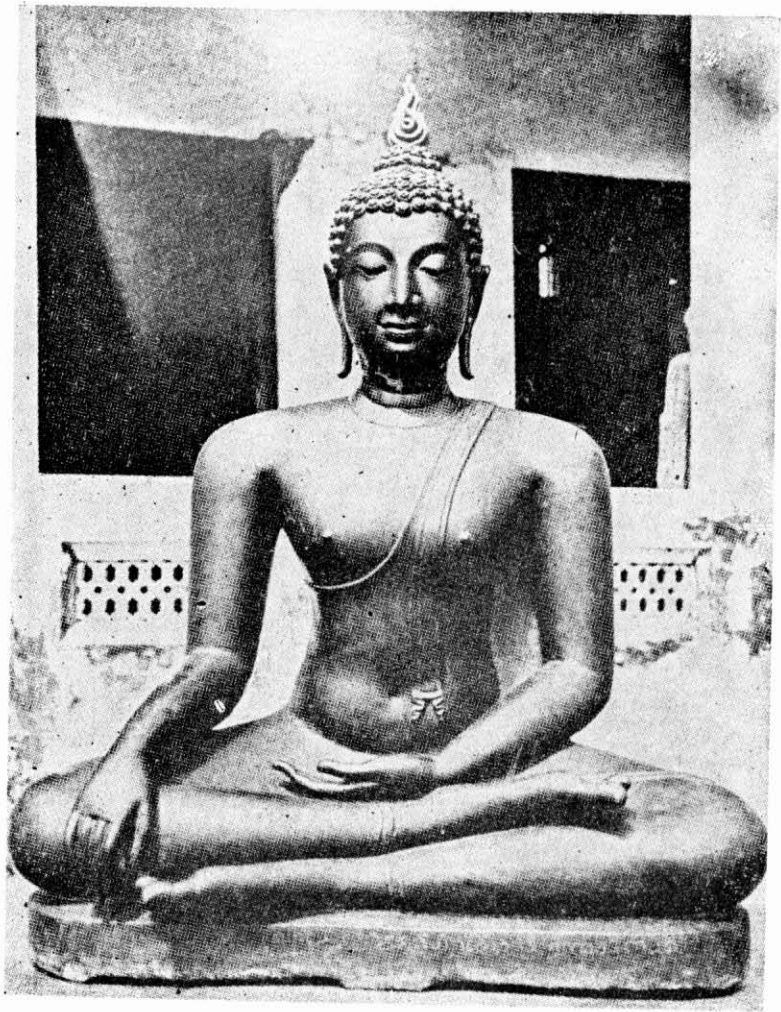
ภาพถ่าย : นายนุ่ม เหมะรัต

๕. พระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยเชียงแสน

๑๐. พระพุทธปรปางมารวิชัย สมัยลู่ทอง

๑๑. พระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย

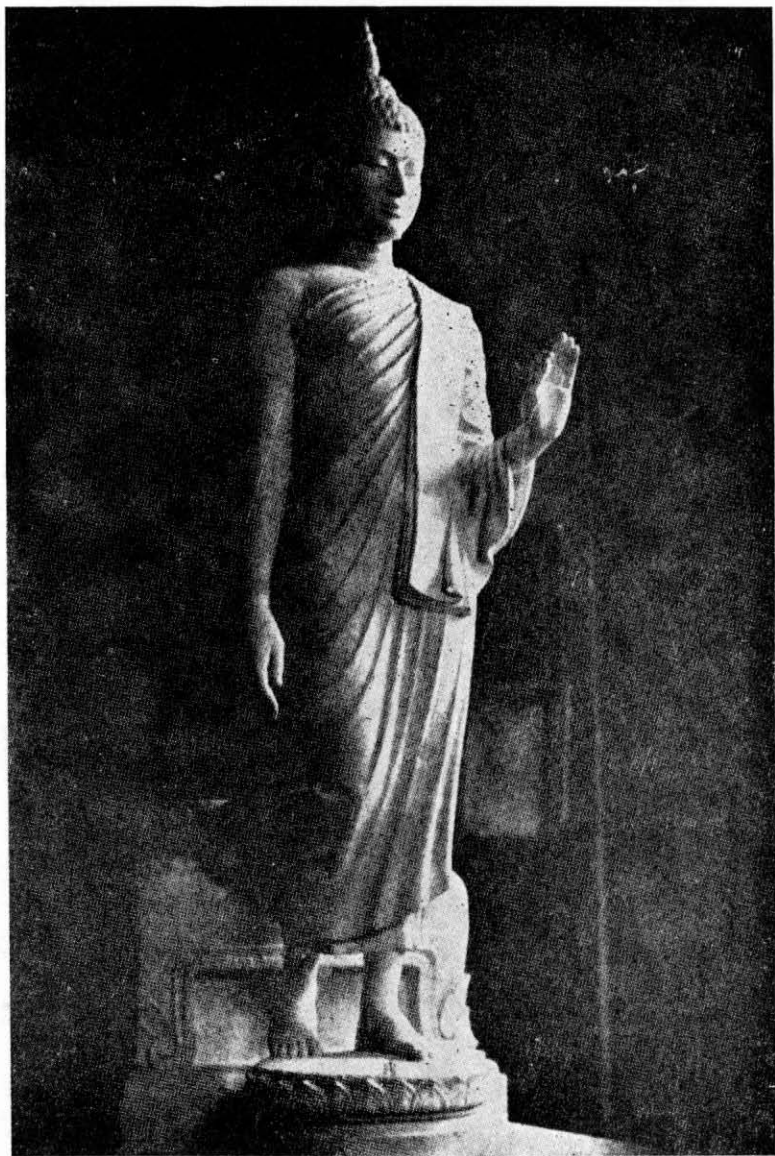
๑๑. ก. พระพุทธรูปปางลีลา สมัยสุโขทัย

๑๒. พระพุทธรูปปางมารวิชัย สืบต่อช่างนครศรีธรรมราช

๑๓. พระพุทธรูปปางประทานอภัย สมัยอยุธยา

๑๔. พระพุทธรูปปางแสดงจากดาวดึงส์ สมัยรัตนโกสินทร์

๒. พระพุทธรูปปางประทานพร ^{๕๕} สมอช้างอมรวค ^{๕๕}

๓. พระพุทธปางประทานพร ^{๔๔} สมอช้างคุดตะ

๔. พระพุทธรูปปางประทานพร สมอช้างป่าละ

๕. พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศีรษะช่างแบบโปลันนุระ

๖. พระพุทธรูปยืน สมอช้างสมัยทวารวดี

๗. รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร สมัยศรีวิชัย

๗. ก. พระพุทธรูปนาคปรก สมัยศรีวิชัย

๔. พระพุทธปรมาศปรก สมัยลพบุรี

เรื่องน้ำรู้เกี่ยวกับไต

พ.ท. นายแพทย์ ชนะ แยมบุญเรือง

กองอายุรกรรม ร.พ. พระมงกุฎเกล้า

ในสหรัฐอเมริกาโรคไตเป็นต้นเหตุที่ทำให้คนตายเป็นอันดับที่ ๔ จึงนับได้ว่ามีความสำคัญมาก ในประเทศเราเข้าใจว่าคงมีผู้ป่วยด้วยโรคไตไม่น้อย ท่านคงจะได้ยินข่าวการตายของญาติมิตรด้วยโรคนี้เสมอๆ ทั้งนี้เพราะไตเป็นอวัยวะสำคัญและทำงานร่วมกับอวัยวะอื่นของร่างกาย เช่น หัวใจ ปอด ตับ เป็นต้น เมื่อผู้ป่วยที่เป็นโรคอื่นเข้าระยะอันตรายของโรคมักจะพบว่าไตไม่ทำงานเข้าแทรกทำให้ผู้ป่วยคนนั้นถึงแก่กรรมเร็วขึ้น ด้วยเหตุฉะนั้น การที่รู้เกี่ยวกับไตไว้บ้าง คงจะทำให้ท่านสบายใจขึ้น และรีบรักษาตัวเสียก่อนที่จะสายเกินไป

ไตมีหน้าที่อย่างไร

คนปกติมีไต ๒ ข้าง อยู่ทางขวาและซ้ายของเส้นเลือดแดงใหญ่หรือกระดูกสันหลังในระดับชายโครง ไตรูปร่างคล้ายเมล็ดถั่ว ข้างหนึ่งหนักประมาณ ๑๒๕-๑๗๐ กรัม (ขนาดใกล้เคียงกับไตหมู) ไตทั้งสองข้างจะติดอยู่กับผนังช่องท้องด้านหลัง แต่อยู่นอกเยื่อช่องท้อง หน้าที่ส่วนใหญ่อำคัญของไต คือ

๑. การกรองของเสียออกจากเลือด

๒. การดูดซึม น้ำตาล โปรตีนและเกลือแร่บางชนิดกลับเข้าสู่ร่างกาย

๓. การขยับถ่ายของเสียออกจากร่างกาย
๔. รักษาภาวะกรด - ด่าง ของเลือด
๕. สร้างสารควบคุมความดันโลหิต และสารที่ช่วยในการสร้างเม็ดเลือดแดง

♣ บัสดำจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

บัสดำจะคือน้ำปนของเสียซึ่งถูกไตขยับถ่ายออกจากเลือด เลือดจะหมุนเวียนไหลผ่านเข้าสู่ไตและถูกกรองออกมาเป็นน้ำประมาณวันละ ๑๗๐ ลิตร แต่ไตสามารถดูดซึมน้ำกลับไปได้ประมาณวันละ ๑๖๘.๕ ลิตร คงออกมาเป็นบัสดำจะประมาณวันละ ๑.๕ ลิตร เท่านั้น ดังนั้นถ้ามีน้ำน้อยจำนวนน้ำที่ถูกกรองออกมาจะน้อย แต่การดูดซึมน้ำกลับเท่าเดิม บัสดำจะก็จะออกน้อย

คนเราจะมีไตเพียงข้างเดียวได้หรือไม่

คนเราอาจมีไตข้างเดียวได้ถ้าไตนั้นปกติ การมีไตข้างเดียวอาจเป็นมาแต่กำเนิด หรือเกิดโรคไตเสียไปข้างหนึ่ง หรือผ่าตัดไตออกไปข้างหนึ่งเพราะเป็นโรคหรือบริจาคแก่ผู้อื่น ไตข้างที่เหลือจะสามารถทำงานชดเชยได้โดยทำงานเพิ่มขึ้น ดังนั้นไตข้างนั้นจะโตขึ้นเล็กน้อย คนที่มีไตข้างเดียวจะต้องระวังรักษาสุขภาพให้ดี อย่าให้ไตเกิดเป็นโรคได้

การปวดหลังแสดงว่าเป็นโรคไตใช่หรือไม่

มีคนส่วนมากเข้าใจผิดว่า ถ้าปวดหลังแสดงว่าเป็นโรคเกี่ยวกับไต ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะได้รับความเข้าใจมาจากการโฆษณาขายยา เพาท์พบมาพวกที่ไปปวดหลังมักจะปวดตรงกลางกระดูกสันหลัง หรือข้างเอียง และต่ำลงมาบริเวณก้นกบ ร่วมกับการมีบัสดำจะน้อยและข้นเหนียว นอกจากนั้นมักจะให้ประวัติว่าทำงานมาก ขับ

รถยนต์ จักรยานยนต์ วันละหลายชั่วโมง งานยุ่งจนดึมนานๆ และพักผ่อนไม่เพียงพอ ซึ่งอาการมักจะเกิดจาก กระตุน และกล้ามเนื้อ หลังอับเสบมากกว่า เมื่อให้พักผ่อน กินยาแก้ปวด และดื่มน้ำมากๆ อาการปวดหลังจะดีขึ้น การตรวจข้อต่อมักจะไม่มีพบสิ่งผิดปกติ

ส่วนโรคไตทำให้ปวดหลังและพบบ่อยได้แก่

๑. นิ่วในไตหรือท่อไตใหญ่ มักจะปวดข้างเดียวและร้าวลงไปที่หน้าขา การปวดจะปวดมากจนต้องอั้นอั้นแตก เพราะก้อนนิ่วไปอุด พอก้อนนิ่วหลุดอาการปวดก็หายไป

๒. ไตอักเสบรุนแรงทำให้ไตบวม มีเลือดคั่ง เกิดปวดสีข้างตื้อๆ มักจะเป็นทั้ง ๒ ข้าง ตรวจข้อต่ออาจพบเม็ดเลือดและไขขาว

๓. ไตหย่อน มักเป็นมาแต่กำเนิด ปกติไตของคนเราจะยึดติดกับผนังลำตัวด้านหลังค่อนข้างแน่น ในคนที่ไตหย่อน ไตจะแกว่งไปตามการเคลื่อนไหว ทำให้เกิดการบิดหรืออับที่ขั้วไตเกิดการปวดได้ มักพบเป็นข้างเดียว

ไตสร้างฮอร์โมนทางเพศหรือ

มีบางคนเข้าใจว่าถ้าความรู้สึกทางเพศเสื่อมแสดงว่าเป็นโรคไต และควรหายาบำรุงไตมากิน เพื่อให้ความรู้สึกทางเพศกลับดีขึ้น ซึ่งพบว่าไม่เป็นความจริง ไตมีหน้าที่สร้างสารควบคุมความดันโลหิตและสร้างเม็ดเลือดแดง ผู้ป่วยเป็นโรคไตเรื้อรังร่างกายจะอ่อนแอทำให้ความรู้สึกทางเพศลดไปเอง โรคที่ทำให้ความรู้สึกทางเพศเสื่อมมี โรคเบาหวาน โรคประสาทเครียดพักผ่อนไม่เพียงพอ และโรคเรื้อรังอื่นๆ

การมีบัลลวาระขึ้นแสดงว่าเป็นโรคไตหรือไม่

ปกติคนเราจะถ่ายบัลลวาระลงโถส้วมหรือพื้นดิน การดูความขุ่นได้จากถ่ายบัลลวาระกำลังถ่ายนั้นบอกอยาก นอกจากจะบอกสีเข้มมากน้อยเท่านั้น คนที่ตั้งเกตุว่าบัลลวาระขุ่นมักจะเป็นพวกที่ถ่ายได้กระโถนหรือกระบอกตงทงใดค้างคั้น เมื่อมาดูตอนเช้าจะพบบัลลวาระขุ่นเป็นตะกอนมากมายทำให้เข้าใจว่าเป็นโรคไต ซึ่งนับว่าเป็นการเข้าใจผิด ทั้งนี้เพราะบัลลวาระที่ตงทงใดเป็นชั่วโมง จะถูกเชื้อโรคในอากาศเข้าทำปฏิกิริยาเกิดตะกอนขุ่นคล้ายขุ่น คนพวกนี้ถ้าได้บัลลวาระถ่ายใหม่ ๆ มาตรวจมักจะพบว่าได้ปกติ โรคไตจะทำให้เกิดบัลลวาระขุ่นได้แก่การมีอัสคเป็นหนองในทางเดินบัลลวาระ ตั้งแต่ท่อบัลลวาระขึ้นไปจนถึงกรวยไต ซึ่งผู้เป็นโรคนี้มักจะมีอาการรุนแรงอื่น ๆ ร่วมด้วย อีกโรคหนึ่งได้แก่โรคนี้วในทางเดินบัลลวาระ ซึ่งบางครั้งก่อนนี้อาจจะเคยเป็นผดเล็ก ๆ คล้ายผดชอล์กออกมาในบัลลวาระ

การถ่ายบัลลวาระออกจำนวนมากเป็นโรคไตหรือไม่

การที่คนเรามีบัลลวาระออกจำนวนมากแสดงว่าไตทำงานขับถ่ายได้ดี และผู้นั้นคนมาพอเพียงคนปกติจะบัลลวาระวันละ ๑๐๐๐ - ๑๕๐๐ ซี.ซี. คนที่ถ่ายบัลลวาระมากกว่าจำนวนนี้อาจเกิดจากโรคดังต่อไปนี้

๑. โรคเบาหวาน มีบัลลวาระมากกว่า ๒ ลิตร ต่อวัน คีมนานาและอินเฟดัยเกิดจากการมีน้ำตาลในเลือดสูง และน้ำตาลถูกขับถ่ายออกทางไต น้ำตาลที่ออกมาทางไตจะดึงน้ำออกมาด้วยารักษาเบาหวานดชน อาการนี้จะหายไป

๒. โรคเบาจิต เกิดจากความพิการในสมองที่ไม่สามารถสร้างฮอร์โมนซึ่งควบคุมการดูดซึมน้ำกลับ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วว่า น้ำส่วนใหญ่นี้จะถูกดูดซึมกลับที่ไต

ภายใต้การควบคุมของฮอร์โมน เมื่อขาดฮอร์โมนน่าจะถูกขับออกมา ผู้ป่วยอาจจะ มีบัสต์สาว่วันละ ๑๐-๒๐ ดีตร และต้องดื่มน้ำมากเช่นกัน

๓. โรคจิตประสาทบางชนิด ชอบดื่มน้ำมาก จึงถ่ายบัสต์สาวะมาก พวกนี้ อาจจะแยกออกจากโรคเบาจิตโดยไม่ยาก

บัสต์สาวะออกน้อยเป็นโรคไตใช่หรือไม่

จำนวนบัสต์สาวะจะขึ้นอยู่กับจำนวนน้ำดื่ม เหนือ และน้ำที่สูญเสียทางอื่น ดังนั้น ในคนปกติที่ดื่มน้ำน้อย นักกีฬาที่เสียเหงื่อ ในผู้ป่วยที่ท้องร่วงหรืออาเจียนอย่างรุนแรง จะเกิดภาวะบัสต์สาวะออกน้อยกว่าปกติได้ แต่มักไม่น้อยกว่า ๕๐๐ ซี.ซี. ต่อวัน ใน ผู้ป่วยที่เป็นโรคไตถ้ามีบัสต์สาวะออกน้อยหรือไม่มีเลย มักจะพบว่ามีอาการบวมตามหน้า ลำตัว และอาการเหนื่อยง่าย ขี้ดอกรวมด้วย เป็นเครื่องแสดงว่าเข้าระยะอันตราย

การถ่ายบัสต์สาวะปนเลือดสีแดง

ที่พบได้บ่อยมักจะเกิดจากกระเพาะบัสต์สาวะอักเสบเป็นแผล ไตอักเสบเฉียบพลัน หรือในไต วัณโรคไต มะเร็งที่ไต มะเร็งในกระเพาะบัสต์สาวะเองหรือที่รุกรานมาจาก อวัยวะใกล้เคียง เช่น มดลูก ทวารหนัก ถือว่ามีความสำคัญมากควรรีบไปปรึกษา แพทย์

การถ่ายบัสต์สาวะบ่อยๆ ครั้งละเล็กน้อยจะเป็นโรคไตหรือไม่

อาการเช่นนี้มักจะพบในคนที่ เป็นโรคประสาทไว หงวนหัวง่าย ประสาท เครียดมีความทุกข์กังวล ยิ่งถ้าเป็นเวลากลางคืนขณะนอนไม่หลับจะยิ่งชัดเจน ในเด็ก วัยเข้าเรียนอาจจะพบอาการเช่นนี้ได้ระยะหนึ่ง โดยเกิดจากการหงวนหัวทางประสาท

โรคที่ทำให้ถ่ายบัสต์สาวบ่อยขึ้นเกี่ยวข้องกับทางเดินบัสต์สาวที่พบบ่อยได้แก่ ท่อ
บัสต์สาวอักเสบ กระเพาะบัสต์สาวอักเสบ โดยเฉพาะบริเวณหูด นี้ในกระเพาะ
บัสต์สาว ส่วนใดมักจะไม่มีอาการผิดปกติ

เด็กโตที่ถ่ายรดท่อนอนเป็นโรคไตใช่หรือไม่

เด็กที่เป็นเช่นนี้มักพบว่าเกิดจากประสาทท่อน้ำไขสันหลังบกพร่อง ถ้าเหตุอาจจะเป็น
เพราะ เด็กกลัวผี กลัวความมืด ตัวมอยู่ไกล กังวลเรื่องทางโรงเรียน ผันผวน
ทำให้ถ่ายรดท่อนอน เรามักจะไม่ค่อยพบในเด็กที่มีสุขภาพจิตดีและมีระเบียบวินัย แต่
มีผู้รายงานว่าเด็กที่ถ่ายรดท่อนอน อาจเกิดจากกรวยไตอักเสบเรื้อรังได้

การตรวจพบไข่ขาวในบัสต์สาวสำคัญอย่างไร

ไข่ขาวหรือแอลบูมินปกติจะพบมีอยู่ในเลือด มีหน้าที่อุ้มนำเอาไว้ในเส้นเลือด
ถ้าพบไข่ขาวจำนวนมากในบัสต์สาว หมายถึงว่าผนังของเส้นเลือดฝอยในไตเสีย ไข่ขาว
จึงหลุดออกมาได้แสดงว่าเป็นโรคไต แต่ในบางครั้งเราอาจจะพบไข่ขาวจำนวนเล็กน้อย
ในบัสต์สาวของคนปกติได้ ซึ่งไข่ขาวนั้นมักจะมาจากน้ำเมือกในท่อบัสต์สาว กระเพาะ
บัสต์สาว หรือจากช่องคลอด

การบวมกับโรคไต

อาการบวมเป็นอาการสำคัญของโรคไต ทั้งนี้เพราะไตมีหน้าที่ขับน้ำ เมื่อ
ไตพิการก็จะเสียหน้าที่ทำให้เกิดน้ำคั่งในร่างกาย ซึ่งแสดงออกมาโดยการบวม
ลักษณะการบวมอาจจะมากน้อยแล้วแต่ชนิดและระยะของโรคไต ในระยะที่เป็นโรคไต
อักเสบเฉียบพลันการบวมมักจะไม่มาก และสังเกตเห็นได้ชัดที่หนังตา - ใบหน้า คอ
และลำตัว ส่วนในระยะที่เป็นโรคไตเรื้อรังมักจะบวมส่วนล่าง เช่น ข้อมือ ขา เท้า

และอันตราย ที่เป็นเช่นนั้นเพราะในโรคไตเรื้อรังร่างกายสูญเสียโซเดียมไปเป็นเวลานาน ทำให้โซเดียมในเลือดต่ำ น้ำในเส้นเลือดจะซึมออกมาอยู่ใต้ผิวหนัง โดยเฉพาะที่ช่องว่างของร่างกาย เราอาจจะพบผู้ป่วยที่บวมจากการมีโซเดียมในเลือดต่ำในโรคอื่น ซึ่งมีได้ปกติ เช่น โรคตับ โรคโลหิตจาง โรคขาดอาหาร ในผู้ป่วยที่มีการบวมอาจจะเกี่ยวข้องกับรอบประจำเดือน ซึ่งควบคุมโดยฮอร์โมนเพศ

โรคไตเกิดขึ้นได้อย่างไร

โรคไตมีหลายชนิดขึ้นอยู่กับส่วนของไตเกิดพยาธิสภาพ และต้นเหตุที่ทำให้เกิดโรคนั้นแตกต่างกันออกไป เพื่อที่จะให้เข้าใจโรคไตง่ายขึ้น จึงขออธิบายส่วนต่าง ๆ ภายในไตและการทำงานให้ทราบโดยย่อดังนี้

๑. ส่วนที่เป็นเนื้อ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของไต ทำให้เราเห็นเป็นรูปร่างขึ้นมา เนื้อไตจะเป็นที่อยู่ของเส้นเลือดแดง กลุ่มเส้นเลือดฝอย ท่อไตเล็ก และท่อรวมปัสสาวะ

๒. ส่วนที่เป็นกลุ่มเส้นเลือดฝอย มองดูด้วยตาเปล่าจะเห็นเป็นจุดแดง ขนาดปลายเข็มหมุดอยู่ตรงริมนอกของเนื้อไต กลุ่มเส้นเลือดฝอยนี้มีประมาณ ๑ ล้านอันในไต ๑ ข้าง มีหน้าที่สำคัญคือ กรองน้ำ และของเสียออกจากเลือด

๓. ส่วนที่เป็นท่อไต มีลักษณะคดไปมาติดต่อกับน้ำและของเสียจากกลุ่มเลือดฝอยมายังท่อปัสสาวะ มีหน้าที่ดูดซึมน้ำกลับเข้าสู่เส้นเลือดและขับของเสียรวมกับน้ำบางส่วนของออกมาเป็นปัสสาวะ

๔. ส่วนกรวยไต อยู่บริเวณขั้วไตรูปร่างคล้ายกรวยด้านปากกว้างจะเป็นส่วนที่รับปัสสาวะจากท่อรวมปัสสาวะทั้งหมดภายในเนื้อไต แล้วรวบรวมปัสสาวะส่งผ่านท่อไตไปยังกระเพาะปัสสาวะ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโรคไตเกิดขึ้นได้ จะต้องมีการเสียของส่วนหนึ่งส่วนใดหรือ
พร้อมกันหลายส่วนภายในไต

**โรคไตมีอาการสำคัญอย่างไร สาเหตุเกิดจากอะไร จะมีวิธีป้องกันและรักษา
ได้หรือไม่**

ดังนั้นได้กล่าวแล้วว่าโรคไตมีหลายชนิด ถ้าเหตุที่ทำให้เกิดโรคและอาการ
แสดงจึงแตกต่างกันออกไป จะขอกล่าวเฉพาะที่สำคัญและพบบ่อย

โรคกรวยไตอักเสบ

เกิดจากการติดเชื้อที่พบบ่อย คือเชื้อแบคทีเรีย พบในผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย
เพราะผู้หญิงมีท่อปัสสาวะสั้น และท่อปัสสาวะเปิดรวมอยู่ในบริเวณปากช่องคลอด เชื้อ
โรคเข้าสู่กระเพาะปัสสาวะง่าย ปกติที่ผิวหนังและในปัสสาวะคนปกติก็มีเชื้อแบคทีเรีย
อยู่ การกระแทกกระเทือน การมีปัสสาวะคั่ง การเป็นโรคเบาหวาน การมีร่างกาย
อ่อนแอ จะทำให้เชื้อโรคเหล่านั้นแพร่ตัวลงตามจากกระเพาะไปสู่กรวยไตโดยตรง
นอกจากนั้นเชื้อแบคทีเรียจากแผล หรือการอักเสบที่ส่วนอื่นของร่างกายอาจจะไปสู่
กรวยไตได้โดยทางกระแสเลือดและน้ำเหลืองซึ่งพบไม่บ่อยนัก

อาการสำคัญของโรคนี้ คือ

๑. ไข้สูง อาจมีหนาวสั่น ปวดหัว อาเจียน
๒. ปัสสาวะขุ่น เมื่อตรวจปัสสาวะจะพบเม็ดเลือดขาวมาก
๓. ปัสสาวะออกน้อยลง
๔. บางรายมีปวดหลังและข้าง หรือปวดท้อง

การป้องกัน

๑. คั้นน้ำให้มากประมาณวันละ ๑๕๐๐ - ๒๐๐๐ ซี.ซี. เพื่อให้มี
บัลลัจะมากพาเอาเชื้อโรคออกไป
๒. ป้องกันการมีบัลลัจะคง เช่น อย่ากลนบัลลัจะนานเกินควร ผ่าตัด
คอมพิวเตอร์หนักทีใดในผู้ชาย ฯลฯ
๓. อย่างสวนบัลลัจะโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคายสวน
บัลลัจะไว้นานเพราะจะนำเชื้อโรคเข้าไป
๔. ควบคุมน้ำตาลในเลือดและบัลลัจะให้ดี ถ้าเป็นโรคเบาหวาน

การรักษา

โรคนี้รักษาให้หายได้ แต่มันโอกาสกลับเป็นได้อีกทุกเมื่อ

โรคเนื้อไตอักเสบ

มักจะเกิดร่วมกับโรคกรวยไตอักเสบ เพราะเชื้อโรคจากกรวยไตลุกลามไป
ยังเนื้อไตได้ง่าย อาการต่าง ๆ ก็คล้ายกับโรคกรวยไตอักเสบ ในระยะต้นไตจะบวม
ขึ้นเล็กน้อย ถ้ารักษาไม่ถูกต้องจะเข้าระยะเรื้อรัง โดยไตจะเหี่ยวเล็กจนมีพังพืดเกิด
ขึ้นที่เนื้อไต ทำให้เส้นเลือดและท่อไตเล็กที่อาศัยอยู่ปิดเบียดเสียหน้าที่ไป โรคเนื้อไต
อักเสบนั้นมักจะค่อยเป็นค่อยไปกว่าจะรู้ตัวเข้าระยะเรื้อรัง เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดโรค
ความดันโลหิตสูงและไตวาย โรคนี้อาจจะพบได้ในผู้ป่วยที่เป็นโรคเกาต์โดยที่เกล็ด
ยูเรทมาตกตะกอนอยู่ในเนื้อไตทำให้เกิดเนื้อไตอักเสบ

โรคไตอักเสบ

ความจริงควรจะเรียกว่าโรคกลุ่มเส้นเลือดฝอยอักเสบ เพราะการเปลี่ยนแปลง
 อยู่กัน โรคไตอักเสบระยะเฉียบพลันมักจะเป็นในเด็กทั้งหญิงและชายเท่า ๆ กัน
 เด็กมักมีอาการไอ เจ็บคอ เป็นไข้ น้ามูก่อน และเด็กที่เป็นโรคนี้จะเป็นพวก
 ที่มีการแพ้หรือไวเกินต่อเชื้อแบคทีเรียชนิดหนึ่งซึ่งทำให้เกิดคออักเสบ ทำให้เกิดการ
 อักเสบที่กลุ่มเส้นเลือดฝอยด้วย ดังนั้นจึงไม่อาจกรองน้ำและของเสียออกได้ เกิด
 การบวม หอบเหนื่อยเพราะมีน้ำคั่งชายปอด ความดันโลหิตสูงตามมา

อาการสำคัญ

๑. มีไข้ ไอ เจ็บคอ
๒. บัสสาวะน้อย อาจเป็นสีน้ำตาลเนือสัด
๓. บวมที่หนังตา ใบหน้า และตามตัวเล็กน้อย บางรายไม่บวมชัดเจน

เพียงดูผิวต้ง

๔. ความดันโลหิตสูง
๕. พบเชื้อขาวในบัสสาวะเล็กน้อย

การป้องกัน

สมัยนิยมยาปฏิชีวนะดี ทำให้อัตราการตายของผู้ป่วยโรคไตอักเสบเฉียบ
 พลันน้อยมาก คือน้อยกว่าร้อยละ ๑ ส่วนใหญ่คือร้อยละ ๘๐ จะหายเป็นปกติ ที่
 เหลือประมาณร้อยละ ๘ เข้าสู่ระยะไตอักเสบเรื้อรัง การที่เกิดไตอักเสบเรื้อรังนี้อาจ
 จะเป็นเพราะการรักษาไม่ถูกต้อง หรือเป็นเพราะผู้ป่วยไม่มีการเจ็บคอ ไข้ บวม
 มาก่อน กล่าวคือผ่านความรุนแรงของระยะไตอักเสบเฉียบพลันมาได้โดยไม่รู้ตัว ดังนั้น

ในเด็กที่เป็นไข้เจ็บคอ ควรได้รับการตรวจรักษาจากแพทย์ทุกราย เพราะเราไม่อาจทราบว่เด็กคนนั้นจะมีการไ้เกินหรือแพ้ต่อเชื้อโรคคนั้นหรือไม่

โรคไ้ที่เกิดจากท่อไ้เล็กเสี่ย

ดังที่ได้อธิบายไว้แล้วว่า ท่อไ้เล็กนั้นมีหน้าที่ขับน้ำและของเสี่ยออกจากร่างกาย เมื่อท่อน้ำหรือถูกอุดตันก็จะทำให้เสี่ยหนาที่เกิ่หนาในร่างกั้ทั่วไป ทำให้เกิดอาการบวมหอบเหนื่อย มีไข้ หัวใจล้ม และบ้ดล้จะเป็นพิษถึงแก่กรรม สาเหตุที่ทำให้ท่อไ้เล็กเสี่ย คือ

๑. การซื้อซึ่งทำให้ความดันโลหิตต่ำมาก เสี่ยไปเลี้ยงไ้ไม่เพียงพอเป็นเวลานานจะทำให้ท่อไ้เล็กแฟบตีบลงเพราะไม่มีบ้ดล้ผ่าน การซื้ออาจจะเกิดจากการเสี่ยเสี่ย การขาดน้ำ ท้องเสี่ยอย่างแรง โลหิตเป็นพิษ โรคหัวใจ พิษจากยาบางชนิดไปทำลายเซลล์ของผนังท่อไ้เล็ก

๒. การมีตะกอนไปอุดตัน พบในพวกที่เป็นโรคเก๊าท์ มีตะกอนเก็เสี่ยเรทไปอุด โรคไตช้กันอย่างแรง เชื้อโรคบางชนิด ตะกอนของยาประเภทซัลฟา

ไ้ล้มเรอรั้งคืออะไร มีอาการอย่างไร

ไ้ล้มเรอรั้ง คือภาวะที่ไ้หย่อนล้มบรรลภาพดวร การทำหน้าที่ขับของเสี่ยเหลือน้อยกว่า ๒๕ เปอร์เซ็นต์มาเป็นเวลานาน สาเหตุมักเกิดจากโรคไ้อักเสบเรอรั้งทั้ง ๒ ชนิด โรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง บางครั้งการขับน้ำยังต้อยจึงมีบ้ดล้จะออกแต่ของเสี่ยอย่างอื่นไม่สามารรถถูกขับออก ในระยะสุดท้ายของโรคคนมักจะไม่ม่บ้ดล้จะเลย การใส่ยาขับบ้ดล้จะก็ไม่ได้ผล

อาการของโรคไตล้มเรื้อรัง

๑. ชีต อ่อนเพลีย
๒. เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน ตะอึก
๓. เทนอย่ง่าย
๔. บวม
๕. มีน้ชึม หมดตติ

โรคไตติดต่อทางกรรมพันธุ์หรือไม่

ปกติแล้วโรคไตมักจะเกิดจากเชื้อโรคหรือการแพ้อย่างใดอย่างหนึ่งในร่างกาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้คนเรามาจะได้รับภายหลังจากเติบโตแล้ว แต่มีโรคไตชนิดหนึ่ง คือโรคไตเป็นถุงน้ำ ซึ่งพบว่าเป็นกรรมพันธุ์ เนื้อไตของโรคนี้ จะกลายเป็นถุงน้ำขนาดต่างๆ ลักษณะของไตที่เป็นโรคนี้จะคล้ายพวงอุ้งนั ดังนั้นในครอบครัวหนึ่งอาจจะพบโรคไตเป็นถุงน้ำได้หลายคน

โรคไตกับโรคเบาหวานมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

พบว่าคนที่เป็นเบาหวานเกิดโรคกรวยไตอักเสบง่าย และผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวานนาน ๆ มักจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ผนังของกลุมเส้นเลือดฝอยในไต ทำให้เสียหน้าที่ขับน้ำและของเสียเกิด ภาวะไตล้มเรื้อรังในที่สุด

การตั้งครรภ์และโรคไต

พบว่าผู้ป่วยที่เป็นโรคไตอยู่แล้ว เมื่อตั้งครรภ์จะทำให้โรคเลวลง ส่วนผู้ที่มิได้ปกติมาก่อน เมื่อตั้งครรภ์อาจเกิดโรคครรภ์เป็นพิษมีการเปลี่ยนแปลงที่ไตโดยไม่ทราบสาเหตุ ผู้ป่วยจะมีการบวม ความดันโลหิตสูง ปวดศีรษะ และชัก อาจทำ

ให้ถึงแก่กรรมได้ มักจะพบใน ๓ เดือนสุดท้ายก่อนคลอด การรักษาดังนี้รีบผ่าตัดเอาเด็กออก ฉะนั้นในหญิงที่มครรภ์ควรได้รับการตรวจบัสต์สำมะ และความดันโลหิตจากแพทย์เป็นประจำ เมื่อเกิดการบวมระหว่างตั้งครรภ์ต้องรีบแจ้งให้แพทย์ทราบ

ไตเทียมคืออะไร

เมื่อพูดถึงของเทียมคนส่วนมากจะนึกถึงแขน ขาเทียม ที่แพทย์ได้ให้ผู้ป่วยที่แขน ขาด้าน ทำให้คิดไปว่าไตเทียมคือไตพลาสติกหรือโลหิตที่แพทย์ได้เข้าไปในช่องท้องคนไข้เพื่อให้ทำหน้าที่แทนไต ความจริงแล้วไตเทียม คือเครื่องล้างของเสียออกจากเลือด เป็นเครื่องมือใหญ่โต ซึ่งอยู่นอกตัวคนไข้ ที่เรียกชื่อเช่นนี้เพราะมันทำงานคล้ายไตของคนคือขับของเสียและนำออกจากร่างกาย ถ้าจะให้ถูกต้องแล้วควรจะเรียกว่า “ เครื่องล้างเลือด ” หลักการทำงานของไตเทียม คือ เอาเลือดของคนไข้จากเส้นเลือดแดงผ่านเข้าเครื่องแล้วได้กลับคืนร่างกายทางเส้นเลือดดำ การล้างเลือดครั้งหนึ่งใช้เวลา ๖ - ๑๔ ชม. ของเสียในร่างกายจะลดลงเหลือเท่าคนปกติในสัปดาห์หนึ่งควรล้าง ๒ - ๓ ครั้ง และต้องทำเช่นนี้ตลอดไป โดยวิธีนี้จะช่วยให้ผู้ป่วยโรคไตล้มเรื้อรังอยู่ได้นานเป็นปี ที่ยังไม่ค่อยแพร่หลายเพราะค่าใช้จ่ายแพง หลังการทำผู้ป่วยอาจกลับไปทำงานได้ตามปกติและกลับมา ใช้ไตเทียมล้างของเสียในเลือดอีกตามกำหนดเวลาที่แพทย์นัด

ตามสถิติผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง

ในสหรัฐอเมริกาที่ได้รับการรักษาด้วยเครื่อง ไตเทียมสามารถกลับไปทำงานตามปกติได้ถึง ๗๐ เปอร์เซ็นต์

เมื่อใดแพทย์จึงจะพิจารณาใช้เครื่องไตเทียมกับผู้ป่วยโรคไต

แพทย์ไม่อาจจะใช้เครื่องไตเทียมกับผู้ป่วยโรคไต ที่ไตหย่อนสมรรถภาพได้ทุกรายด้วยเหตุผลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายสูง ขาดเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญ และเครื่องมือไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไปตามความเหมาะสมได้แก่อายุ โรคภัยซึ่งมีอยู่เดิมเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะในเด็กเล็กและผู้สูงอายุร่างกายอาจจะไม่แข็งแรงเพียงพอที่จะใช้เครื่องนี้ได้ ในผู้ป่วยที่มีไตล้มเฉียบพลัน โดยไตหยุดทำงานชั่วคราว เครื่องไตเทียมจะช่วยได้มากที่สุดโดยทำการล้างเลือด ไม่กี่ครั้ง ก็กลับทำงานได้ตามปกติ ข้อบ่งชี้ว่าผู้ป่วยควรจะได้รับ การล้างเลือดด้วยเครื่องไตเทียมคือ เมื่อเริ่มมีอาการของไตล้มเรื้อรังดังกล่าวข้างต้น และมีค่ายูเรียไนโตรเจนในเลือดเกินกว่า ๑๕.๐ มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ หรือค่าครีเอตินินในเลือดสูงกว่า ๑.๕ มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์

เครื่องไตเทียมจะช่วยให้ผู้ป่วยโรคไตหายจากโรคได้หรือไม่ มีอันตรายจากการใช้เครื่องอย่างไรบ้าง

เครื่องไตเทียมอาจจะช่วยให้ผู้ป่วยรอดชีวิตได้ถ้าผู้ป่วยรายนั้นเป็น โรคไตล้มหรือหยุดทำงานแบบเฉียบพลัน ที่พบบ่อยได้แก่ไตล้มเฉียบพลันจากไตถูกแท้ง ยิง การช็อคจากการตกเลือดทุกชนิด หลังการผ่าตัด ตับอักเสบรุนแรง ใช้ยาลดอย่างแรง ไตอักเสบรุนแรงจากการติดเชื้อหรือยา เป็นต้น ในผู้ป่วยที่เป็นโรคไตอักเสบเรื้อรังไตของผู้คนจะเหี่ยวเล็กลง และการเสียหายที่เป็นการเสียหายอย่างถาวร โอกาสที่จะหายขาดจึงไม่มี ผู้ป่วยประเภทนี้เป็นผู้ที่น่าสงสารและเป็นที่หนักใจของแพทย์ เพราะไม่อาจทำการรักษาให้หายขาดได้

อันตรายอันเกิดจากการใช้เครื่องไต้เทียมที่พบเป็นโรคแทรกซ้อนที่สำคัญได้แก่ โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ แผลในกระเพาะอาหารและตกเลือด เส้นโลหิตในสมองแตก (ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้เพราะในการล้างเลือด แพทย์จำเป็นต้องใช้ยาบดกันเลือดแข็งตัว) การปวดศีรษะ ชาปลายมือเท้า หลังกี่แพทย์ที่ดีคือควรจรรีบทำให้เร็วที่สุดดีกว่าที่จะรอจนผู้ป่วยมีอาการต่าง ๆ ครบถ้วน เพราะจะทำให้ร่างกายอ่อนแอ เกิดโรคแทรกซ้อนได้ง่าย

การผ่าตัดเปลี่ยนไตทำได้หรือไม่

การผ่าตัดเปลี่ยนไตเริ่มทำมาก่อนการผ่าตัดเปลี่ยนหัวใจ ในปัจจุบันทำแพร่หลายขึ้นมากในต่างประเทศเพราะได้ผลดี เนื่องจากคนเรามีไต ๒ ข้าง จึงอาจแบ่งให้คนอื่นได้ ๑ ข้าง ถ้าเซลล์ของ ๒ คนนั้นคล้ายกัน การผ่าตัดที่ได้ผลดีมากที่สุดคือในรายที่ได้จากไตของคู่ฝาแฝด เพราะเซลล์ของเนื้อหนังเหมือนกัน ที่ได้ผลรองลงมาคือไตของ พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง ซึ่งบางครั้งเซลล์เข้ากันได้ ที่ได้ผลน้อยคือการที่ได้ไตจากคนอื่นที่บริจาคหรือจากศพที่เพิ่งตายใหม่ ๆ ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของร่างกายจะพยายามปฏิเสธสิ่งแปลกปลอมที่นำเข้ามาได้ในร่างกาย โดยเกิดการเน่าตายของไตที่นำมาได้ ผู้ป่วยบางรายต้องทำการผ่าตัดเปลี่ยนใหม่ถึง ๓ - ๔ ครั้ง ในรายที่ได้ผลจะมีชีวิตอยู่ได้ออกหลายปี แต่การทำแต่ครั้งเดียวเปลี่ยนอย่างมากมาย จึงยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

อาหารกับผู้ป่วยโรคไต

ในโรคกรวยไตและเนื้อไตอักเสบไม่จำเป็นต้องควบคุมอาหาร แต่ในโรคกลุ่มเส้นเลือดฝอยอักเสบและผู้ป่วยที่เข้าสู่ระยะไตล้มเรื้อรัง การควบคุมอาหารและน้ำ

มีความสำคัญ ผู้ป่วยที่เป็นโรคไตเรื้อรังควรกินอาหารที่มีโปรตีนต่ำและคาร์โบไฮเดรตสูง อาหารที่มีโปรตีนสูงได้แก่ เนื้อสัตว์ นม และไข่ ทั้งนี้เพราะโปรตีนเมื่อถูกเผาผลาญในร่างกายแล้วจะเกิดเป็นยูเรีย ซึ่งเป็นของเสียที่ต้องขับถ่ายทางไต เมื่อไตเสียหน้าที่ยูเรียจะคั่งในเลือดเกิดเป็นพิษ เมื่อควบคุมโปรตีนจำเป็นต้องให้อาหารแบ่ง นานาตาละ ดั้งนั้นเป็นการชดเชยเพื่อให้พลังงานแก่ร่างกายเพียงพอ นักควรจำกัด คิมประมาณวันละ ๒๐๐ - ๓๐๐๐ ซี.ซี. พบว่าเนอปลา กุ้ง ให้โปรตีนต่ำกว่าเนื้อสัตว์อื่นจึงเหมาะกับผู้ป่วยโรคไต

ทำไมผู้ป่วยโรคไตจึงห้ามกินอาหารรสเค็ม

อาหารที่มีรสเค็มเป็นพวกที่มีเกลือโซเดียมมาก เกลือตัวนี้มีคุณสมบัติกักน้ำเอาไว้ เมื่อกินเค็มจัดน้ำจะถูกดึงเอาไว้และไปอยู่ตามเซลล์ของร่างกายทำให้เกิดการบวม น้ำคั่งในปอด หัวใจต้องทำงานเพิ่มขึ้นและอาจเกิดหัวใจล้มได้ ดังนั้นผู้ป่วยโรคไตจึงควรกินอาหารรสจืด

ผู้ป่วยที่เป็นโรคไตจะทำงานได้หรือไม่

อันนี้ต้องแล้วแต่ชนิดของโรคไตที่เป็น บางครั้งเราอาจอนุญาตให้ทำงานได้แต่ต้องคุมกำเหนิด เพราะการตั้งครวรรักอาจทำให้โรคไตเลวลงเป็นอันตรายต่อชีวิตทั้งแม่และลูก

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ธนาคารออมสิน
ถนนบุญศิริ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี
ไ ท ร. ๒ ๒ ๓ ๘ ๘ ๐

นายอาร์กษ์ พิทักษ์กุล
ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๕

